

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ondřej Drachovský

**Darování pro případ smrti
(Donatio mortis causa)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. 4. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 252.964 znaků včetně mezer.

Ondřej Drachovský

V Praze 8. 4. 2019

Poděkování

Vřelé poděkování patří v první řadě doc. JUDr. PhDr. Davidu Elischerovi, Ph.D., a to nikoli pouze proto, že se to sluší a patří, neb především pro pokoru, s níž ke mně coby svému diplomantovi přistupoval. Dále oceňuji jeho skromnost, kterou se nezdráhám označit za nebývalou vzhledem k tomu, že jeho jméno spolu s tituly zabírá přes polovinu řádku. Tato práce by nikdy nevznikla nebýt mých rodičů, kterým vděčím za to, že mne přihlásili na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, nemluvě o podpoře, kterou mi poskytují v průběhu mého působení na ní. Za podporu děkuji též ostatním členům širší rodiny, jmenovitě své babičce Haně, jež společně a nerozdílně se mnou odpovídá za gramatickou a slohovou správnost předkládaného pojednání. Z *lineae transversae* děkuji především svým sestrám – Tereze za předání cenných zkušeností s psaním závěrečných prací a pomoc s překladem z italského jazyka, a Karolíně mj. za to, že mi pomáhala shromažďovat prameny pro tuto práci. Nesmím opomenout ani svou vídeňskou spojku, Dominika Macka, jemuž vzdávám díky za to, že mi opatřil literární zdroje ze země našich jižních sousedů. V neposlední řadě děkuji všem autorům, kteří se problematikou darování pro případ smrti obsírněji zaobírali přede mnou. Jedná se především, nikoli však výlučně o JUDr. Adama Talandu, JUDr. et Mgr. Ondřeje Horáka, Ph.D. a Mgr. Šimona Kleina, jejichž ideje, ač jsem se ne se všemi z nich nakonec ztotožnil, mi při psaní práce výrazně pomohly. Konečně děkuji všem, kteří si přečtou tuto práci, či kteroukoli její část.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1. Geneze institutu a historický exkurz do jeho předchozích právních úprav	6
1.1. Darování pro případ smrti a římské právo	6
1.2. Od středověku po obecný zákoník občanský	10
1.3. Od obecného zákoníku občanského po období prázdnoty	11
1.3.1. Obecný zákoník občanský	11
1.3.2. Meziválečné rekodifikační práce	12
1.4. Od období prázdnoty po současnost	13
2. Úvodní výklady aneb co je a co není darování pro případ smrti?	15
2.1. Pojem darování pro případ smrti	15
2.2. Odevzdání daru za dárcova života	17
2.2.1. Darování pro případ smrti nebo mezi živými?	17
2.2.2. Reálné darování pro případ smrti	19
2.3. Rozlišení ryziho darování pro případ smrti a odkazu	20
2.3.1. Vztah mezi § 1594 odst. 2 a § 2063 o. z.	21
2.3.2. Ryzí (neodvolatelné) darování pro případ smrti	22
2.3.2.1. Akceptace daru	23
2.3.2.2. Vystavení listiny o vzdání se práva odvolat dar	24
2.3.2.3. Výslovné vzdání se práva odvolat dar	24
2.4. Dopady posouzení jako (ne)odvolatelné darování pro případ smrti	29
2.4.1. Základní rozdíly	29
2.4.2. Rozdíly ve způsobilosti	30
2.4.3. Ostatní nuance	32
3. Vybrané náležitosti darování pro případ smrti	35
3.1. Předmět darování pro případ smrti	35
3.1.1. Obecně k předmětu darování pro případ smrti	35
3.1.2. Darování veškerého majetku pro případ smrti	36
3.1.3. Darování pro případ smrti a nabytí vlastnického práva	41

3.2.	Subjekty darování pro případ smrti.....	42
3.2.1.	Právnícká osoba jako subjekt darování pro případ smrti	43
3.2.2.	Darování pro případ smrti a společné jmění manželů.....	44
3.3.	Formální náležitosti darování pro případ smrti.....	46
3.3.1.	Formální náležitosti ryzího darování pro případ smrti.....	46
3.3.2.	Formální náležitosti odvolatelného darování pro případ smrti	47
4.	Darování pro případ smrti a (bezbřehá?) autonomie vůle.....	49
4.1.	Darování pro případ smrti a smluvní zastoupení	49
4.2.	Darování pro případ smrti a postoupení smlouvy/pohledávky.....	51
4.3.	Dispozice s předmětem darování pro případ smrti	53
4.4.	Darování pro případ smrti a utvrzení dluhu	54
4.5.	Vedlejší ujednání při darování pro případ smrti	55
4.5.1.	Zákaz zcizení a zatížení předmětu darování obdarovaným	55
4.5.2.	Svěrenské nástupnictví?	56
4.5.3.	Obecné náhradnictví.....	57
4.5.4.	Další podmínky a příkazy	58
4.5.5.	Obapolné darování pro případ smrti.....	61
5.	Darování pro případ smrti (contr)a dědické právo	62
5.1.	Darování pro případ smrti vs. odkaz.....	62
5.2.	Darování pro případ smrti vs. závěť	63
5.3.	Darování pro případ smrti vs. dědická smlouva	64
5.4.	Darování pro případ smrti vs. nepominutelní dědici	66
5.4.1.	Ústavněprávní preludium	66
5.4.2.	Kollace	66
5.4.3.	Výpočet povinného dílu	67
5.4.4.	Rekapitulace	68
5.5.	Darování pro případ smrti vs. quarta Falcidia	69
5.6.	Darování pro případ smrti vs. věřitelé	70
5.6.1.	Převzetí majetku	71
5.6.2.	Relativní neúčinnost.....	72
5.6.3.	Odloučení pozůstalosti	73

6. Dopady darování pro případ smrti do jiných odvětví práva	75
6.1. Procesní souvislosti darování pro případ smrti	75
6.1.1. Darování pro případ smrti a soudní řízení.....	75
6.1.2. Darování pro případ smrti a katastrální řízení.....	77
6.2. Darování pro případ smrti a povinné veřejné platby	78
6.2.1. Darování pro případ smrti a daně z příjmů	78
6.2.2. Darování pro případ smrti a odměna soudního komisaře	79
6.3. Darování pro případ smrti s mezinárodním prvkem	80
6.3.1. Řím I nebo Řím IV?	80
6.3.2. Kolizní pravidla pro darování pro případ smrti.....	81
6.3.3. Abusus iuris a možnost jeho řešení	83
Závěr.....	84
Seznam použitých zdrojů	88
Abstrakt.....	103
Abstract.....	104

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (rakouský občanský zákoník)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
BGH	Bundesgerichtshof (německý Spolkový nejvyšší soud)
CCQ	Code civil du Québec (québecký občanský zákoník)
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších změn
GG	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (základní zákon Spolkové republiky Německo)
Gl. U.	Sammlung von civilrechtlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes (Glaserova a Ungerova sbírka soudních rozhodnutí)
KatZ	zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)
LZPS	usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, publikované pod č. 2/1993 Sb.
o. z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OGH	Oberste Gerichtshof (rakouský Nejvyšší soud)
z. ř. s.	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZGB	Schweizerisches Zivilgesetzbuch (švýcarský občanský zákoník)
ZDP	zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Úvod

„[J]ediné, co člověk o svém životě bezpečně ví, je, že skončí.“¹ V okamžiku, kdy udeří poslední hodina člověka, vyvstává otázka, jak naložit s jeho majetkem a dluhy. Snad každý uvědomělý člověk se s vědomím shora uvedeného faktu zamýšlí nad otázkou, jak vhodným způsobem uspořádat své majetkové poměry *mortis causa*. Jednomu z nástrojů, které právo nabízí pro tyto účely, je zasvěcena tato práce.

Obecná tendence k vulgarizaci práva za minulého režimu vedla k opuštění autonomie vůle jako ústřední zásady soukromého práva. V důsledku toho byla opuštěna řada tradičních právních institutů, které socialistický zákonodárce považoval za příliš složité, a tudíž zbytečné. Přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku došlo k renesanci mnoha takových institutů, a to včetně darování pro případ smrti, jež se tak po letech stalo tématem opět velmi aktuálním.

Postoje zákonodárců k darování pro případ smrti se napříč časem a prostorem podstatným způsobem liší. Někde je uznáváno jako vhodný doplněk dědickoprávní úpravy, jinde zakazováno jako institut, který může sloužit k určitému obcházení práv (nepominutelných) dědiců. V další skupině právních úprav výslovná zmínka o darování pro případ smrti zcela absentuje. Naše současná právní úprava se k darování pro případ smrti vyjadřuje velice stroze, v podstatě se jedná o pouze jeden a půl paragrafu. Téma se tak může jevit jako příliš úzké na závěrečnou práci, na následujících řádcích se pokusím prokázat, že tomu tak rozhodně není.

Předkládaná práce si klade za cíl upozornit na rozdíly mezi tuzemskou právní úpravou a ostatními evropskými úpravami a zhodnotit, zda jsou tyto odchylky opodstatněné a zda tuzemská právní úprava obstojí ve srovnání s úpravou obsaženou v tradičních evropských kodifikacích.² Jednou z metod používaných v této práci je tedy metoda srovnávací. Komparace je důležitá nejen z hlediska teoretického, leč má i podstatné dopady praktické jakožto prostředek ke zlepšení tvorby práva. Zároveň je cenným východiskem při jeho interpretaci, obzvláště uvážíme-li, že občanský zákoník vychází z dlouhé řady inspiračních zdrojů. Úprava darování pro případ smrti, jakož i dědického práva, navazuje v první řadě na právní tradici česko-rakouskou,³ představovanou zejména Všeobecným zákoníkem

---

¹ JURÁČEK, P. *Deník (1959-1974)*. Praha: Národní filmový archiv, 2003, s. 324.

² Ústřední institut této práce je blízký především oblasti germánské - §§ 603, 956 (ve znění účinném do 1. 1. 2017) ABGB, § 2301 německého BGB či čl. 245 odst. 2 švýcarského obligačního zákoníku.

³ Inspirace se nejvýrazněji projevila v oblasti práva dědického, s nímž je *donatio mortis causa* odjakživa neoddelitelně spjata. Blíže vizte DADUOVÁ, M., HORÁK. O. *Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce*. Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 1, s. 8–12.

občanským z roku 1811 a osnovou občanského zákoníku z roku 1931, resp. návrhem z roku 1937.⁴ Též rozbor historicko-komparativní je tak zajisté přínosem, je nicméně nutno mít na paměti, že jiná doba obvykle vyžaduje jiné, jí poplatné řešení. Proto jsou pasáže týkající se platné právní úpravy prokládány judikatorními a doktrinárními závěry učiněnými za účinnosti ABGB na našem území, přičemž se zároveň zabývám jejich použitelností za současného právního stavu.

K dosažení cílů práce bude dále použito metody deskriptivní (zejména v rámci historického exkurzu), a metod logických, tedy analýzy, syntézy, abstrakce, indukce a dedukce. Zpočátku pomocí abstrakce vymezím klíčové pojmy, metody indukce využívám při přechodu od jednotlivých dílčích zjištění k obecným závěrům, tedy především při vymezení obecných pojmů z pojmů konkrétních zákonných. V neposlední řadě se pomocí postupů deduktivních a syntetických pokusím o návrh výkladových i legislativních řešení problematických aspektů účinné právní úpravy.

Institut, jemuž je zasvěcena tato práce, je podle mého názoru hoděn širšího zkoumání mimo jiné z důvodu svých úzkých vazeb na instituty práva dědického, do jehož kontextu příliš nezapadá.⁵ Právě možné interference darování pro případ smrti a institutů upravených v hlavě III. části třetí o. z., včetně ochrany nepominutelných dědiců, skýtají ne jeden tvrdý výkladový oříšek, který se pokusím rozlousknout v páté části překládané práce.

Pro účely práce je jistě pozitivem, pro praxi nikoli, že právní úprava institutu darování pro případ smrti v o. z. obsahuje řadu bílých míst a vyvolává více otázek nežli odpovědí. Tento institut si proto zaslouží podrobnější zpracování, jehož ambicí je sloužit jako vodítko pro právní praxi, potažmo jako podnět pro zákonodárce k odstranění existujících anomálií a nedostatků. Předkládaná práce si dále klade za cíl analyzovat dílčí závěry diskusí dosud vedených na stránkách odborné literatury,⁶ jakož i do těchto diskusí přispět zpracováním některých dílčích otázek dosud v tuzemském právním diskursu výslovně neřešených. V těchto pasážích se práce opírá o vlastní autorovy úvahy, přičemž některé závěry v nich učiněné pochopitelně mohou být polemické.

---

⁴ Porovnáme-li formulaci zvolenou v § 2063 o. z. s formulací v § 956 ABGB (ve znění účinném do 1. 1. 2017), § 871 osnovy z roku 1931 a § 807 vládního návrhu 1936/37, zjistíme, že jedna druhou (i druhá třetí etc.) nápadně připomíná.

⁵ Autoři, kteří se tématu věnují, proto označují darování pro případ smrti jako trojského koně dědického práva. Vizte TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 13-14, s. 474, či HORÁK, O. *Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusí o novelizaci občanského zákoníku)*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 2., s. 783.

⁶ Především v časopisech v čele s *Ad Notam* a *Právními rozhledy* a komentářové literatuře. Nelze opomenout ani monografii D. Elischera, která darování pro případ smrti věnuje samostatnou podkapitolu.

Právní úprava darování pro případ smrti se, lakonicky řečeno, jeví jako jeden velký otazník. Jednou ze základních otázek je, zda české právo vůbec potřebuje institut darování pro případ smrti⁷ a zda jeho současná úprava může mít nějaké praktické využití. Další obecné i dílčí otázky hodné zkoumání se přímo nabízí. Je právní úprava institutu v občanském zákoníku dostatečná? Je vůbec možné tuto právní úpravu rozumně vyložit? Je přípustné připojit k darování pro případ smrti vedlejší doložky? Lze darování pro případ smrti odvolat pro nevděk? Je možné darovat *mortis causa* veškerý majetek? Lze uzavřít smlouvu o darování pro případ smrti v zastoupení? Snižuje darování pro případ smrti výši povinných dílů? Lze darování pro případ smrti zapsat do katastru nemovitostí? Řídí se darování pro případ smrti s mezinárodním prvkem kolizními normami práva obligačního nebo statutem určeným dle nařízení o dědictví? Znamená pozdější uzavření dědické smlouvy možnost, jak se zprostit povinností z darování pro případ smrti? Na shora uvedené, jakož i celou řadu dalších otázek se postupně pokusím nalézt odpovědi.

Samostatná podkapitola bude věnována vybraným procesním aspektům, jež se týkají jednak osudu všech zainteresovaných osob, jednak osudu pro případ smrti darovaných věcí v pozůstalostním, jakož i v katastrálním řízení. Tato témata by se snad mohla zdát být nadbytečnými (podobně jako kapitola věnovaná úpravě darování pro případ smrti v mezinárodním právu soukromém a právu daňovém). Mám však za to, že zmínka o této problematice do práce patří, a to proto, že právní řád by měl tvořit koherentní celek a praktická využitelnost toho kterého institutu do podstatné míry závisí na procesních, jakož i daňových konsekvencích. Navíc hmotné a procesní právo tvoří spojité nádoby – jedno bez druhého by bylo tělem bez duše, či duší bez těla.

Jde-li o systematiku, vychází práce z tematického přístupu. Pojednání otevírá část zabývající se genezí a dalším vývojem institutu darování pro případ smrti (nejen) na našem území. Pro patřičný vhled do problematiky pokládám za potřebné zkoumat především tři dějinné etapy – období římského práva, dále období účinnosti ABGB na našem území a konečně období vlády jedné strany. Aby byla práce vystavěna na stabilních základech, následuje vymezení základní terminologické struktury a pojmového aparátu. Další část je věnována přehledce vybraných náležitostí darování pro případ smrti, včetně řešení sporných otázek s tou kterou náležitostí se pojících. Následuje rozbor dalších otázek, jejichž pojitkem je, že se v jejich rámci více či méně projevuje autonomie vůle.⁸ Část pátá zabývající se

---

⁷ Tuto otázku si (často coby otázku řečnickou) pokládají mnozí další autoři (O. Horák, Š. Klein, M. Šešina a další).

⁸ Jedná se především o *accidentalia negotii donationis mortis causa*, ale i např. otázku smluvního zastoupení.

vazbami mezi darováním pro případ smrti a instituty dědického práva by se snad dala nazvat zenitem celé práce. Tím ovšem nemám na mysli, že by část šestá, jež se nachází za zenitem, byla zbytečná. Tato se zaměřuje na darování pro případ smrti v širším kontextu, konkrétně na jeho dopady do již zmíněných souvisejících právních odvětví, jmenovitě práva procesního, finančního a mezinárodního soukromého. Závěr práce nabídne především návrh řešení *de lege ferenda*.

Občanský zákoník sotva dosáhl předškolního věku,⁹ je tedy zřejmě, že judikatura k němu se teprve začíná utvářet, přičemž zároveň platí, že percepce testovací autonomie, do jejíhož širšího vymezení patří též darování pro případ smrti, byla za předchozí právní úpravy značně ideologicky pokřivena. Za této situace nezbývá než nahlédnout do literatury a judikatury v zemích příbuzných právních řádů. Pro téma této práce je významná především ta rakouská. Při úvahách o systematickém zařazení komparativních analýz byl zvolen přístup spočívající v tom, že tyto analýzy prokládají výklad jednotlivých dílčích okruhů. Zvolené řešení – oproti alternativě samostatné komparativní části, umožňuje okamžité vypořádání se závěry zahraniční právní vědy k dané konkrétní otázce, jakož i okamžité zamyšlení nad jejich použitelností v českém právním prostředí.

Hlavní ambicí předkládané práce je zhodnotit využitelnost a vhodnost rozebíraného institutu, jakož i alespoň částečně rozptýlit právní nejistotu, jež ohledně jeho současné podoby panuje. Mám-li sumarizovat úvod předkládaného pojednání do jedné věty, tato práce usiluje o zevrubnou kritickou právní analýzu platné a účinné právní úpravy darování pro případ smrti, v širším kontextu soukromého, především dědického práva.

---

⁹ Vizte BEZOUŠKA, P., HAVEL, B., HULMÁK, M., MELZER, F., KRÁLÍČKOVÁ, Z., PIHERA, V., RONOVSÁ, K., TELEČ, I. *Pět let poté: Nové soukromé právo v předškolním věku*. Právní rozhledy. 2019, roč. 27, č. 1, s. 1-9.

1. Geneze institutu a historický exkurz do jeho předchozích právních úprav

Donatio mortis causa je prastarou formou majetkové dispozice pro případ smrti používanou již před rozvojem římské jurisprudence, ba dokonce již před vznikem samotného římského státu. Dokladem budiž zmínka o něm v Homérově *Odyseie*.¹⁰ Jde tak o právní zařízení, jež si prošlo dlouhým vývojem – zkoumání jeho historické geneze a dalšího vývoje je tudíž podstatnou náležitostí jakéhokoli pojednání na toto téma.

1.1. Darování pro případ smrti a římské právo

Klasické římské právo, základ současné kontinentální právní kultury, spojovalo s povinností péče řádného otce rodiny (*diligens pater familias*) též povinnost uspořádat své majetkové poměry *mortis causa*. Za neštěstí bylo považováno, zemřel-li někdo bez zanechání testamentu.¹¹ Přes obecnou skepsi ke smluvní vázanosti *mortis causa*, znalo římské právo pro účely mezigeneračního transferu majetku též darování pro případ smrti, a to v zásadě ve dvou formách.¹² Šlo jednak o darování, při němž byly jak převod vlastnictví (či prominutí dluhu), tak *causa donandi* suspenzivně podmíněny zaprvé tím, že obdarovaný přežije dárce a zadruhé tím, že dárceva smrt nastane v důsledku bezprostředně hrozícího nebezpečí.¹³ Kazuistický výčet situací, jež byly vyhodnoceny jako stav bezprostředně hrozícího nebezpečí, je obsažen v justiniánských *Digestech*.¹⁴

Druhá, později se objevivší,¹⁵ varianta spočívala v převodu vlastnického práva k předmětu darování na obdarovaného okamžitě, leč s výhradou jeho vrácení v případě, že dárce hrozící nebezpečí přežije. Tato varianta, kterou lze označit jako rezolutivně podmíněné

---

¹⁰ HOMÉR. *Odyseia*. Překlad Rudolf Mertlík. Praha: Odeon, 1984, s. 217. Na toto dílo je odkazováno též v justiniánských *Digestech* (Dig. 39, 6, 1, 1) i *Institucích* (Inst. 2, 7, 1). „Jestli mě ženiši zpupní snad úkladně zavraždí v domě, všechn pak majetek můj si rozdělí, přál bych si, abys ty ho spíš k užitku měl než některý z ženichů oněch. Jestli však naopak já jim připravím osudnou zhoubu, potom mi do domu přines ty poklady, šťastnému šťastný.”

¹¹ Vizte OFNER, J. *Der Ur-Entwurf und die Beratungsprotokolle des Österreichischen Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches*, Wien: Auvermann, 1888-1889, s. 484.

¹² KLEŇOVÁ, V. *Donatio mortis causa, quae sub condicione solvatur im klassischen römischen Recht?* In: *Acta historico-iuridica Pilsnensia*. č. 2017/2, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 65; SCHWARZ, F. *Die Grundlage der condictio im klassischen römischen Recht*. Münster; Köln, 1952, s. 166.

¹³ V systému angloamerického práva je dodnes bezprostřední nebezpečí smrti zásadně vyžadováno jako *conditio sine qua non* platnosti darování pro případ smrti. Srov. ČERNOCH, R. *Sen v. Headley z hlediska romanistického*. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2014, roč. 9, Supplementum 3: Recepte římského práva v Evropě, s. 51.

Též čl. 1820 CCQ podmiňuje platnost darování pro případ smrti očekáváním blízké dárcevy smrti. Zároveň však umožňuje konvalidaci, k níž dojde, umožní-li uzdravený dárce obdarovanému tříletou nerušenou držbu.

¹⁴ Příkladem lze jmenovat upadnutí v nemilost mocného muže či chystanou námořní plavbu. Blíže Dig. 39, 6, 3-6.

¹⁵ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha: nákladem vlastním, 1935, s. 314.

darování,¹⁶ byla podle v současnosti převládajících názorů v praxi využívána četněji.¹⁷ Zpočátku byla tato transakce realizována jako fiduciární převod vlastnického práva, při němž se obdarovaná strana zavazovala, že předmět darování převede nazpět, pomine-li předmětné nebezpečí.¹⁸ Později bývalo takové darování uskutečňováno tradicí, či mancipací ve spojení s podmínkou, přičemž povinnost vrátit darovanou věc měla obvykle charakter stipulačního slibu.¹⁹

Pakliže obdarovaný zemřel dříve než dárce, nebo přežil-li dárce předmětné nebezpečí, mohla být darovaná věc dárce vymáhána nazpět žalobou označovanou jako (*quasi*) *condictio causa data causa non secuta*,²⁰ popřípadě žalobou z fiduciární mancipace (*actio fiduciae*).²¹ Justiniánské právo umožnilo v takovém případě užít též žaloby věcné (*vindicatione*), a to i na vydání věcí darovaných s rozvazovací podmínkou. Při splnění rozvazovací podmínky totiž *ipso iure* docházelo k návratu vlastnického práva dárce.²²

Postupně došlo k opuštění podmínky bezprostředního ohrožení života a s tím i k rozšíření výskytu darování pro případ smrti.²³ Zároveň později mohla být smlouva o darování pro případ smrti uzavřena i mezi manžely, a to na rozdíl od darování *inter vivos*, které římské právo od doby Augustovy manželům zásadně zapovídalo.²⁴ Připušteno bylo rovněž darování podmíněné smrtí třetí osoby (např. syna či bratra obdarovaného).²⁵

Co se týká rozsahu majetku, který bylo možno darovat pro případ smrti, byl tento zprvu zcela neomezen, a to vlivem tehdejšího pojetí principu univerzální sukcese. Dědění nebylo chápáno primárně jako přechod majetku, leč jako vstup do všech práv a povinností zemřelého, z čehož plyne též neomezená odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy (včetně dluhů z *donationes mortis causa*).²⁶

---

¹⁶ KLEŇOVÁ, V. *Donatio (...)*, s. 66.

¹⁷ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 81.

¹⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 315.

¹⁹ Tamtéž; HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. Bratislava: Knihovna Právnické fakulty University Komenského v Bratislavě, 1927, s. 550.

²⁰ Dig. 39, 6, 35, 3; UNGER, J. *System (...) Sechster Band (...)*, s. 364. Byla-li darována cizí věc, nemohl tuto kondikci použít skutečný vlastník, leč toliko dárce, přežil-li předmětné nebezpečí (Dig. 39, 6, 13).

²¹ SOMMER, O. op. cit., s. 314; HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 550.

²² Dig. 39, 6, 2; BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. Překlad Jan Vážný. 9. vyd. Brno: ČS. A. S. Právník, 1932, s. 574-575.

²³ HORÁK, O., POP, M. *Darování pro případ smrti a jeho zdanění*. Bulletin advokacie, 2016, roč. 30, č. 3, s. 21. Podle uvedených autorů se jednalo zejména o darování v podobě zádušních darů. Zádušní dary však patrně nelze podřadit pod pojem římskoprávního *donationis mortis causa*, neboť toto muselo být podmíněno tím, že obdarovaný přežije dárce. Je-li obdarovanou církev coby právnická osoba, nepřipadá podmínka přežití pojmově v úvahu. LÄNGLE, M. *Schenkung auf den Todesfall*. Wien; Graz: Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2009, s. 27.

²⁴ Dig. 39, 6, 43; HORÁK, O., POP, M. op. cit., s. 21. Blíže vizte HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 476-477.

²⁵ Dig. 39, 6, 18, pr.

²⁶ BONFANTE, P. op. cit., s. 586-587; HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 509.

Již tehdy bylo umožněno darovat *inter vivos* i *mortis causa*²⁷ veškerý majetek (*donatio universitatis*). Takové darování není univerzální sukcesí, takže jednotlivé věci musely být převáděny postupně několika zcizovacími akty - ať už mancipací, injurecesí, či tradicí.²⁸ Z dluhů zůstával zavázán sám dárce (jeho dědici), byla-li však naplněna skutková podstata zcizení *in fraudem creditorum*, mohli věřitelé proti obdarovanému vznést *actionem Paulianam*.²⁹ Zkráceným nepominutelným dědicům byla od dob vlády Severovců dána možnost napadat darování žalobou zvanou *querella inofficiosae donationis*,³⁰ o jejímž aplikačním dosahu na *donationes mortis causa* ovšem panují pochybnosti.³¹ Určitou obdobou darování veškerého majetku pro případ smrti byl tzv. univerzální fideikomis.³²

Vývoj lze sledovat rovněž v ochraně dědiců proti přetížení pozůstalosti příliš rozsáhlými zcizovacími dispozicemi činěnými pro případ smrti. Jak již bylo naznačeno, původní pojetí principu univerzální sukcese umožňovala vyčerpat celou pozůstalost odkazy, fideikomisy či darováními pro případ smrti. S tím, jak dědické právo stále více a více získávalo převážně majetkový charakter, byla autonomie zůstavitelovy vůle omezována.³³ Paralelně docházelo též k postupnému sblížování *donationis mortis causa* (jakož i jemu podobných dispozic) s legátem. Jedním z důsledků bylo rozšíření působnosti Falcidiova zákona nejprve na fideikomisy a později též na tzv. *mortis causa capiones* (tj. všechny liberality učiněné *mortis causa* vyjma odkazu a dědické posloupnosti).³⁴ Justiniánské *Novellae* nakonec učinily z falcidiánské kvarty dispozitivní normu tím, že dovolily zůstaviteli naříditi dědici povinnost plnit veškeré odkazy v plné výši.³⁵

Revokace daru byla obecně přípustná mj. z důvodu nevděku, původně však tohoto dobrodiní mohli využít toliko rodiče ve vztahu ke svým dětem. Justiniánské právo rozšířilo osobní působnost tohoto pravidla na všechny dárce.³⁶ Žaloba na vrácení daru z důvodu revokace pro nevděk byla vnímána jako ryze osobní, žalobní právo tedy nepřecházelo na dárcovy právní nástupce. Nepřecházela dokonce ani povinnost žalobu strpět.³⁷

---

²⁷ BONFANTE, P. op. cit., s. 714.

²⁸ HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 380; BONFANTE, P. op. cit., s. 714.

²⁹ BONFANTE, P. op. cit., s. 570; 575.

³⁰ Tamtéž, s. 575; 681.

³¹ TALANDA, A. *Darování pro případ smrti*. [online]. [cit. 16.01.2019]. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, s. 22. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/bq89b/>>.

³² Blíže BONFANTE, P. op. cit., s. 709-710; SOMMER, O. op. cit., s. 321.

³³ Postupně byly přijaty *Lex Furia testamentaria*, *Lex Voconia* a konečně *Lex Falcidia* z r. 40 př. n. l. Blíže vizte BONFANTE, P. op. cit., s. 700-702.

³⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 310; 315; BONFANTE, P. op. cit., s. 715.

³⁵ BONFANTE, P. op. cit., s. 702; 709; HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 1164.

³⁶ HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 382.

³⁷ BONFANTE, P. op. cit., s. 574.

Donatio mortis causa se od jiných majetkových dispozic pro případ smrti lišilo zejména tím, že šlo o právní jednání dvoustranné.³⁸ Zpočátku jej proto zásadně nebylo možné jednostranně revokovat. K jeho odvolání mohlo dojít pouze z revokačních důvodů platných pro darování obecně, a dále předemřel-li obdarovaný dárce, *in eventum* pominulo-li ohrožení života, bylo-li jím darování podmíněno.³⁹ Postupným vývojem se *donatio mortis causa* naopak stalo v zásadě neomezeně odvolatelným.⁴⁰ V konečné etapě vývoje římského práva se dárce mohl práva dar bezdůvodně revokovat zřící.⁴¹

Jako největší přednost darování pro případ smrti byla zdůrazňována jeho nezávislost na intestátní dědické posloupnosti a absence požadavku *testamenti factio activa* u osoby dárce,⁴² jakož i požadavku *testamenti factio passiva* u osoby obdarovaného.⁴³ Jádro odvěkých sporů (nejen) v římské jurisprudenci spočívá v tom, zdali má být *donatio mortis causa* posuzováno spíše jako darování, či spíše jako legát.⁴⁴ Tyto dva původně splývající instituty se od sebe odpoutaly, aby se postupem času mohly zase sblížit.⁴⁵ Justiniánský kodex považoval darování pro případ smrti *zásadně a téměř ve všech ohledech* za odkaz,⁴⁶ což mj. svědčí o tehdy panujícím přesvědčení, že smluvní vázanost pro případ smrti nebyla vnímána jako žádoucí - „*ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum*“.⁴⁷ Ostatně i darování jako takové bylo považováno za nehospodárné, a tudíž podezřelé, v důsledku čehož na něj byla uvalována všemožná omezení.⁴⁸ Obdarovaného pro případ smrti bylo též možno obtížit fideikomisem,⁴⁹ tedy zjednodušeně řečeno neformálním legátem - určitým přáním

---

³⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., op. cit., s. 315.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Dig. 39, 6, 16.

⁴¹ Dig. 39, 6, 6, 35, 4; srov též Dig. 39, 6, 13, 1; HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 550.

⁴² Vizte KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 315.

⁴³ SOMMER, O. op. cit., s. 312.

⁴⁴ Podle převažujících názorů se institut legátu pravděpodobně vyvinul právě z darování pro případ smrti. BONFANTE, P. op. cit., s. 573; 684. O podobnosti těchto právních zařízení svědčí též následující definice pocházející z Institucí: „*Legatum itaque est donatio quaedam a defuncto relicta. - Odkaz je jakési darování, jež bylo zanecháno zemřelým.*“ BLAHO, P., SKŘEJPEK, M. *Iustiniani Institutiones. Justiniánské instituce*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010, s. 8.

⁴⁵ BONFANTE, P. op. cit., s. 715.

⁴⁶ Dig. 39, 6, 37; Cod 8, 56; Inst. 2, 7, 1. To se projevovalo zejména v náležitostech formy a hodnotě majetku, jenž mohl být takto darován.

⁴⁷ Dig. 34, 4, 4; srov též Dig. 45, 1, 61.

⁴⁸ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 260. Tato omezení často měla povahu imperfektních norem, postupně navíc docházelo k jejich zmírňování. I za Justiniána však byla u větších darů vyžadována tzv. insinuace, jež spočívala v protokolárním zaznamenání darování a uložení záznamu do soudního archivu. Blíže vizte HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 381-382. U darování pro případ smrti mohla být insinuace nahrazena přítomností pěti svědků. BONFANTE, P. op. cit., s. 714.

⁴⁹ BONFANTE, P. op. cit., s. 692; 715.

či doporučením, které zprvu nebylo právně vymahatelné.⁵⁰ Obdarovaný tak mohl být povinován kupříkladu propustit otroky, či po splnění stanovených podmínek vydat část obdrženého majetku obmyšlené osobě.

1.2. Od středověku po obecný zákoník občanský

Již v římském právu vývoj dospěl k tomu, že každé darování závislé na odkládací podmínce přežití dárce obdarovaným, je považováno za darování pro případ smrti.⁵¹ Jinými slovy, podmínka bezprostředního smrtelného nebezpečí byla opuštěna, což pod vlivem recepce římského práva platí v kontinentálním systému právní kultury dodnes. V období středověku a raného novověku vývoj darování pro případ smrti ustrnul, jelikož dispozicím s majetkem po případ smrti bránil zaprvé rodinný nedíl, zadruhé fakt, že tehdejší dědické právo ovládala zásada familiarizace, a konečně silné odúmrtní právo krále, potažmo jiných subjektů.⁵² Až později bylo díky vlivu církve možno pro případ smrti nakládat alespoň s částí majetku. Jednalo se o tzv. *donationes pro anima* (zádušní dary), jež byly poskytovány kostelu za spásu duše.⁵³ V úvahu opět přicházely dvě varianty darování, první s účinností vázanou na smrt dárce (*donatio post obitum*), druhá s okamžitou účinností, přičemž dárce zůstávala jen držba užitků.⁵⁴

Přípravné práce na ABGB reprezentuje *Codex Theresianus* (1766), jenž nechvalně proslul svou kazuističností, o níž svědčí i fakt, že úprava darování pro případ smrti v Codexu zabírala hned 51 ustanovení.⁵⁵ Další předlohy (Hortenova, Martiniho osnova) postupně kazuistickou povahu ztrácely, Západohaličský zákoník nakonec upravoval darování pro případ smrti ve třech ustanoveních (III. Theil §§ 56; 57 a 63).⁵⁶

---

⁵⁰ Jak ostatně vyplývá z etymologie tohoto termínu - „*fidei committo*“ lze překládat jako „tvé důvěře svěřuji“. Vizte DAJCZAK, W., GIARO, T., LONGCHAMPS DE BÉRIER, F. *Právo římské: základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 115.

⁵¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 314.

⁵² SCHELLE, K. ABGB a dědické právo. In: *Dny práva – 2010. 1. ed.* Brno: Masarykova univerzita, 2010. [online]. [cit. 18. 01. 2019]. Dostupné z: <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)>.

⁵³ Tamtéž; SATURNÍK, T. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Praha: Nákladem vlastním, 1945, s. 198-199.

⁵⁴ SCHELLE, K. op. cit. Účinnost darování mohla být vázána též na smrt třetí osoby. Stejně tak držba užitků mohla být vyhrzena ve prospěch a do smrti osoby odlišné od dárce.

⁵⁵ LÄNGLE, M. op. cit., s. 32. Podmínky platnosti, byly diferencovány v závislosti na hodnotě darované věci. Úprava obsahovala též právo revokovat dar pro zkrácení povinného dílu. *Codex Theresianus*. [online]. [cit. 19. 01. 2019]. Dostupný z: <<http://www.koeblergerhard.de/Fontes/CodexTheresianus.htm>>.

⁵⁶ *Západohaličský občanský zákoník z r. 1797*. [online] [cit. 19. 01. 2019]. Dostupný z: <<http://www.koeblergerhard.de/Fontes/WestgalizischesGesetzbuch1797.htm>>.

1.3. Od obecného zákoníku občanského po období prázdnoty

Jak již bylo předznamenáno v úvodu této práce, právní úprava v ABGB se spolu s výstupy meziválečných prací na revizi obecného zákoníku občanského stala předobrazem účinné úpravy darování pro případ smrti v tuzemském civilním kodexu. Při bližším zkoumání si ovšem nelze nevšimnout, že tato úprava nebyla převzata s celým svým kontextem, což je dáno tím, že v úzce souvisejících institutech (v čele s dědickou smlouvou) byla inspirace čerpána odjinud. Tato kapitola poskytne základní přehled právní úpravy v původním znění obecného zákoníku občanského, na nějž bude navazováno v dalších částech práce, kde zejména upozorním na podstatné odchylky mezi touto úpravou a úpravou v o. z. Naši jižní sousedé navíc mají to štěstí, že v jejich dějinách nenastala etapa, o níž se krátce zmíním v následující kapitole, a kterou nazývám obdobím prázdnoty. Díky tomu se tamější vývoj nezasekl a můžeme čerpat též ze závěrů rakouské civilistiky, která je před tou naší právě v důsledku nepřetržitého vývoje o krok napřed.

1.3.1. Obecný zákoník občanský

Obecný zákoník občanský znamenal počín takříkajíc revoluční mimo jiné tím, že kodifikoval instituty tradiční, jakož i instituty v zemích monarchie dosud zcela neznámé. Reflexem této skutečnosti budiž též významné rozšíření katalogu instrumentů, jimiž bylo možno řešit transfer majetku pro případ smrti. Zmínka o darování pro případ smrti se nacházela na dvou místech, a sice v ustanoveních § 603 a § 956 ABGB. Také ABGB zásadně zapovídal smluvní vázanost pro případ smrti – darování pro případ smrti podle věty druhé § 956 ABGB bylo spolu s dědickou smlouvou jedinou výjimkou z této zásady.⁵⁷ Darování podmíněné dárcovou smrtí se mělo zásadně posuzovat jako odkaz, ledaže obdarovaný dar přijal, dárce se výslovně zřekl práva dar revokovat a obdarovanému o tom byla doručena listina. Jedině při splnění těchto tří podmínek se na takové darování hledělo jako na smlouvu.

Šlo o darovací smlouvu, v níž byl okamžik dospělosti určen dárcovou smrtí (*dies a quo*),⁵⁸ byl tedy zvolen příklon ke germánské koncepci *donationis post obitum*.⁵⁹ Takto stanovený okamžik účinnosti znamenal, že v případě, zemřel-li obdarovaný dříve nežli dárce, nastupovali na jeho místo jeho právní nástupci. Účinnost smlouvy však bylo možno vázat též

---

⁵⁷ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 447.

⁵⁸ Tamtéž, s. 448.

⁵⁹ Římskoprávní pojetí se totiž obecně netěšilo přílišné oblibě F. Von Zeillera, jenž jej nazval „*obsurním juristickým hermafroditem*“. KEINERT, M. E. *Schenkung auf den Todesfall.* Wien: MANZ-Verlag, 2015, s. 42; OFNER, J. op. cit., s. 406.

na odkládací podmínku, že obdarovaný přežije dárce.⁶⁰ Co se týká formálních náležitostí, vyžadoval zákon počínaje rokem 1871 formu notářského spisu, ledaže se jednalo o reálné darovací smlouvy, při nichž docházelo k předání daru současně s jejich uzavřením.⁶¹ V takovém případě musela být písemná, potažmo ve formě notářského spisu alespoň listina obsahující vzdání se práva revokace.⁶² Podmíněné darování, jež bylo pro nesplnění požadavků druhé věty § 956 ABGB posuzováno jako odkaz, muselo splňovat mj. též formální požadavky kladené na pořízení pro případ smrti dle §§ 577-600 ABGB.

Na rozdíl od odkazu, jenž byl břemenem tížícím dědice, eventuálně odkazovníky, zatěžovalo darování pro případ smrti pozůstalost.⁶³ Neodvolatelným darováním pro případ smrti byl dárce vázán již za svého života.⁶⁴ Zároveň již za dárceva života bylo obdarovanému umožněno disponovat pohledávkou z darování pro případ smrti - tuto bylo přípustné postoupit, a to bezúplatně i úplatně.⁶⁵ K ochraně nepominutelných dědiců sloužila obdoba římskoprávní *querellae inofficiosae donationis* představovaná institutem revokace daru pro zkrácení povinného dílu, jež mohl být využit též proti obdarovanému pro případ smrti.⁶⁶ Vzhledem k tomu, že dědická smlouva mohla být uzavřena pouze mezi manžely či snoubenci ve prospěch druhého (nikoli třetí osoby), představovalo darování pro případ smrti jedinou možnost smluvní dispozice, kterou mohla kterákoli fyzická osoba využít k přenechání majetku pro případ své smrti kterékoli další fyzické osobě.

1.3.2. Meziválečné rekodifikační práce

Meziválečné rekodifikační práce vycházely z vysokého respektu k autoritě obecného zákoníku občanského – mělo jít toliko o jeho opatrnou revizi.⁶⁷ To platí obdobně o navrhované právní úpravě institutu, jemuž je zasvěcena tato práce. Darování pro případ smrti bylo ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937 upraveno opět ve dvou ustanoveních (§§ 467 a 807). Tato ustanovení, ač zjevně inspirována ABGB, doznala oproti svým předlohám určitých změn. Návrh se více přiblížil římskoprávní koncepci *donationis*

⁶⁰ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. (...) *Díl IV.*, s. 448. Totéž platí v rakouském právním prostředí dodnes – postačuje i ujednání, že práva z darování pro případ smrti se nedědí. SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. 1. Band, §§ 1-1174 ABGB.* 2. Aufl., Wien: MANZ-Verlag, 1990, s. 1469.

⁶¹ Konkrétně šlo o § 1 písm. d) zákona č. 76/1871 ř. z., o tom, ku kterým jednáním právním potřebí spisu notářského. K reálným darovacím smlouvám pro případ smrti vizte judikaturu v následující části práce.

⁶² KRČMÁŘ, J. *Právo občanské III. Právo obligační.* 4. vyd. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947, s. 174.

⁶³ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. (...) *Díl IV.*, s. 448.

⁶⁴ Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 12.737).

⁶⁵ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. (...) *Díl IV.*, s. 448.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.* Důvodová zpráva. Praha: Vláda republiky Československé, 1936, část I., s. 236.

mortis causa, když vyžadoval, aby darování pro případ smrti bylo učiněno závislým na podmínce, že obdarovaný dárce přežije. Kromě toho došlo k zakotvení obligatorní formy notářského spisu pro konsenzuální darování pro případ smrti přímo v § 807 návrhu a dále k vynechání první věty § 957 ABGB. Naposledy uvedené znamená, že v návrhu absentoval explicitně stanovený požadavek splnit formální náležitosti pořízení pro případ smrti, aby darování posuzované jako odkaz bylo platné. Je otázkou, zda tento odklon měl vést ke zmírnění formálních požadavků. Z důvodové zprávy k dotčeným ustanovením lze dedukovat, že nikoli, neboť navrhované změny byly míněny spíše jako legislativně-technické nežli věcné.⁶⁸

1.4. Od období prázdnoty po současnost

Jak známo, meziválečný návrh občanského zákoníku skončil v pomyslém šuplíku a kýženeho povýšení na platný právní předpis se nedočkal. Značně simplifikovaná právní úprava v občanských zákonících z let 1950 a 1964 znamenala zásek v rozvoji institutu darování pro případ smrti v Československu. Zmíněné zákoníky obsahovaly takřka totožná ustanovení, která darovací smlouvy, podle nichž má být plněno až po dárce smrti, postihovala absolutní⁶⁹ neplatností. Konkrétně se jednalo o § 383 zákona č. 141/1950 Sb. a následně § 628 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. Obecně došlo k významnému omezení testovací autonomie v širším smyslu, přičemž argumenty, jimiž byla tato restrikce odůvodňována lze považovat za poněkud absurdní.⁷⁰ Zákonným zákazům se nicméně nepřičilo darování podmíněné rezolutivně, neb v takovém případě docházelo k plnění již *inter vivos*.

V zásadě týchž důsledků, k jakým vede darování pro případ smrti, mohlo být dosaženo i za účinnosti těchto právních úprav. Jednak bylo možno, aby osoba A převedla předmět darování na osobu B, aby jej tato vzápětí darovala nazpět osobě A pod rozvazovací podmínkou, že osoba B přežije osobu A. Avšak popsaná konstrukce je jednak transakčně nákladná, jednak se jedná o zjevnou disimulaci, a proto není známo, že by někdy byla využita. V praxi se ovšem vyskytovaly případy, kdy strany darovacích smluv záměrně otálely s podáním návrhu na vklad do katastru nemovitostí – často právě až do smrti dárce.⁷¹

⁶⁸ Tamtéž, část V., s. 294; s. 333.

⁶⁹ ŠKÁROVÁ, M. In: ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1797.

⁷⁰ Proklamované posílení intestátní posloupnosti by ještě bylo lze považovat za legitimní důvod. Avšak odůvodňovat zákaz dlouhé řady právních jednání ochranou pořizovací volnosti, je učebnicovým příkladem *contradictionis in adjecto*. Srov. ELIÁŠ, K. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Velký akademický komentář: Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 2. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 1884–1885.

⁷¹ Vizte BAUDYŠ, P. *Uspořádání majetkových poměrů mezi manželi a darování pro případ smrti*. Ad Notam, 2004, roč. 10, č. 4, s. 96.

Den 1. 1. 2014 se nesmazatelně vryl do dějin české civilistiky. Nebýt tohoto dne, neměl bych na následujících několika stranách o čem psát, neb tento den znamenal rovněž vzkříšení institutu darování pro případ smrti. Ústřední institut této práce byl po vzoru svého inspiračního předobrazu systematicky zařazen do právní úpravy závazků z právních jednání, konkrétně do úpravy darování, ještě konkrétněji do § 2063. Tohoto institutu se však bezprostředně dotýká i celá řada dalších ustanovení, a to zejména ustanovení hlavy III., včetně nepřilíš zdařilého § 1594 odst. 2. Na darování pro případ smrti podle věty druhé § 2063 o. z. dále dopadají ustanovení obecné části závazkového práva, jakož i právní úprava darování (§ 2055 - § 2078). Nesmíme opomíjet ani ostatní části civilního kodexu, především tu obecnou (§ 1 - § 654 o. z.).

2. Úvodní výklady aneb co je a co není darování pro případ smrti?

Již samotný pojem darování pro případ smrti vyvolává určité otázky. To je do značné míry dáno jeho charakterem podvojného (hybridního) právního jednání, jež nese znaky jak úspěchu *inter vivos*, tak úspěchu *mortis causa*.⁷² Pro terminologickou jednotu a srozumitelnost práce považuji za žádoucí nejprve vymežit, jaká právní zařízení lze označit za darování pro případ smrti. Vzhledem k tomu, že darování pro případ smrti může být chápáno v užším i širším smyslu, přičemž širší pojetí sestává ze dvou v zásadě zcela odchylných institutů, je nutné učinit na tomto místě terminologickou distinkci mezi těmito alternativami.⁷³

2.1. Pojem darování pro případ smrti

Ustanovení § 2063 o. z. obsahuje normu kolizního charakteru, která rozlišuje dva druhy darování pro případ smrti v širším slova smyslu. Prvním z nich je darování, které má být posuzováno jako odkaz a které lze označit jako odvolatelné *donationem mortis causa*. Darování podle věty druhé citovaného ustanovení bývá nazýváno neodvolatelným darováním pro případ smrti.⁷⁴ O. Horák⁷⁵ o této modalitě hovoří jako o pravém darování pro případ smrti. D. Elischer⁷⁶ oproti tomu jako pravé (či klasické) *donationem mortis causa* označuje variantu, v níž je jako okamžik dospělosti pohledávky z darování sjednán den smrti dárce. V takovém případě se nejedná o odkládací podmínku, nýbrž o doložení času. Jak již bylo uvedeno shora, tato modalita darování (označovaná jako *donatio post obitum*) byla hojně využívána v období středověku a zná ji účinné rakouské právo. Vzhledem k zásadní nepřipustnosti smluvní vázanosti *mortis causa* patrně nepřichází *donatio post obitum* za současné právní úpravy

---

⁷² Srov. Inst. 2, 7, 1; UNGER, J. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Sechster Band. Das österreichische Erbrecht*. 3. Aufl. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879, s. 322-323. Podle F. von Zeillera představuje darování pro případ smrti hermafrodita mezi odkazem a smlouvou. ZEILLER, F. VON. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie. Zweyter Band, Zweyte Abtheilung*. Wien; Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 184.

⁷³ Mám-li dále na mysli darování pro případ smrti posuzovaná jako odkaz a darování pro případ smrti posuzovaná jako darování společně, hovořím o darování pro případ smrti *largo sensu*. Označení „darování“, odvolatelné darování pro případ smrti, potažmo fikce odkazu používám pro podmíněné darování posuzované jako odkaz. Darování podle věty druhé § 2063 o. z. nazývám ryzím, event. neodvolatelným darováním pro případ smrti.

⁷⁴ UNGER, J. *System (...) Sechster Band (...)*, s. 323-324; EHRENZWEIG, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien und Erbrecht*. 5. Aufl. Wien: MANZ-Verlag, 1917, s. 562ff.

⁷⁵ Vizte HORÁK, O. *Matthias Längle: Schenkung auf den Todesfall (Darování pro případ smrti)*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 4, s. 42, či HORÁK, O., OSINA, P. *Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 1, s. 20-21.

⁷⁶ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 82.

v úvahu.^{77 78} *Donationem mortis causa* podle věty druhé § 2063 o. z. nazývá D. Elischer skutečným (ryzím) darování pro případ smrti.⁷⁹

Další myslitelnou alternativou je převod vlastnického práva na obdarovaného s účinky *inter vivos*, leč s výhradou zpětného převodu, zemře-li obdarovaný dříve než dárce. Jde tedy o modalitu připomínající rezolutivně podmíněné *donationem mortis causa*, které znala římská právovéda a jež bylo popsáno v předchozí části práce. Jedná se v těchto případech o darování pro případ smrti ve smyslu § 2063 o. z.? Vzhledem k tomu, že k převodu vlastnického práva, a tudíž též k darování v takovém případě dochází ihned, tj. již za života obou kontrahentů, shoduje se odborná literatura,⁸⁰ že tato alternativa není darováním pro případ smrti ve smyslu § 2063 o. z. K témuž dospěla doktrína i za minulého režimu. Ač bylo darování pro případ smrti zakázáno, darování podmíněné rezolutivně (coby darování mezi živými) bylo považováno za přípustné.⁸¹ Taktéž z analýzy judikatury k ABGB vyplývá závěr, že podmíněné darování nelze považovat za darování pro případ smrti, jestliže předmět darování přešel do vlastnictví obdarovaného již za dárceva života, byť pod rezolutivní podmínkou.⁸²

Modalita popsaná v předchozím odstavci může být nazývána též darováním s reverzní doložkou.⁸³ Taková doložka je vhodným řešením situací, kdy dárce chová sympatie k obdarovanému, nikoli však k jeho dědicům. Tuto doložku lze zároveň rozšířit též na potomky obdarovaného. K přechodu vlastnického práva zpět na dárce v takovém případě

---

⁷⁷ Tamtéž, s. 83. Opačně HORÁK, O., POP, M. op. cit., s. 21. Otázka přípustnosti sjednat smrt jako okamžik účinnosti darování je sporná. Uznávám, že pouhý argument postupně erodující zásadou nepřipustnosti smluvní vázanosti pro případ smrti není příliš přesvědčivý. Je proto představitelné, že se prosadí výklad opačný, favorizující širokou privátní autonomii. Určitým kompromisem mezi zmíněnými zásadami je výklad, podle něhož darování s účinností vázanou na smrt dárce nezakládá účinky *donationis post obitum* (pokud obdarovaný předemře dárce, práva z darování se nedědí), leč platí jako *donatio mortis causa largo sensu* (§ 574; § 1496 odst. 2 o. z. *per analogiam*).

⁷⁸ Podmínku přežití vyžaduje též německá právní úprava (§ 2301 BGB). Doktrína i judikatura však uznává i eventualitu konkludentního sjednání této podmínky. Požadované účinky mohou být přiznány v případě, kdy je darování sice učiněno závislým na smrti dárce, leč z okolností lze dovodit vysoce osobní povahu takového darování. Na tu lze usuzovat kupříkladu, je-li jeho předmětem věc, k níž má obdarovaný zvláštní vztah (na rozdíl od jeho dědiců, kteří by ji mohli nanejvýše prodat, což ovšem zjevně neodpovídá dárcevě vůli). Srov. rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 12. 11. 1986, sp. zn. IVa ZR 77/85; LANGELS, H. *Erbrecht*. 6. Aufl. Bonn: Abels & Langels, 2017, s. 70.

⁷⁹ ELISCHER, D. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 652.

⁸⁰ Vizte např. TALANDOVA, I., TALANDA, A. *Darování pro případ smrti*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, roč. 23, č. 2, s. 113, či ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 82-83.

⁸¹ ELIÁŠ, K. In: ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. (...)*, s. 1885.

⁸² Srov. judikaturu citovanou (především) v následující kapitole; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora se sídlem ve Vídni (dále „OGH“) ze dne 6. 9. 1994, sp. zn. 5 Ob 73/94.

⁸³ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 95.

dochází až v případě smrti obdarovaného i jeho potomka.⁸⁴ Jako vhodné se jeví spolu s reverzní doložkou sjednat zákaz zcizení a zatížení darované věci (§ 1761 o. z.).⁸⁵

Ze shora uvedeného lze syntetizovat základní obecné předpoklady pro kvalifikaci určitého právního poměru jako darování pro případ smrti *largo sensu*. V první řadě se musí jednat o právní poměr, k jehož vzniku došlo v důsledku dobrovolného projevu vůle způsobilého dárce směřujícího k bezúplatnému⁸⁶ převodu vlastnického práva k věci. Převod vlastnického práva (nikoli předání věci) je dále zapotřebí podmínit skutečností, že obdarovaný přežije dárce a tato podmínka musí být formulována jako odkládací.⁸⁷

2.2. Odevzdání daru za dárcova života

2.2.1. Darování pro případ smrti nebo mezi živými?

Vedle v předchozí kapitole popsané varianty rezolutivně podmíněného darování, mohou nastat jiné situace, v nichž bude sporné, zda určitý závazek je darováním *mortis causa*, či *inter vivos*. Tato otázka není ryze teoretická. Již za účinnosti ABGB na našem území měla odpověď na ni významné praktické konsekvence, zejména co se týče požadavků na platnost takového darování. I v současnosti jde o otázku navýsost důležitou, například s ohledem na účinky prohlášení o vzdání se práva revokace daru. Úprava této problematiky v ABGB byla podrobena četné judikatuře, která však obsahuje závěry poměrně divergentní, z nichž lze jen velmi obtížně vyvozovat obecná pravidla.⁸⁸ Jako darování mezi živými byl kupříkladu posouzen případ, kdy došlo k odevzdání předmětu daru s tím, že tento v případě smrti dárce přejde do vlastnictví obdarovaného.⁸⁹ V jiném případě soud judikoval, že „*odevzdání cenných papírů osobě zprostředkující, s určením pro určitý ústav a s příkazem toto darování po smrti zůstavitele provést, jest darováním mezi živými.*“⁹⁰

Podobně byla jako darování mezi živými posouzena situace, kdy dárce prohlásil, že pod podmínkou, že se nevrátí z koncentračního tábora, si obdarovaný může ponechat věc,

---

⁸⁴ Tamtéž, s. 95-96.

⁸⁵ Zajímavé řešení nabízí francouzské či italské právo. Podle tamních úprav reverzní doložka zásadně odpírá právní účinky všem zcizením i zatížením předmětu darování učiněným po jejím sjednání (čl. 952 francouzského Code Civil; čl. 792 italského Codice civile). K tomu blíže ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 96.

⁸⁶ Rakouská judikatura uznává též smíšené darování pro případ smrti – i v těchto případech je bezvýhradně vyžadováno splnění požadavků kladených na darování pro případ smrti, včetně požadavků formálních. Srov. rozhodnutí OGH ze dne 13. 12. 1994, sp. zn. 5 Ob 141/94.

⁸⁷ Respektive nesmí být formulována jako rozvazovací (§ 548 odst. 3 o. z.).

⁸⁸ Zajímavé pravidlo obsahovala Hortenova osnova. Vystala-li pochybnost, o jaký druh darování se v konkrétním případě jedná, mělo se dané darování považovat za darování mezi živými. *Hortenova osnova*. Drittes Theil. Drittes Kapitel, § 30, s. 334. [online]. [cit. 19. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/00688/fname_423847.pdf>.

⁸⁹ Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 723).

⁹⁰ Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 8229).

kteřou v mezidobí pro dárce uschovával. Podmínka návratu z koncentračního tábora byla v daném případě soudem vyložena jako rozvazovací, tj. k převodu vlastnického práva (a tudíž k darování) došlo již odevzdáním věci.⁹¹ Lze tedy konstatovat, že dojde-li již za dárceho života k převodu vlastnického práva k darované věci na obdarovaného, půjde o darování mezi živými, a to i přes to, že si dárce zároveň vyhradí právo tuto věc do své smrti užívat či požívat.⁹²

Naopak, jako darování pro případ smrti (*largo sensu*) byl právní poměr opakovaně posouzen v případech, kdy ze skutkových okolností nebylo možné dovodit vůli stran převést vlastnické právo na obdarovaného již k okamžiku odevzdání.⁹³ Takto byl například vyhodnocen případ,⁹⁴ kdy zůstavitel před plánovanou operací předal své manželce vkladní knížky a akcie se slovy: „*Kdybych zemřel, je to tvoje.*“ Z této formulace bylo dovozeno, že se nemohlo jednat o darování *inter vivos*, neboť vůle dárce směřovala k ponechání si vlastnického práva až do své smrti. Takové darování tedy bylo darováním pro případ smrti *largo sensu*. Potud považuji názor soudu za správný. Naopak závěr soudu o posouzení předmětného darování jako platného, pokládám za mylný.⁹⁵

S přihlédnutím k výhradám vůči naposledy popsánému rozhodnutí, považuji závěry této judikatury za zásadně⁹⁶ použitelné i za současné právní úpravy, a to zejména z důvodu takřka totožných formulací ustanovení vymezujících darování pro případ smrti *largo sensu*.⁹⁷

---

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 8. 5. 1947, sp. zn. Rv I 109/47.

⁹² Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 13.015). Srov. též rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 329): „*Odevzdání šňůry perel na památku těžce nemocnou, jest i tehdy darováním mezi živými, jestliže ji dárkyně opět si vzala, aby jí ještě užívala a až do své smrti u sebe podržela.*“

⁹³ Srov. právní větu rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 11.435): „*Odevzdal-li zůstavitel vkladní knížku ještě za svého života, ponechav si až do své smrti právo volně s ní nakládati a prohlásiv zároveň, že, co na ní zbude, bude náležeti tomu, komu byla vkladní knížka odevzdána, jde o darování na případ smrti podle první věty § 956 obč. zák. Darovanou věc, nebyla-li zachována forma předepsaná pro odkaz, jest vrátiti do pozůstalosti.*“

⁹⁴ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 2. 1927, publikovaný ve Sbírce nálezů NSS (1918-1949) pod č. Boh. F 3532/1927.

⁹⁵ Rozhodnutí je vnitřně rozporné, když konstatuje, že předmětná transakce není darováním *inter vivos*, aniž by se blíže vypořádalo s absencí splnění požadavků ryziho darování pro případ smrti – zejména výslovného vzdání se práva odvolat dar, či absencí splnění formálních náležitostí některého z porízení pro případ smrti. Omluvou budiž fakt, že bylo vydáno správním soudem.

⁹⁶ Argumentem v neprospěch použitelnosti této judikatury může být diskontinuita oproti ABGB ve způsobu nabývání vlastnického práva. Zatímco ustanovení § 380 a § 423 a násl. ABGB obecně vycházejí z tradičního principu, § 1099 o. z. jako obecné pravidlo u věcí nezapisovaných do veřejných seznamů zakotvuje princip konsenzuální. Zároveň je vždy nutné přihlížet k okolnostem konkrétního případu, jak ostatně činila též rakouská judikatura.

⁹⁷ Srov. § 2063 o. z. a § 956 ABGB, jenž zněl: „*Darování, k jehož splnění má dojiti teprve po smrti dárceho, platí jako odkaz, šetřilo-li se předepsaných formálností. Jen tehdy budiž pokládáno za smlouvu, když obdarovaný je přijal, dárce se výslovně zřekl oprávnění je odvolati a byla o tom doručena obdarovanému písemná listina.*“

2.2.2. Reálné darování pro případ smrti

Lze očekávat, že darovací smlouva pro případ smrti bude v drtivé většině případů sjednávána jako konsenzuální. Z analýzy judikatury provedené v předchozí podkapitole je však zřejmé, že za účinnosti ABGB bylo možné sjednat smlouvu o darování pro případ smrti též v reálné podobě.⁹⁸ Lze k těmto závěrům dospět též za současné právní úpravy?

O reálné darovací smlouvě hovoříme, dojde-li k odevzdání předmětu darování současně s projevem vůle dárce převést vlastnické právo k němu a jeho akceptací obdarovaným.⁹⁹ Takto lze darovat jen věci, které nepodléhají evidenci ve veřejných seznamech, reálné darování věcí evidovaných pojmově nepřichází v úvahu.¹⁰⁰ Význam rozlišování darování na reálná a konsenzuální je nabíledni – reálná darovací smlouva nevyžaduje písemnou formu (§ 2057 odst. 2 o. z. *a contrario*). *Donationem mortis causa* v reálné podobě připouští např. A. Talanda¹⁰¹ či M. Šešina¹⁰². Zastánci opačného názoru jsou V. Bednář a P. Kasík¹⁰³, kteří míní, že odevzdání předmětu darování automaticky implikuje darování *inter vivos*. K těmto dospívá též J. Truneček.¹⁰⁴ Osobně se přikláním k první shora uvedené skupině názorů, tedy že reálná podoba darování pro případ smrti je (při splnění základních požadavků popsaných na konci kapitoly 2.1) přípustná. Podmínkou je, že si dárce zároveň s odevzdáním předmětu darování obdarovanému vyhradil vlastnické právo k předmětu darování do okamžiku své smrti.¹⁰⁵ Tato výhrada nemusí být výslovně ujednána, naopak vyplývá ze samé podstaty darování pro případ smrti – postačuje tedy, aby byla určitá věc předána s tím, že k nabytí vlastnického práva dojde pod podmínkou, že obdarovaný přežije dárce.¹⁰⁶

⁹⁸ Srov. též KRČMÁŘ, J. op. cit., s. 174.

⁹⁹ Srov. ELISCHER, D. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 619. Shora popsanému vymezení reálného darování svědčí dikce § 2057 o.z. Podle vymezení alternativního (jež vychází z dikce § 2055 o. z.) by se o reálné darování mělo jednat toliko tehdy, pokud k předání věci a převodu vlastnického práva dochází v jeden moment – rozhodujícím je tedy nejen okamžik pouhého odevzdání, ale i okamžik nabytí vlastnického práva. Tato práce vychází z prvního z uvedených pojetí reálného darování.

¹⁰⁰ ELISCHER, D. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol., op. cit., s. 621. Za předchozí právní úpravy např. HOLUB, M. *Reálné nebo konsenzuální? Několik poznámek k „Úvaze o procesu vytváření smluv a jejich vzniku“ od B. Vršínského*. Bulletin advokacie, 2004, č. 3, s. 59. Ještě dříve KRČMÁŘ, J. op. cit., s. 170.

¹⁰¹ TALANDA, A. *Darování pro případ smrti (...) trojský kůň (...)*, s. 478.

¹⁰² ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 240-241.

¹⁰³ BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 12.

¹⁰⁴ TRUNEČEK, J. In: PRAŽÁK, Z., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2983 OZ*. Praha: Leges, 2017, s. 731.

¹⁰⁵ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 84.

¹⁰⁶ Také rakouští civilisté připouští reálné darování pro případ smrti – v případě movitých věcí předaných za dárceva života obdarovanému za účelem jejich prozatímní správy, úschovy či užívání. Srov. WELSER, R. *Der Erbrechts-Kommentars*. Wien: MANZ-Verlag, 2019 s. 131. Tamní doktrína však nepoužívá označení reálné

Ad illustrandum shora uvedeného lze provést analýzu praktického příkladu, který popisuje M. Šešina ve svém článku.¹⁰⁷ Určitá osoba v průběhu pozůstalostního řízení tvrdí, že jí zůstavitel předal vkladní knížku (stejně tak může jít o hotovost, či dispoziční právo k účtu) s tím, aby pomocí na ní umístěných peněžních prostředků hradila potřebné náklady na jeho péči, případně též náklady pohřbu, přičemž případný zůstatek ke dni jeho smrti si může ponechat. Autor článku uzavírá, že by tento případ bylo lze posoudit jako ryzí darování pro případ smrti.¹⁰⁸ Tento názor později sám koriguje a uzavírá, že vzhledem k absenci výslovného prohlášení o vzdání se práva revokace daru (a vydání listiny o tom) se v daném případě jedná o fikci odkazu.¹⁰⁹ S tímto lze souhlasit, přičemž lze doplnit, že konečné posouzení daného právního případu jako fikce odkazu, či darování mezi živými by záviselo na konkrétních okolnostech. Bude-li možno usuzovat, že vůle stran směřovala k převodu vlastnického práva na obdarovaného již k okamžiku tradice¹¹⁰ – např. dárce poskytne obdarovanému právo disponovat s účtem, aniž si toto právo sám ponechá, půjde o darování *inter vivos*. Správná kvalifikace případu jako darování mezi živými či odkazu má význam kupříkladu v tom, že odkazy, na rozdíl od darování, mohou být kráceny podle § 1598 o. z.

Jak rezolutivně podmíněné darování *inter vivos*, tak reálné odvolatelné darování *mortis causa largo sensu*,¹¹¹ mohou být v duchu zásady bezformálnosti učiněny v libovolné formě (§ 559 o. z.). Avšak toliko ústní forma právního jednání, při němž je jednou ze zúčastněných stran osoba, která v době posuzování jeho pravosti a platnosti není mezi živými, rozhodně není doporučeníhodná.

2.3. Rozlišení ryziho darování pro případ smrti a odkazu

Má být darování pro případ smrti posuzováno jako darování, nebo jako odkaz? Odvěká otázka, téměř stejně stará jako samotný zpracovávaný institut. Již v právně-historické části práce bylo zmíněno, že napříč dějinným vývojem lze vysledovat určitý trend, jenž

---

darování pro případ smrti, leč *Übergabe auf den Todesfall* (odevzdání pro případ smrti). Je sporné, zda předání předmětu darování vede ke zhojení vady nedostatku formy notářského zápisu (popř. formy pořízení pro případ smrti). Zatímco v doktríně převažuje názor, že ano, judikatura nekompromisně trvá na splnění zpřísněných formálních náležitostí. Srov. SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1471-1472; rozhodnutí OGH ze dne 19. 5. 1983, sp. zn. 6 Ob 625/82.

¹⁰⁷ ŠEŠINA, M. *Příspěvek do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 5, s. 20.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ ŠEŠINA, M. *Ještě k Příspěvku do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 6., s. 22.

¹¹⁰ Je otázkou, zda § 1099 o. z. umožňuje sjednat okamžik tradice jako okamžik účinnosti převodu vlastnického práva. Kladnou odpověď poskytuje např. ŠVESTKA, J. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3 - Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 66.

¹¹¹ K formálním náležitostem odvolatelného darování pro případ smrti blíže v podkapitole 3.3.2.

spočíval v postupném sblížení těchto dvou institutů, který na našem území vedl až k zákazu darovat pro případ smrti, a o 14 let poté dokonce k úplnému opuštění institutu odkazu. Počínaje 1. 1. 2014 se nutnost zodpovědět tuto otázku navrátila i do tuzemského právního diskursu. Distinkce mezi odkazem a ryzím darováním pro případ smrti je předmětem následujících odstavců.

2.3.1. Vztah mezi § 1594 odst. 2 a § 2063 o. z.

Obecným východiskem při řešení problematiky vzájemné relace uvedených ustanovení je formulace první věty § 2063 o. z., z níž vyplývá upozadění ryzího darování pro případ smrti a naopak zřetelná favorizace dědickoprávních institutů, konkrétně odkazu.¹¹² Podobnou dikci nalezneme též v § 1594 odst. 2 o. z., který by se *cum grano salis* dal nazvat „nepovedeným zrcadlem“ shora uvedeného § 2063 o. z. Zákonodárce zde patrně spoléhal na zásadu *superfluum non nocet*, přesto měl být při formulaci ustanovení § 1594 odst. 2 o. z. důslednější. Z dikce tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá jediné to, že za odkaz bude považováno takové darování pro případ smrti, při němž se dárce nevzdá práva revokovat dar.

Pokud bychom § 1594 odst. 2 o. z. posuzovali izolovaně, mohli bychom snadno dospět k závěru, že k tomu, aby se darování závislé na podmínce přežití dárce obdarovaným nepovažovalo za odkaz, postačuje toliko vzdání se práva revokovat dar. Toto ustanovení jako by opomíjelo podmínku vystavení listiny o tomto vzdání, které vyžaduje § 2063 o. z. Pokud dojde k požadovaným způsobem podmíněnému darování a výslovnému vzdání se práva odvolat dar, aniž by o tomto vzdání se byla obdarovanému vystavena listina,¹¹³ odkáže nás § 2063 o. z. na ustanovení o odkazu včetně § 1594 odst. 2 o. z., jehož výklad (*a contrario*) vylučuje posouzení takového darování jako odkazu – obdarovaný se přeci vzdal práva odkaz odvolat. Jde v takovém případě o darování, nebo o odkaz? Formalistický výklad by vedl k absurdním závěrům, že shora popsané právní jednání není ničím – *tertium non datur*, dané právní jednání by tak zřejmě mělo trpět neplatností.

Na této situaci lze demonstrovat, že výklad právních norem neznamena toliko výklad slov zákona. Zákon, ač je jeho znění sebevíc nepochybné, může být nakonec vyložen podstatně jinak, než jak je vyjádřeno v jeho textu.¹¹⁴ Nic jako superpriorita jazykového výkladu neplatí, je nutné používat též dalších výkladových metod, zde především výkladu

---

¹¹² ELISCHER, D. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. (...)*, s. 652.

¹¹³ Např. proto, že ke vzdání se došlo ústně (reálné „darování“), nevýslovně, či toliko ve smlouvě, jejíž vyhotovení obdarovaný neobdržel.

¹¹⁴ LAVICKÝ, P. In: LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 40.

systematického a teleologického. Daná ustanovení tedy musíme chápat v jejich vzájemné souvislosti¹¹⁵ a v souladu s principem jednotnosti a vnitřní bezrozpornosti právního řádu posoudit ustanovení § 2063 o. z. – v požadavcích akceptace daru, výslovného vzdání se práva revokace a odevzdání listiny – jako *lex specialis* k ustanovení § 1594 odst. 2 o. z. Smyslem a účelem daných ustanovení je poskytnout odpověď na otázku, která uvozuje tuto kapitolu, nikoli nesmyslně odpírat právní účinky smluvním ujednáním. Jinými slovy, modelový případ popsany v předchozím odstavci musíme *e ratione legis* posoudit jako odkaz.¹¹⁶ To ovšem nemění ničeho na tom, že ustanovení § 1594 odst. 2 o. z. pokládám za appendix tuzemské právní úpravy, jehož odstranění by ničemu neuškodilo, spíše naopak.¹¹⁷

Též použití výrazu zpravidla by podle mého názoru mohlo sloužit k vyjádření pravidla „*in dubio pro legatum*”, tj. ve sporných případech by darování pro případ smrti *largo sensu* mělo být posouzeno jako odkaz, nikoli jako ryzí darování pro případ smrti a (především) nikoli jako neplatné.¹¹⁸ Lze souhlasit s M. Muzikářem¹¹⁹, že nelze příliš předpokládat, že by účastníci soukromoprávního styku tímto způsobem záměrně „pořizovali odkazy”. Často budou jako odkaz posouzeny transakce, jejichž účastníci žili v domněnku, že si sjednali ryzí darování pro případ smrti. Možno shrnout, že ustanovení § 2063 o. z. reflektuje zásadu *actus interpretandus est potius ut valeat quam pereant*¹²⁰ tím, že upravuje zvláštní případ konverze právního jednání.

2.3.2. Ryzí (neodvolatelné) darování pro případ smrti

Darování závislé na podmínce, že obdarovaný přežije dárce, je vždy buď ryzím (neodvolatelným) darováním pro případ smrti, nebo fikcí odkazu. Aby šlo o ryzí *donationem mortis causa*, je zapotřebí splnit tři základní podmínky. Zůstane-li jakákoli z nich nesplněna, posuzujeme dané „darování” podle ustanovení o odkazu. Těmito podmínkami jsou: (i) přijetí daru obdarovaným, (ii) výslovné vzdání se práva revokovat dar¹²¹ a (iii) vydání listiny

¹¹⁵ § 2 odst. 2 o. z.

¹¹⁶ Shodně ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 85, či MUZIKÁŘ, M. *Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 4, s. 17.

¹¹⁷ Podobně ve vztahu k § 603 ABGB – SVOBODA, E. [ed.] *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 30.

¹¹⁸ Důvodová zpráva odůvodňuje použití slova „zpravidla“ zásadou nepřijetí smluvní vázanosti *mortis causa*, jež vede k preferenci odkazu jakožto neodvolatelného institutu. - ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, s. 806.

¹¹⁹ MUZIKÁŘ, M. op. cit. s. 18.

¹²⁰ Ulpianus: Dig. 45, 1, 80.

¹²¹ Část rakouské literatury připouští také možnost pouze částečného vzdání se práva revokace daru, resp. možnost darování „zbylého majetku“. To znamená, že může být kupříkladu darován určitý obnos peněz s výhradou práva určitou část těchto peněz utratit. Podmínkou přípustnosti takové výhrady je stanovení přesného rozsahu majetku (100.000 Kč, 50 %, 10 m²...), na nějž se vztahuje – ve vztahu k tomuto majetku se jedná o neodvolatelné darování pro případ smrti. Defilé doktrinárních i judikatorních názorů k problematice výhrad a

o tomto vzdání se obdarovanému. Tyto budou postupně podrobněji rozebrány v této podkapitole. *Ad illustrandum* si představme situaci popsanou v Zeillerově komentáři,¹²² kdy osoba A předá osobě B listinu obsahující prohlášení, že osoba B má po smrti osoby A obdržet její dům. Osoba B však obsah této listiny nezná. V takovém případě se jedná toliko o odvolatelné darování pro případ smrti, neboť není splněna podmínka akceptace daru.¹²³

2.3.2.1. Akceptace daru

Darovací smlouva je dvoustranným právním jednáním, kontraktem, k jehož perfekci je zapotřebí souhlasu obdarovaného.¹²⁴ Z tohoto plyne první podmínka, a sice souhlasný projev vůle obou kontrahentů. Projev vůle oferenta (dárce) darovat pro případ smrti musí být opětován projevem vůle obláta (obdarovaného) směřujícím k akceptaci daru. Tento projev vůle nemusí být výslovný, postačuje projev konkludentní, tedy nevzbuzující pochybnost, že obdarovaný chtěl přijmout dar (§ 546 o. z.). Rovněž dárce *animus donandi* nemusí být vyjádřen explicitně.¹²⁵

Splnění této podmínky může být zkomplikováno případnou nezpůsobilostí obdarovaného dar přijmout. Způsobilost přijmout dar je v případě nezletilých podmíněna jejich dostatečnou rozumovou a volní vyspělostí (§ 31 o. z.).¹²⁶ Osoby trpící duševní poruchou, aniž by tyto nutně musely být omezeny ve svéprávnosti soudem, mohou přijmout dar, umožňuje-li jim jejich porucha posoudit následky tohoto právního jednání. Přijetí daru však povětšinou představuje pro obdarovaného majetkový prospěch, proto tyto osoby mohou dar přijmout vlastním právním jednáním.¹²⁷ V opačném případě by dané osoby musely být při akceptaci daru zastoupeny.¹²⁸ V záležitostech nikoli běžných je vyžadováno též soudní schválení právního jednání zástupce (§§ 461 odst. 1, 898 o. z.), potažmo souhlas opatrovnické či poručenské rady (§§ 480 odst. 2; 3022 odst. 2 o. z.). Zároveň právní úprava umožňuje osobě omezené ve svéprávnosti přijetí daru obvyklého či daru malé hodnoty, a to bez dalšího (§ 2066 o. z.).

---

potestativních podmínek nabízí LÄNGLE, M. op. cit., s. 75-89. Umírněným odpůrcem takových výhrad je ZANKL, W. *Schenkung auf den Todesfall, Vermächtnisvertrag und "reines Viertel"*, Österreichische Notariatszeitung, 1997, č. 8, s. 311; 314.

¹²² Srov. ZEILLER, F. VON. op. cit., s. 187.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Není bez zajímavosti, že některé právní řády (švýcarský, německý) souhlas obdarovaného presumují. K tomu blíže ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 14.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Blíže ke způsobilosti nezletilého přijmout dar rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1005/99.

¹²⁷ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 45.

¹²⁸ S určitými výjimkami (např. § 65 odst. 1 o. z.).

2.3.2.2. Vystavení listiny o vzdání se práva odvolat dar

Ze shora uvedených výkladů vyplývá, že samotná smlouva o darování pro případ smrti nemusí být vždy nutně uzavřena v písemné formě. Aby však byl právní poměr mezi stranami posouzen jako ryzí darování pro případ smrti, vyžaduje zákon v každém případě alespoň jedno písemné právní jednání, a to listinu o vzdání se práva revokace daru. Tak tomu bylo i za účinnosti ABGB na našem území, přičemž bylo dovozeno, že k formální platnosti reálných darování pro případ smrti v těchto případech postačovala písemná forma předmětné listiny.¹²⁹ Jinak obecný zákoník občanský pro tuto listinu, stejně jako pro samotné darování pro případ smrti, vyžadoval formu notářského zápisu.¹³⁰

Předmětnou listinou není míněna samotná darovací smlouva – jde o písemné dárcovo prohlášení, jež je na darovací smlouvě relativně nezávislé.¹³¹ Listina o vzdání se práva revokace daru tedy může být vystavena jako samostatná,¹³² stejně tak je možné, aby byla obsažena v samotné darovací smlouvě,¹³³ ať už jako příloha či jako součást vlastního smluvního textu. Vystavení této listiny, na rozdíl od vlastního vzdání se práva dar revokovat, nemusí být uskutečněno ve stejném okamžiku jako uzavření samotné smlouvy.¹³⁴ Mezi oběma předmětnými listinami však pochopitelně musí existovat časová a věcná souvislost.¹³⁵ Z ABGB byla s účinností od 1. 1. 2017 tato podmínka vypuštěna, neb byla vyhodnocena jako nadbytečná (obsolentní), a to vzhledem k povinnosti uzavřít smlouvu o darování pro případ smrti ve formě notářského zápisu – tato forma je sama o sobě s to splnit účel, jemuž by měla sloužit předmětná listina.¹³⁶

2.3.2.3. Výslovné vzdání se práva odvolat dar

Tato podmínka je předmětem odborných polemik a dalším neuralgickým bodem právní úpravy institutu darování pro případ smrti. Zákon vyžaduje, aby byl projev vůle spočívající ve vzdání se práva revokace daru výslovný. Tento požadavek musíme posuzovat prizmatem ustanovení týkajících se výkladu právních jednání, především § 555 odst. 1 o. z. –

¹²⁹ *Návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931, s. 235.

¹³⁰ GSCHNITZER, F. *Erbrecht.* Berlin, Heidelberg: Springer, 1964, s. 83.

¹³¹ TRUNEČEK, J. In: PRAŽÁK, Z., FIALA J., HANDLAR, J. a kol. op. cit., s. 731.

¹³² Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 8887): „*Pro darování na případ smrti v § 956 uvedené náležitosti nemusí býti všechny v jedné a téže listině.*“

¹³³ Např. ŠEŠINA, M. *Ještě k Příspěvků do diskuse (...)*, s. 22.

¹³⁴ ELISCHER, D., *Darování a jeho podoby (...)*, s. 84.

¹³⁵ Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 8887); JANOŠEK, M. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 2096.

¹³⁶ Důvodová zpráva k ErbRÄG, s. 12. [online]. [cit. 19. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/I/I_00688/fname_423847.pdf>. Za materiálně derogovanou byla tato podmínka považována již od roku 1871, tj. od zavedení obligatorní formy notářského zápisu pro konsenzuální darování. EHRENZWEIG, A. *System (...). Zweiter Band, zweite Hälfte (...)*, s. 564.

tedy pohledem teleologickým, nikoliv formalistickým. Při posuzování, zda bylo vzdání se dostatečně výslovné, se tedy musíme zaměřovat nejen na text dárceva prohlášení, nýbrž i na jeho smysl a účel.¹³⁷ Rakouské soudy judikovaly, že při neexistenci výslovné klauzule o vzdání se práva odvolat dar, postačuje ke splnění podmínek pro posouzení právního poměru jako ryzího darování pro případ smrti ujednání o zákazu zcizení a zatížení darované věci.¹³⁸

Vztahuje se předmětný renunciační projev i na zákonné důvody revokace, tj. nouzi a zákonem kvalifikovaný nevděk? Nebo je toto vzdání se pouze jakousi bezobsažnou „kouzelnou formulí“, jejíž inkorporace do smlouvy promění odkaz na darování, aniž by bránila revokaci daru ze zákonných důvodů? Tyto otázky rozdělují odbornou veřejnost na dva tábory. Prvý, reprezentovaný A. Talandou¹³⁹, M. Janouškem¹⁴⁰, O. Horákem¹⁴¹ či P. Bezouškou¹⁴², považuje prohlášení o vzdání se práva revokace za pouhý prostředek distinkce mezi ryzím darováním pro případ smrti a odkazem. Toto prohlášení podle nich vyjadřuje toliko, že se má jednat o darovací smlouvu, tedy právní jednání v zásadě jednostranně neodvolatelné. Silným argumentem zastánců tohoto názoru je příklon prvorepublikové právovědy k jimi zastávanému výkladu.¹⁴³ Obdobně vzdání se práva odvolat dar vykládá i pozdější rakouská doktrína.¹⁴⁴

Naproti tomu V. Bednář s P. Kasíkem¹⁴⁵, D. Elischer¹⁴⁶ i J. Truneček¹⁴⁷ chápou vzdání se práva revokace jako projev, jenž dárce při ryzím darování pro případ smrti do určité míry znevýhodňuje oproti dárce, který daruje *inter vivos*.¹⁴⁸ Prohlášení o vzdání se práva odvolat dar tudíž podle nich dopadá rovněž na důvody nouze a nevděku.

Výklad čistě textualistický, tedy dikce § 2063 spolu s § 2076 o. z., nasvědčuje spíše druhé skupině názorů. Zákon v § 2076 o. z. stíhá předem učiněné vzdání se práva odvolat dar

---

¹³⁷ MUZIKÁŘ, M. op. cit., s. 17. Uvedený autor zároveň uvádí příklady možných alternativních formulací: „Dárce nikdy nebude chtít dar zpět.“ či „Strany se zavazují, že od této smlouvy neodstoupí.“ Je otázkou, jak by byla posouzena formulace: „Tato smlouva je jednostranně nezrušitelná.“

¹³⁸ Rozhodnutí OGH ze dne 14. 7. 1999, sp. zn. 7 Ob 135/99z. Jeho závěry potvrzeny v rozhodnutí OGH ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. 5 Ob 39/14t.

¹³⁹ TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 478-479.

¹⁴⁰ JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2094-2096.

¹⁴¹ HORÁK, O. *Darování pro případ (...)*, s. 784-785.

¹⁴² BEZOUŠKA, P. In: BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. *Občanský zákoník: Srovnávací komentář [ASPI]. (§ 2063)*. Wolters Kluwer [cit. 23.02.2019]. Dostupné v právním informačním systému ASPI.

¹⁴³ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., (...) *Díl IV.*, s. 448; rozhodnutí Nejvyššího soudu rakouského publikované v ZBl sv. 41, s. 38, č. 5: „Darování pro případ smrti může být pro hrubý nevděk odvoláno.“

¹⁴⁴ EHRENZEIG, A. *System (...) Zweiter Band, zweite Hälfte (...)*, s. 566; SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1470; WELSER, R. op. cit., s. 130.

¹⁴⁵ BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol., *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 28.

¹⁴⁶ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, op. cit., s. 84.

¹⁴⁷ TRUNEČEK, J. In: PRAŽÁK, Z., FIALA, J., HANDLAR, J. a kol. op. cit., s. 743.

¹⁴⁸ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 84.

zdánlivostí, přičemž hovoří toliko o darováních učiněných mezi živými. *A contrario*, vzdání se práva revokovat dar – jako *conditio sine qua non* posouzení určitého právního poměru jako ryzího darování pro případ smrti a hlavní odlišující element ryzího darování pro případ smrti a fikce odkazu – je dovolené a vede též k nemožnosti revokace daru ze zákonných důvodů. Pokud by předmětné prohlášení skutečně mělo být jen rozlišovacím znakem mezi darováním a odkazem, nabízí se otázka, proč racionální zákonodárce druhou větu § 2063 o. z. neformuloval takto: „*Podle ustanovení o darování se řídí, přijme-li obdarovaný dar, dárce učiní prohlášení, že se nejedná o odkaz a vydá o tom obdarovanému listinu.*“

Avšak jazykový výklad, jak praví tuzemský strážce ústavnosti, představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě.¹⁴⁹ Musíme se dívat rovněž po smyslu a účelu předmětného vzdání se, který je dvojitý. Z pohledu obdarovaného se jedná o utvrzení jeho oprávnění z darovací smlouvy, z pohledu dárce jde o varování před ukvapeností – v následujícím smyslu: „*Zamysli se a uvědom si, že toto své jednání nemůžeš tak jednoduše odvolat.*“¹⁵⁰ Takto na vzdání se práva odvolat dar nahlíží i rakouský OGH.¹⁵¹ Z důvodů teleologických se tedy přikláním k závěru, že vzdání se práva revokovat dar nepředstavuje překážku pro odvolání daru ze zákonných důvodů, jedná se pouze o ujištění, připomínku a důkaz, že se nejedná o bezdůvodně odvolatelné jednostranné právní jednání, nýbrž o zásadně neodvolatelný kontrakt.¹⁵² Podpurný argument ve prospěch tohoto závěru plyne z výkladového pravidla § 1737 o. z., podle něhož se u bezúplatných smluv má za to, že se dlužník chtěl zavázat spíše méně než více. P. Bezouška¹⁵³ dokonce míní, že opačný výklad – vedoucí k favorizaci dárce, který daruje *inter vivos*, by znamenal nepřípustný zásah do principu rovnosti před zákonem.

Rovněž podle F. von Zeillera¹⁵⁴ znamená vzdání se práva revokovat dar pouze, že dar nemůže být odvolán zcela libovolně (svévolně). Jinými slovy, též Zeiller považoval předmětný renunciační projev za pouhý prostředek distinkce mezi obligací a odkazem, nikoli jako absolutní prekarizaci dárcovy pozice. Snad se tedy nedopustím právně-teoretického přešlapu, učiním-li z toho závěr, že rovněž výklad subjektivně-historický hovoří ve prospěch

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2004 sp. zn. III. ÚS 495/02.

¹⁵⁰ BEZOUŠKA, P. In: *Občanský zákoník: Srovnávací komentář (...)*. In: ASPI [cit. 23.02.2019]; LÄNGLE, M. op. cit., s. 84.

¹⁵¹ Rozhodnutí OGH ze dne 3. 8. 2006, sp. zn. 8 Ob 107/05a. Srov. též LÄNGLE, M. op. cit., s. 21.

¹⁵² Rozhodnutí OGH ze dne 1. 6. 1976, sp. zn. 5 Ob 588/76. Tento výkladový problém byl definitivně vyřešen novelou ABGB, která (chtělo by se říci nešťastný) požadavek vzdání se práva revokace daru zcela opustila. Od 1. 1. 2017 postačuje, nevyhradí-li si dárce možnost dar kdykoli libovolně odvolat. Blíže vizte NEMETH, K. In: SCHWIMANN, M., KODEK, G. a kol. *ABGB Praxiskommentar – Band 4*. 5. Aufl., Wien: LexisNexis, 2019, s. 135.

¹⁵³ BEZOUŠKA, P. In: *Občanský zákoník: Srovnávací komentář (...)*. In: ASPI [cit. 23.02.2019].

¹⁵⁴ ZEILLER, F. VON. op. cit., s. 186.

řešení proponovaného v předchozím odstavci.

Obdarovaný pro případ smrti je tedy povinován tzv. vděkem, a to jednak vůči dárce, jednak vůči osobám dárce blízkým (§ 2072 odst. 2 o. z.). Co se týká odvolání z důvodu nouze, toto připadá v úvahu jen v případech reálných darování. U konsensuální podoby lze uvažovat o odepření odevzdání daru ve smyslu § 2059 o. z.¹⁵⁵ Vzhledem k tomu, že ustanovení § 2070 o. z. zapovídá přechod práva revokace daru pro nouzi na dárcovy dědice a vzhledem ke shora vyslovené tezi, že nelze očekávat příliš častý výskyt neodvolatelných darování pro případ smrti v reálné podobě, nemá úprava odvolání daru z důvodu nouze v kontextu darování pro případ smrti přílišnou aplikační relevanci.

Pokud by se přeci jen prosadil výklad vedoucí k nemožnosti revokovat dar z důvodu nevděku, neznamená to, že by se dárce v důsledku ryzího darování pro případ smrti automaticky ocital v překerní situaci, tedy že by se obdarovaný vůči němu mohl dopouštět jakýchkoli nepravostí, a přesto v případě, že jej přežije, obdržet část jeho majetku.

Na situace nejkrajnější, a sice úmyslné (záměrné) způsobení dárcovy smrti obdarovaným, dopadá ustanovení § 549 odst. 1 o. z.¹⁵⁶ Následkem by byla fikce, že ke splnění podmínky nedošlo, obdarovaný by tedy v takovém případě dar nenabyl, aniž by dědicové dárce museli činit jakýkoli revokační projev. V. Bednář a P. Kasík¹⁵⁷ dále jako možné východisko jmenují možnost dárce převést vlastnické právo k předmětu darování na třetí osobu, to však (při splnění dalších předpokladů) povede k povinnosti nahradit obdarovanému škodu. Pro dárce zřejmě nejjistějším řešením je preventivní sjednání dalších podmínek, včetně rezolutivní podmínky, že se obdarovaný vyvaruje tzv. nevděku ve vztahu k němu a osobám jemu (tj. dárce) blízkým.^{158 159} Sjednání jiných než zákonných podmínek pro odvolání daru připustila judikatura již za účinnosti předchozí právní úpravy.¹⁶⁰

Přestože nevděk obdarovaného nedosáhne intenzity, jež povede ke smrti dárce, může být jednání obdarovaného posouzeno jako zjevné zneužití práva, jež nepoživá právní ochrany (§ 8 o. z.). Další z obecných regulativních idejí, jichž by se dárce, popř. jeho právní nástupci

---

¹⁵⁵ Shodně ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 133.

¹⁵⁶ Shodně např. BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol., *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 12; s. 28. Pokud se role obrátí, tedy připraví-li dárce záměrně o život obdarovaného, nastupuje fikce splnění podmínky (§ 549 odst. 2 o. z.). Vydání předmětu darování by se mohli domáhat dědici obdarovaného.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 12; s. 28-29.

¹⁵⁹ Možnost sjednat další důvody pro revokaci daru připouští též D. Elischer, který rovněž uvádí příklady zahraničních úprav *explicite* upravujících možnost revokace daru pro nesplnění podmínek. Vizte ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 112-130.

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Odo 105/2001.

mohli dovolávat, je zásada *nemo turpitudinem suam allegare potest*, traktovaná v § 6 odst. 2 o. z.

Pro úplnost uvádím, že O. Horák¹⁶¹ při úvahách o ochraně nepominutelných dědiců nabízí jako možné východisko využití *analogie iuris* (§ 10 odst. 2 o. z.). Konkrétně připouští eventualitu odvolání daru pro zkrácení povinného dílu (obdoba *querellae inofficiosae donationis*), přičemž jako vhodný vzor by měla sloužit úprava ve vládním návrhu z r. 1937.¹⁶²

Může dárce od darovací smlouvy pro případ smrti odstoupit? Eventualita odstoupení od darovací smlouvy je výjimečně možná – ustanovení § 2059 o. z. ji váže na změnu okolností¹⁶³ ve vztahu k potenciální nemožnosti plnit vyživovací povinnost v důsledku plnění darovací smlouvy. Vzhledem k tomu, že při ryzím darování pro případ smrti je dárce za života vlastníkem darované věci a po smrti již nemá vyživovací povinnost, míní A. Talanda¹⁶⁴, že odepření odevzdání daru v kontextu darování pro případ smrti nepřipadá v úvahu. Osobně však soudím, že tato úprava může i v tomto kontextu nalézt svůj aplikační prostor. Možnost odstoupení od darovací smlouvy míří na smlouvy konsenzuální, přičemž podstata takových smluv spočívá v tom, že si dárce ponechává vlastnické právo k jejich předmětu až do okamžiku jejich účinnosti. Pokud by tedy skutečnost, že dárce vlastní předmět darování, měla být překážkou uplatnění práva odepřít odevzdání daru, nebylo by toto právo uplatnitelné nikdy. Proto, budou-li naplněny podmínky § 2059 o. z., může dárce odepřít odevzdání daru a od smlouvy o darování pro případ smrti odstoupit.

Extenzivní výklad úpravy odepření odevzdání daru ve spojení s analogickou aplikací druhé věty § 2070 o. z.¹⁶⁵ by mohl být určitým záchranným lanem pro nepominutelné dědice, jež by fungovalo na podobném principu jako shora zmíněné odvolání daru pro zkrácení povinného dílu. Výjimky ze zásady závaznosti smluv je nicméně nutné vykládat restriktivně. Toto řešení by navíc bylo velmi krkolomné, a proto nejsem jeho zastáncem.

Posoudíme-li darování pro případ smrti *largo sensu* jako odkaz, bude toto odvolatelné kdykoli a z jakýchkoli důvodů,¹⁶⁶ a to i tehdy, pokud dojde ke vzdání se práva odvolat dar.¹⁶⁷

---

¹⁶¹ HORÁK, O. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. 2014, roč. 22, č. 11, s. 385-386.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Jde o speciální úpravu ve vztahu k obecné *clausulae rebus sic standibus* v § 1765 o. z. K tomu blíže ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby* (...), s. 71.

¹⁶⁴ TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň* (...), s. 479.

¹⁶⁵ Tato umožňuje osobám, vůči nimž má obdarovaný vyživovací povinnost, požadovat doplnění výživy po obdarovaném. Dané ustanovení se vztahuje na revokaci daru z důvodu nouze.

¹⁶⁶ Shodně ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 240; BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol., *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 12; KEINERT, M. E. op. cit., s. 4; 7.

¹⁶⁷ Taková situace může nastat kupříkladu, nedojde-li k odevzdání listiny o vzdání se práva revokace obdarovanému.

K jednostrannému zrušení odvolatelného darování pro případ smrti může dojít ve formě porízení pro případ smrti, ale i konkludentně (§ 1602 o. z.). Zároveň platí, že odkazovníkem nemůže být osoba dědicky nezpůsobilá (§ 1594 odst. 1 o. z.). Nezpůsobilost „obdarovaného“ nabyt „dárce“ majetek nastává *ipso iure*, tedy opět aniž by bylo nutné činit jakýkoli revokační projev. O. Horák a P. Osina¹⁶⁸ připouštějí možnost analogické aplikace ustanovení upravujících dědickou nezpůsobilost i na jiné modalitty přechodu či převodu majetkových práv pro případ smrti, tj. také na ryzí darování pro případ smrti.¹⁶⁹

2.4. Dopady posouzení jako (ne)odvolatelné darování pro případ smrti

V předchozím textu byly popsány předpoklady posouzení určité majetkové dispozice jako odvolatelného či neodvolatelného darování pro případ smrti, tato podkapitola shrnuje důsledky takového posouzení, tj. základní rozdíly v dopadech těchto alternativ na práva a povinnosti zúčastněných osob. Zároveň se jedná o sumarizaci vybraných závěrů učiněných shora.

2.4.1. Základní rozdíly

Nejmarkantnější rozdíl vyplývá z přívlastků použitých v názvu této kapitoly a jeho konsekvence již byly předznamenány v předchozím textu. Darovací smlouva, na rozdíl od odkazu, je dvoustranným právním jednáním a jako takovou ji lze změnit či zrušit zásadně jen dohodou smluvníků, nikoli jednostranně (§ 1759 o. z.). U odvolatelného darování pro případ smrti může „dárce“ s jeho předmětem libovolně disponovat, může jej zcizit, derelinkvovat, ba i zničit.¹⁷⁰ Pokud toto učiní dárce, jenž se zavázal neodvolatelně, vzniká mu povinnost k náhradě škody, která přechází na jeho dědice.¹⁷¹

Další podstatné důsledky vyplývají z toho, že darování je obligací, zatímco odkaz institutem práva dědického. Dědické právo zná celou řadu pravidel, jejichž smyslem je

---

¹⁶⁸ HORÁK, O., OSINA, P. op. cit., s. 21. Tato by podle nich přicházela v úvahu například tehdy, pokud obdarovaný padělá nebo zničí některý z projevů dárce poslední vůle.

¹⁶⁹ Ve vztahu k neodvolatelnému darování pro případ smrti tak činí též LÄNGLE, M. op. cit., s. 99; 103. Ten dále umožňuje též revokaci daru z některých důvodů pro vydědění.

¹⁷⁰ Shodně např. ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 240. Stejně tak může „dárce“ jednostranně měnit předpoklady „darování“, například obtížít „obdarovaného“ příkazem, či určit odchýlný okamžik splatnosti (dospělosti). Takto by mohl učinit dovětkem, tj. ve formě vyžadované pro závěť.

¹⁷¹ Srov. KURSHEL, I. *Folgen des Zuwiderhandelns gegen einen Schenkungsvertrag auf den Todesfall*. Österreichische Notariatszeitung, 1986, s. 97. Ke vzniku škody, a tedy též případné povinnosti k její náhradě, může dojít nejdříve v okamžiku, kdy pohledávka obdarovaného dospěje, tedy splněním podmínky přežití. Tato povinnost vzniká dárce, neboť právě on porušil smlouvu.

Podobně by obdarovaný nemohl za dárceva života odporovat právnímu jednání, kterým byl předmět darování převeden na třetí osobu (§ 589 a násl. o. z.), neboť dokud dárce žije, nemohlo dojít ke zkrácení uspokojení pohledávky obdarovaného. Tato pohledávka se navíc za života dárce nemůže stát vykonatelnou. Obdarovaný nicméně patrně může učinit výhradu podle § 593 o. z.

ochrana práv (nepominutelných) dědiců a zůstavitelových věřitelů. Posouzení dispozice jako ryzího *donationis mortis causa* umožňuje vyhnout se některým z těchto pravidel.¹⁷² Na odkazy (na darování pro případ smrti spíše nikoli) dopadá úprava falciánské kvarty, která umožňuje jejich krácení (§ 1598 o. z.), dále § 1630 odst. 1 o. z. upravující zadržovací právo dědice vyhradivšího si soupis pozůstalosti, § 1631 o. z. umožňující poměrné snížení odkazů, nestačí-li pozůstalost k úhradě všech dluhů a jiných povinných výdajů a nakonec § 1653 o. z. zakotvující povinnost odkazovníků poměrně přispět nepominutelnému dědici k vyrovnání jeho práva na povinný díl.¹⁷³ Další odchylky se pojí s výpočtem povinného dílu a výše odměny notáře jako soudního komisaře. Základ pro oba tyto výpočty se odvíjí od ne/zařazení předmětu darování pro případ smrti *largo sensu* do aktiv (a pasiv) pozůstalosti, přičemž platí, že při výpočtu povinného dílu se k některým závadám nepřihlíží. Zatímco odkázané věci se stávají předmětem pozůstalosti v zásadě¹⁷⁴ vždy, věci *mortis causa* darované jen tehdy, má-li samotná darovací smlouva, která je titulem pro jejich převod, translační účinky.

Odkaz není smlouvou, proto, ač „smlouva“ o odvolatelném darování pro případ smrti bude opatřena dvěma podpisy, osoba takto „obdarovaná“ není zavázána odkaz přijmout, resp. má možnost jej odmítnout (§ 1623 o. z.).¹⁷⁵ Je tedy zcela na její vůli, zda právo na vydání předmětu „darování“ uplatní či nikoli. Naopak, v případě neodvolatelného *donationis mortis causa* představuje jeden z jeho nezbytných předpokladů akceptace daru obdarovaným. Jedná se o závazek, a neodvolatelně obdarovaný je proto obligačně vázán předmět daru převzít.

Nelze opomenout pravidlo, podle něhož se odkazovník, tedy též odvolatelně obdarovaný, může stát dědicem (§ 1633 odst. 2 o. z. *in fine*, § 185 odst. 2 z. ř. s.). Oproti tomu osoba obdarovaná neodvolatelně se dědicem zřejmě stát nemůže.¹⁷⁶

2.4.2. Rozdíly ve způsobilosti

Otázka způsobilosti být obdarován byla podrobněji popsána v předchozí kapitole. Lze obecně shrnout, že předpokladem dostatečné svéprávnosti k přijetí daru je jednak způsobilost obdarovaného pochopit podstatu darování, jednak kladná odpověď na otázku, zda pro něj

---

¹⁷² K tomu blíže v části páté zaměřující se na vztah darování pro případ smrti a dědického práva.

¹⁷³ Závěr o nemožnosti aplikovat uvedené ustanovení (jeho obdobu v ABGB) na ryzí darování pro případ smrti byl vysloven v rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 13.062). Shodně se vyslovuje i současná rakouská doktrína. WELSER, R. op. cit., s. 132.

¹⁷⁴ Předmětem odkazu může být i věc, která nepatřila zůstaviteli. Nelze však předpokládat, že by byly odkazy takových věcí zřizovány formou odvolatelného darování pro případ smrti.

¹⁷⁵ Shodně BEDNÁŘ, V., OSINA, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 12.

¹⁷⁶ Ledaže bychom její právo dědit dovodili na základě analogie *legis*.

darování znamená jednoznačný majetkový přínos.¹⁷⁷ V otázce svéprávnosti ve vztahu k přijetí odkazu a daru rozdíl nespočívá - nakonec i ustanovení § 898 odst. 2 o. z. obsahující demonstrativní výčet právních jednání týkajících se správy jmění nezletilého, k jejichž účinnosti je nutný souhlas soudu, uvádí akceptaci daru a odkazu vedle sebe.¹⁷⁸ Z toho lze dedukovat, že zákonodárce tato právní jednání považuje za stejně závažná.

Toto není reflektováno úpravou způsobilosti darovat/pořídit odkaz. Chce-li osoba omezená ve svéprávnosti či nezletilá (ovšem starší 15 let), která nenabyla plné svéprávnosti, určitou věc odkázat, musí tak učinit ve formě veřejné listiny.¹⁷⁹ V případě darování by musela být zastoupena opatrovníkem, potažmo zákonným zástupcem.¹⁸⁰ Tato pravidla by ve svém souhrnu mohla vést k popření smyslu a účelu § 2063 o. z., jímž je mj. ponechat maximum právních jednání v platnosti. Bude-li totiž „darováno“ v prosté písemné formě, přičemž nebudou splněny (přísnější) požadavky na ryzí darování pro případ smrti, musíme dané právní jednání posuzovat jako odkaz, tj. též podle ustanovení §§ 1526 a 1528 odst. 1 o. z., jež nasvědčují závěru o neplatnosti pro nedostatek formy. Je tu však poslední věta § 2063 o. z.,¹⁸¹ kterou lze vyložit tak, že prostá písemná forma postačuje i tehdy, posuzujeme-li darování pro případ smrti jako odkaz. Též v takovém případě, tj. bude-li odvolatelné darování pro případ smrti učiněno v prosté písemné formě, je ovšem z důvodu ochrany dárce nutno trvat na jeho případném řádném zastoupení, potažmo též na aprobaci soudem (popř. opatrovnickou či poručenskou radou).

Určitou nuanci lze dále spatřovat v otázce způsobilosti být odkazovníkem, která je podmíněna způsobilostí stát se dědicem (§ 1594 odst. 1 o. z.). Zde má osoba neodvolatelně obdarovaná výhodnější postavení než odkazovník, neboť v úpravě darování podobné pravidlo absentuje. Byl-li pro případ smrti obdarován manžel, jenž se vůči dárci dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, byl-li (kumulativně) v důsledku toho podán návrh na zahájení řízení o rozvodu manželství a trvá-li toto řízení v den dárcovy smrti, je v případě odvolatelného darování tento manžel nezpůsobilým odkazovníkem, a předmět odkazu („darování“) proto nenabude.¹⁸² Pokud by byl takový manžel obdarován neodvolatelně, mohli

---

¹⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1005/99.

¹⁷⁸ Vizte § 898 odst. 2 písm. b) o. z.

¹⁷⁹ Vizte §§ 1526 a 1528 odst. 1 o. z.

¹⁸⁰ Toto neplatí, jde-li o odkaz, resp. darování věcí malé hodnoty, s nimiž zákonodárce těmto osobám umožňuje disponovat v zásadě bez omezení. Zde tedy opět žádný rozdíl mezi srovnávanými alternativami není. Srov. § 2066 o. z. a § 1595 o. z. *in fine*.

¹⁸¹ Na tomto místě musím přiznat, že jsem, podobně jako § 1594 odst. 2 o. z., tuto větu považoval za *superfluum*.

¹⁸² Srov. § 1482 o. z. Otázkou, zda lze předmětný důvod dědické nezpůsobilosti vztáhnout též na způsobilost být odkazovníkem, se zabývá M. Šešina, přičemž na ni odpovídá kladně. ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 35.

bychom k témuž závěru dospět pouze na základě složitých konstrukcí, jakou je *analogia legis* (§ 10 odst. 1 o. z.), či za pomoci dalších institutů první části hlavy I. kodexu.¹⁸³ Podle mého by dárce, resp. jeho dědici v takovém případě mohli využít práva revokovat dar pro nevďek.¹⁸⁴

2.4.3. Ostatní nuance

Odkaz je povinností osoby obtížená odkazem, kdežto povinnost z ryzího darování pro případ smrti je povinností samotného dárce, která jeho úmrtím přechází na dědice. To má vliv také na běh promlčecích lhůt, konkrétně jejich prodloužení o šest měsíců po pravomocném skončení pozůstalostního řízení (§ 643 odst. 1 o. z.). Avšak tato odchylka se projeví jediné tehdy, trvá-li pozůstalostní řízení déle než tři roky.

Aby dárce platně daroval (pro případ smrti) věc, ke které nemá vlastnické právo, vyžaduje zákon, aby se zavázal tuto věc nabýt (§ 2058 odst. 2 o. z.). Avšak pakliže posuzujeme podmíněné darování jako odkaz, může zřejmě být jeho předmětem také věc patřící některému z dědiců (§ 1610 odst. 1 o. z.).¹⁸⁵ Totéž platí v situaci, bude-li „darována“ genericky určená věc, aniž by „dárce“ výslovně stanovil, že se musí jednat o věc z jeho vlastnictví (§ 1605 odst. 2 o. z.). V případě „darování“ peněz musí být tyto vyplaceny vždy, tedy bez ohledu na zdroj takové výplaty (§ 1607 o. z.).¹⁸⁶ Oproti tomu neodvolatelné darování peněz, které dárce nemá a k jejichž nabytí se nezavázal, by bylo neplatné.

Další rozdíl se týká okamžiku splatnosti, resp. dospělosti pohledávky na vydání předmětu darování/odkazu. Pokud jde o individuálně určené věci nezapsané ve veřejném seznamu (s výjimkou některých cenných papírů), dochází okamžikem splatnosti též k nabytí vlastnického práva, a tím obecně také k přechodu nebezpečí škody na věci.¹⁸⁷ Zatímco neodvolatelné darování pro případ smrti dospívá okamžikem smrti dárce, u jeho odvolatelné alternativy se okamžik dospělosti řídí ustanoveními o odkazech, zejména § 1624 odst. 1

---

¹⁸³ Nebývale zajímavá výměna názorů proběhla v roce 1869 na stránkách časopisu Právník. ABGB v původním znění zakotvoval jako důvod dědické nezpůsobilosti mj. cizoložství. F. Rohr dospěl ve svém článku k závěru, že tento důvod by měl být analogicky aplikován i na neodvolatelná darování pro případ smrti. Redakce však zaujala oponentní stanovisko argumentující v prvé řadě nutností vykládat pravidla o omezení způsobilosti právně jednat restriktivně a z toho plynoucí nepřipustností analogicky rozšiřovat důvody jakékoli nezpůsobilosti. Ač bylo cizoložství coby důvod dědické nezpůsobilosti z právní úpravy posléze vypuštěno, může být tato diskuse inspirativní ve vztahu k ostatním důvodům. Vizte ROHR, F. *Poměr ustanovení §. 543. ob. zák. obč. k ustanovení vytknutému v §. 956. ob. zák. obč.* Právník, 1869, roč. 8, s. 693–694; pozn. redakce s. 694–695.

¹⁸⁴ K tomuto závěru bylo dospěno v předchozí kapitole v rámci bodu 2.3.2.3.

¹⁸⁵ Toto považuji za právně-teoretickou zajímavost, neboť by se jednalo o právní jednání připomínající smlouvu v neprospěch třetího. Zda se taková situace někdy skutečně vyskytne v reálném světě, je otázka jiná.

¹⁸⁶ Srov. BÍLEK, P. In: FIALA, R., DRÁPAL, L., a kol. op. cit., s. 330.

¹⁸⁷ HORÁK, O. *Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci.* Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 6, s. 5-6.

o.z.¹⁸⁸ To má dopady v případě, dojde-li k nahodilé zkáze věci. Je-li předmětem darování nezastupitelná věc, která podlehe zkáze za dárcova života, zanikne právo neodvolatelně obdarovaného na vydání této věci pro následnou nemožnost plnění (§ 2006 o. z.). Oproti tomu odvolatelně obdarovanému (odkazovníku) svědčí vyvratitelná domněnka, že k odvolání „daru“ (odkazu) nedošlo. Nebude-li prokázán opak, měl by odvolatelně obdarovaný nárok na výplatu peněžního ekvivalentu odpovídajícího obvyklé hodnotě „daru“ (§ 1603 o. z.).

U odvolatelného darování pro případ smrti přísluší „obdarovanému“ zásadně pouze obligační nárok, kdežto v případě neodvolatelného darování zásadně samotnou účinností smlouvy dochází k nabytí vlastnického práva - obdarovaný je tudíž chráněn *erga omnes*.¹⁸⁹ Tato nuance je ovšem relativizována tím, že tuzemská koncepce odkazu vykazuje mnohé prvky vindikačního legátu – odkazovník má od okamžiku dospělosti odkazu *ius fruenti* (§ 1625 o. z.), nepřímou též *ius disponendi* (§ 1622 o. z.) a proti třetím osobám je chráněn obdobou vlastnických žalob (§ 1044 o. z.).¹⁹⁰

Může se dárcem dovolat omylu v motivu či pohnutce? Právní úprava pořízení pro případ smrti obsahuje zvláštní ustanovení (§ 1531 o. z.), které ovšem představuje výjimku z pravidla, že motiv či vnitřní pohnutka jsou právně irelevantní. V případě neodvolatelných darování pro případ smrti bychom mohli nanejvýše uvažovat nad analogickou aplikací naposledy citovaného ustanovení. Shodně s převážnou částí rakouské doktríny¹⁹¹ analogickou aplikaci předmětné výjimky odmítám. Vycházím ze zásady neodvolatelnosti daru, která by se otřásla v základech, pokud bychom dárcům umožnili dovolávat se (pouhého) omylu v pohnutce. Je potřeba chránit legitimní očekávání a právní jistotu obdarovaného, jež by přípuštěním této analogie byly významnou měrou narušeny. Tím není dotčena možnost dárcem (jeho dědiců) dovolat se neplatnosti dle § 583 o. z. V tomto ohledu se opět projevuje význam skutečnosti, že odvolatelné darování podléhá režimu dědického práva, zatímco to neodvolatelné nikoli.

Zákonodárcem spíše nezamýšlená odchylka vyplývá z ustanovení § 1691 odst. 1 písm. b) o. z., jež ukládá dědicům povinnost vydat zákonem blíže kvalifikované splatné odkazy. Splněním této povinnosti je podmíněno vydání rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví. Tato

---

¹⁸⁸ § 1624 odst. 1 o. z.: „*Odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem může být požadován ihned. To platí i pro odkaz menších odměn pro zaměstnance a odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné. Jiné odkazy jsou splatné za rok po smrti zůstavitele.*“

¹⁸⁹ Je však zapotřebí poznamenat, že to platí pouze, jsou-li předmětem darování věci, k nimž se nabytí vlastnického práva řídí konsenzuálním principem. Díkce § 1621 odst. 1 o. z. vyvolává otázku, zda se konsenzuálním principem řídí též nabývání vlastnického práva k některým předmětům odkazu. Tuto otázku vznášejí BÍLEK, P. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. op. cit., s. 346-348. Zápornou odpověď dává ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 294.

¹⁹⁰ K tomu blíže HORÁK, O., *Nabývání majetku (...)*, s. 5.

¹⁹¹ LÄNGLE, M. op. cit., s. 99-101; další tamtéž citovaní autoři.

odchylka vede k paradoxnímu důsledku spočívajícímu v určité favorizaci odvolatelně obdarovaného, leč v zásadě jen tehdy, jsou-li „obdarovány“ osoby fyzické nikoli plně svéprávné, nebo právnické veřejně prospěšné.¹⁹² Tento, jakož i všechny další rozdíly projevující se až po smrti dárce, by pozbyly relevanci, pokud by se prosadila tzv. odkazová teorie.^{193 194}

---

¹⁹² Otázkou, zda lze pro případ smrti obdarovat právnickou osobu, se zabývá podkapitola 3.2.1.

¹⁹³ Tzv. odkazovou teorii (*Vermächtnistheorie*) vyvinula rakouská doktrína. Podle této teorie se po dárcově smrti jako na odkazy hledí též na neodvolatelná darování pro případ smrti. Tato se dále dělí na diferencovanou – darování je považováno za odkaz jen ve vztahu k dárcovým nepominutelným dědicům, a nediferencovanou (čistou) – darování je po dárcově smrti považováno za odkaz *en bloc*, tj. ve vztahu ke všem. Srov. EHRENZWEIG, A. *System (...) Zweiter Band, zweite Hälfte (...)*, s. 565. Podrobnější analýzu odkazové teorie i jejího protipólu, teorie smluvní, poskytuje LÄNGLE, M. op. cit., s. 61-65. Dopady uplatnění jednotlivých teorií z hlediska ochrany nepominutelných dědiců a věřitelů rozebrány tamtéž, s. 137-145.

¹⁹⁴ Za zastánce odkazové teorie v naší odborné literatuře lze označit O. Horáka či M. Janouška – HORÁK, O. *Nabývání majetku (...)*, s. 7; JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2095-2096. Díkce a systematické zařazení rozhodných ustanovení českého zákona (ani příklon ke konsenzuálnímu principu nabývání vlastnického práva) však dle mého soudu ve prospěch odkazové teorie nespovídá. Nakonec i povaha neodvolatelného darování coby obligace by byla uplatněním této teorie významnou měrou negována.

3. Vybrané náležitosti darování pro případ smrti¹⁹⁵

3.1. Předmět darování pro případ smrti¹⁹⁶

Jak vyplývá mj. ze základního ustanovení vymezujícího darování (§ 2055 o. z.), předmětem *donationis mortis causa* může být v zásadě jakákoli věc, tj. vše, co je odlišné od osoby, slouží lidské potřebě (§ 489 o. z.) a splňuje požadavek ovladatelnosti. Právní teorie dále tradičně požaduje, aby byl předmět právního jednání možný, a to jednak fakticky (možnost *sensu stricto*), jednak právně (dovolenost).¹⁹⁷

3.1.1. Obecně k předmětu darování pro případ smrti

Obecně lze *mortis causa* darovat věc movitou¹⁹⁸ i nemovitou, hmotnou i nehmotnou¹⁹⁹, zastupitelnou i nezastupitelnou, zvíře jako předmět právních jednání *sui generis* (§ 494 o. z.) etc. Darováním pro případ smrti lze dále zřídit osobní služebnosti, tj. služebnost užívacího či požívacího práva, potažmo služebnost bytu.²⁰⁰ Darování obchodního podílu *mortis causa* může být využito jako instrument, skrze nějž se lze vyhnout pravidlům o vyloučení přechodu obchodního podílu na právní nástupce. Další potenciální výhodu tohoto řešení lze spatřovat v tom, že obdarovaný se může stát společníkem o poznání dříve, než kdyby obchodní podíl nabýval jako dědic.²⁰¹

Darování pro případ smrti může spočívat též v prominutí dluhu závislém na podmínce, že obdarovaný přežije dárce. Taková darování byla připuštěna také doktrínou²⁰² a

---

¹⁹⁵ Není-li uvedeno jinak, rozumím darováním pro případ smrti v následujícím textu práce jeho ryzí (neodvolatelnou) alternativu.

¹⁹⁶ Primárním předmětem právních vztahů je lidské chování – *dare, facere, omittere, pati*. Toto chování dále může mít svůj tzv. sekundární předmět, kterým je nejčastěji určitá věc. Vizte např. KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 204. Předmětem je v této práci myšlen předmět sekundární.

¹⁹⁷ ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I – Díl první: Obecná část*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 164. Proto nelze platně darovat *rem extra commercium* (např. drogy, vybrané druhy živočichů).

¹⁹⁸ M. Muzikář si všímá potenciálu darování pro případ smrti držícího v možnosti převést věci neevidované ve veřejných seznamech (typicky automobily) bez nutnosti čekat na skončení pozůstalostního řízení, čímž mj. odpadne martyrium spojené se získáváním souhlasu pozůstalostního soudu s jejich prodejem (§§ 1679 odst. 2, 1680 o. z.). MUZIKÁŘ, M. op. cit., s. 19. M. Längle naopak automobily a další věci, jejichž hodnota se v čase významně mění, za vhodný předmět darování pro případ smrti nepovažuje. LÄNGLE, M. op. cit., s. 87.

¹⁹⁹ Praktická může být možnost pro případ smrti *cum animo donandi* postoupit pohledávku vůči bance na výplatu peněžních prostředků z účtu, zvláště v případě, kdy hrozí, že by se osoba takto obdarovaná (typicky osoba závislá výživou na dárce) jinak ocitla na pokraji hmotné nouze, a dárce se důvodně obává sporů mezi touto osobou a (dalšími) dědici. V případě darování pohledávky je zároveň zapotřebí respektovat též ustanovení o cesi pohledávky (rozsah postoupení, předpoklady postupitelnosti pohledávky apod.).

²⁰⁰ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 21.

²⁰¹ Podle § 6 odst. 1 zákona č. 90/2012, Sb. o obchodních korporacích by darovací smlouva, jejímž předmětem je obchodní podíl, patrně vyžadovala písemnou formu s úředně ověřenými podpisy.

²⁰² SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. (...) *Díl IV.*, s. 448.

judikaturou²⁰³ za účinnosti ABGB na našem území. Pozdější rakouská judikatura naopak prominutí dluhu podmíněné smrtí věřitele za darování pro případ smrti nepovažuje.²⁰⁴

Ovšem dluh sám o sobě darovat nelze, neb dluh není věcí, a proto nemůže být předmětem vlastnického práva – a to ani ve smyslu syntetického, ani ve smyslu analytického vymezení tohoto práva.²⁰⁵ Dluh však může být předmětem darování pro případ smrti jako součást organizovaného souboru jmění, konkrétně obchodního závodu.²⁰⁶ Rozsah převedených dluhů vyplývá z analogické aplikace ustanovení § 2177 odst. 1 o. z., jde jednak o dluhy obdarovanému známé, jednak rozumně předpokladatelné. Domnívám se, že zákonné ručení dárce vyplývající z druhé věty naposledy citovaného ustanovení, jakožto majetková povinnost přechází na dárcovy dědice (§ 1475 odst. 2 o. z.).²⁰⁷ Darování závodu pro případ smrti by mohlo představovat elegantní řešení, jak zajistit kontinuitu v provozu podnikání zemřelého dárce.²⁰⁸ Je-li obchodní závod předmětem dědictví, musí být vyřešena otázka, kdo je osobou oprávněnou spravovat pozůstalost, což vždy nějakou dobu trvá, přičemž v dnešní dynamické době může mít jakýkoli, byť pouze měsíční, výpadek provozu na podnikání fatální dopady. Další výhodou darování obchodního závodu pro případ smrti lze spatřovat v tom, že obdarovaný bude vědět s téměř stoprocentní jistotou, že v případě smrti dárce to bude on, kdo bude pokračovat v podnikatelské činnosti. Proto bude motivován se již za života dárce obeznámit s chodem závodu, díky čemuž pak případná dárcova smrt jeho provoz výrazně neochromí.

3.1.2. Darování veškerého majetku pro případ smrti

Rekodifikace umožnila darování veškerého majetku (§ 2058 odst. 1 o. z.), či jeho poměrně určené části.²⁰⁹ Touto se rozumí část určená zlomkem či procentem, přičemž pro určení, které konkrétní majetkové kusy tuto poměrnou část tvoří, je nezbytné poskytnout

---

²⁰³ Srov. např. rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 14.349): „*Ustanovení v kupní smlouvě, podle něhož zbytek kupní ceny má připadnouti do vlastnictví kupcům, jestliže by nebyl při smrti prodávajících ještě zaplacen, jest darováním na případ smrti.*”

²⁰⁴ Rozhodnutí OGH ze dne 19. 3. 1981, sp. zn. 7 Ob 677/80; rozhodnutí OGH ze dne 15. 5. 1996, sp. zn. 7 Ob 2034/96k. To znamená, že prominutí dluhu pro případ smrti nemusí být učiněno ve formě notářského zápisu, což bývá předmětem kritiky. Souhrn argumentů pro i proti tomuto judikatornímu výkladu poskytuje LÄNGLE, M. op. cit., s. 65-66; 78. Sám nakonec zaujímá kritický postoj k tomuto výkladu.

²⁰⁵ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 21.

²⁰⁶ Shodně tamtéž, s. 24

²⁰⁷ Dědění povinnosti z ručitelského závazku obecně připouští již TILSCH, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha: Sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905, s. 59. Opačný závěr vyplývá z KINDL, T. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. (§ 1-654)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 559.

²⁰⁸ Nebylo by od věci zvážit zařazení obdarovaného pro případ smrti do okruhu osob oprávněných pokračovat v živnosti při úmrtí podnikatele v § 13 odst. 1 živnostenského zákona. Mezi oprávněnými osobami postrádám též dědice z titulu dědické smlouvy.

²⁰⁹ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 30.

dostatečně určité indicie.²¹⁰ Takto může být darován i majetek budoucí, lépe řečeno nabytý v budoucnu,²¹¹ tj. od okamžiku uzavření darovací smlouvy. Taková dispozice může být učiněna v rozsahu nepřesahujícím jednu polovinu budoucího majetku, ledaže jde o darování konkrétních věcí, k jejichž nabytí se dárce ve smlouvě zaváže (§ 2058 odst. 2 o. z.). V části přesahující limit jedné poloviny by smlouva byla stížena neplatností. Podle V. Bednáře a V. Kasíka²¹² by šlo o neplatnost absolutní pro zjevný rozpor s dobrými mravy, jakož i rozpor se zákonem a zjevné narušení veřejného pořádku (§ 588 o. z.). D. Elischer²¹³ naopak míní, že jde o neplatnost stanovenou na ochranu dárcovy autonomie před ukvapenými skutky, tudíž o neplatnost relativní (§ 586 o. z.), přičemž právo namítnout relativní neplatnost, coby právo majetkové povahy, přechází na dárcovy dědice.²¹⁴

V souvislosti s darováním pro případ smrti se tato právní úprava jeví jako mimořádně diskutabilní. Podle mého úsudku by její neuvážená aplikace mohla vést k zásadnímu popření relativně propracované právní úpravy dědické smlouvy. Toho si všímá Š. Klein,²¹⁵ jenž jako východisko nabízí výklad pojmu budoucí majetek v tom smyslu, že se jedná o soubor veškerého majetku vlastněného určitou osobou v určitém budoucím okamžiku. V důsledku takového výkladu by bylo lze darovat veškerý majetek toliko v případě, kdy okamžik uzavření smlouvy spadá v jedno s okamžikem její účinnosti.²¹⁶ Pro případ smrti by tak mohlo být platně darováno jen do výše jedné poloviny dárcova majetku v okamžiku účinnosti smlouvy, tj. ke dni jeho smrti. Avšak jak bylo naznačeno shora a jak si ostatně všímá sám citovaný autor,²¹⁷ takový výklad nemá oporu v důvodové zprávě²¹⁸ ani v odborné literatuře.²¹⁹ Konečně v neprospěch tohoto řešení hovoří též názor prvorepublikové jurisprudence,²²⁰ což je

---

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 805.

²¹² BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 6.

²¹³ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 32.

²¹⁴ Taktéž rakouské soudy (i v kontextu darování pro případ smrti) judikují, že se jedná o neplatnost relativní. Vizte rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 2002, sp. zn. 1 Ob 133/02v.

²¹⁵ KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 4, s. 16.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 805.

²¹⁹ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 31; BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 6.

²²⁰ Vizte SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. II., Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních*. Brno: Československý akademický spolek „Právnick“, 1926, s. 13: „[Z]ákon rozeznává jmění přítomné a budoucí (§ 944). Tomu je rozuměti tak, že jmění přítomné je jmění, jaké je v době uzavření smlouvy, kdežto jmění budoucí jsou hodnoty, které k tomuto jmění budoucně přibudou.“ Rovněž F. von Zeiller, otec ABGB, se vyslovuje ve prospěch tohoto výkladu. Srov. ZEILLER, F. VON. op. cit., s. 163.

v tomto kontextu argument obzvláště silný vzhledem ke zjevné inspiraci § 2058 odst. 1 o. z. v ustanovení § 944 ABGB, potažmo v § 792 meziválečného vládního návrhu zákona²²¹.

Souhlasím nicméně s tím, že umožnit darování veškerého majetku pro případ smrti toliko v písemné formě²²² by bylo krajně nežádoucí²²³ a mohlo by vést až k popření práva vlastnit majetek zakotveného v čl. 11 odst. 1 LZPS či čl. 1 dodatkového protokolu k EÚLP. Toto popření spatřuji v takřka úplném apriorním vyloučení možnosti svobodně rozhodovat o svém majetku, které nakonec znamená zásah do samotné podstaty a smyslu vlastnického práva (čl. 4 odst. 4 LZPS). Kolizi mezi autonomií vůle jako projevu lidské svobody v širokém slova smyslu a vlastnickým právem nezbyvá než řešit za pomoci testu proporcionality.²²⁴ Legitimní cíl zde spočívá ve smluvním řešení majetkových poměrů *mortis causa*, přičemž darování veškerého majetku pro případ smrti je zajisté způsobilým prostředkem k dosažení tohoto cíle. Avšak toto darování již neprojde dalším krokem, nenaplnuje totiž kritérium potřebnosti, neboť téhož cíle lze dosáhnout jiným, šetrnějším instrumentem, jímž je dědická smlouva. Tato vyžaduje formu veřejné listiny, je vedena v Evidenci právních jednání pro případ smrti, může být uzavřena toliko v rozsahu nepřesahujícím kvótu tří čtvrtin majetku, nemluvě o transparentnější ochraně věřitelů a nepominutelných dědiců. Tyto příkladmo uvedené argumenty demonstrují, proč je dědická smlouva méně invazivním institutem nežli darování pro případ smrti. O její způsobilosti dosáhnout téhož legitimního cíle není pochyb. Ústavně konformní výklad (§ 2 odst. 1 o. z.) tedy vede k závěru o nemožnosti uzavřít smlouvu o darování pro případ smrti, jejímž předmětem je veškerý dárcův majetek.

Pokud by snad někdo považoval ústavněprávní argumentaci v tomto kontextu za nepřijatelnou či přílišně ochrannářskou, nabízím alternativní východisko, jež spočívá v interpretaci opírající se o obsah právního jednání (§ 555 odst. 1 o. z.). Dvoustranné právní jednání spočívající v dispozici s veškerým, či podstatnou částí majetku pro případ smrti je podle obsahu nutno vykládat jako dědickou smlouvu, k jejíž platnosti je vyžadována forma

---

²²¹ Toto převzalo pouze druhou větu § 944 ABGB, neboť věta první byla jako norma permissivní považována za nadbytečnou. Srov. *vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Důvodová zpráva. Část V. Praha: Vláda republiky Československé, 1936, s. 331.

²²² Či dokonce zcela bezformálně, tvoří-li veškerý dárcův majetek jen věci nezapsané ve veřejných seznamech, samozřejmě s povinností vydat listinu o vzdání se práva revokace.

²²³ To platí o to více, pakliže by se prosadil výklad, podle něhož vzdání se práva odvolat dar dopadá též na zákonné revokační důvody.

²²⁴ Zřejmým důkazem toho, že autonomie vůle není absolutní, budiž kupříkladu § 2067 o. z.

veřejné listiny, tedy zásadně notářského zápisu.²²⁵ Absence takové formy vede k neplatnosti, a to neplatnosti absolutní.²²⁶

Pokud bychom *donationem mortis causa*, jehož předmětem je veškerý majetek, posuzovali jako odkaz, jednalo by se nepochybně o neplatné právní jednání.²²⁷ Pokud bychom neodvolatelnou variantu darování pro případ smrti *ceteris paribus* označili za platnou, vedlo by to k závěru, jenž pokládám za absurdní, a sice že neodvolatelná alternativa, jež má být na požadavky náročnější, by v tomto případě byla nedůvodně favorizována (*arg. a fortiori*).

Shora uvedené platí, jde-li o darování, jehož předmět bude vyjádřen zlomkem či procentem. Je však možné tytéž argumenty použít, bude-li předmětem darování pro případ smrti konkrétní věc představující relativně významnou část dárcova majetku? Soudím, že ano, a to zejména proto, že určení dědického podílu konkrétní věci je přípustné a prakticky využívané stejně jako povolání za dědice zlomkem či procentem. Musí být tudíž posuzováno podle stejných pravidel – musí k němu tedy mj. dojít v zákonem požadované formě. K odpovědi na otázku, jaký rozsah darovaného majetku přesahuje rozsah přiměřený, lze dospět za pomoci kritérií používaných při rozlišení povolání za dědice *ex re certa* a zřízení odkazu. S drobným zjednodušením lze říci, že určení předmětného majetku zlomkem či procentem znamená povolání za dědice. Je-li pořízeno o jednotlivé věci, bude záležet na tom, zda se jedná o dostatečně podstatnou část pořizovatelova majetku. Jako referenční kritérium pro rozlišení mezi povoláním za dědice *ex re certa* a darováním pro případ smrti by mohla sloužit osvědčená kvarta.²²⁸

Závěrem je nutné se vypořádat se stanoviskem současné rakouské civilistiky, která darování veškerého majetku *mortis causa*, považuje za přípustné.²²⁹ Rakouská právní úprava, ač jinak velmi podobná, oproti tuzemské vykazuje dvě odlišnosti – v tomto kontextu zcela klíčové. Jedná se zaprvé o přísnější formální požadavky, zadruhé o skutečnost, že dědickou smlouvu mohou v Rakousku uzavřít toliko manželé, snoubenci, potažmo registrovaní partneři. Lapidárně řečeno, darování pro případ smrti v tamní právní úpravě supljuje absenci

²²⁵ Názor, že předmětem darování pro případ smrti může být jen to, co může být předmětem odkazu, nikoli právo na pozůstalost nebo její poměrnou část, zastává též M. Šešina. Srov. ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 240.

²²⁶ Obligaturní forma notářského zápisu dle mého vždy zjevně naplňuje maximu veřejného pořádku – její nedodržení proto znamená absolutní neplatnost (§ 588 o. z.). ELIÁŠ, K. *Co přináší nový občanský zákoník byznysu?* Obchodněprávní revue, 2012, roč. 4, č. 5, s. 150.

²²⁷ K tomu, co může být předmětem odkazu, srov. např. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 653-654.

²²⁸ Analogicky ve vztahu k odkazům HORÁK, O. *Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti)*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 9, s. 306-307.

²²⁹ TSCHUGGEL, A. In: FENYVES, A., KERSCHER, F., VONKILCH, A. a kol. *Großkommentar zum ABGB – Klang Kommentar §§ 552-646 ABGB*. Wien: Verlag Österreich, 2017, s. 292-293; LÄNGLE, M. op. cit., s. 69; rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 2002, sp. zn. 1 Ob 133/02v.

široce pojaté dědické smlouvy. Rakouská úprava umožňující darovat veškerý majetek pro případ smrti by proto v testu proporcionality obstála.²³⁰ To platí ještě více o právní úpravě účinné od 1. 1. 2017, jež skrze odkaz na § 1253 ABGB výslovně omezila maximální rozsah darování pro případ smrti na tři čtvrtiny (§ 603 ABGB *in fine*).²³¹

Bylo by možné na taková darování analogicky aplikovat § 1585 odst. 1 o. z., pokud by se výklad umožňující darování veškerého majetku *mortis causa* prosadil i u nás?²³² Inspiraci můžeme opět najít v rakouském právním diskursu. W. Zankl²³³ analogické uplatnění uvedeného pravidla odůvodňuje zejména pomocí argumentu *a minori ad maius*. Má-li tzv. volná (čistá) čtvrtina zabránit popření testovací svobody, měla by chránit též autonomii smluvní a vlastnickou. Na druhé straně proti analogické aplikaci hovoří jednak § 2058 odst. 1 o. z. (§ 944 ABGB), jenž stanoví jiné rozsahové omezení, jednak skutečnost, že aplikace pravidla o volné čtvrtině fakticky znamená částečnou možnost jednostranného odvolání daru. Zároveň by taková aplikace vedla k nedůvodnému rozlišování mezi darováními mezi živými a pro případ smrti. Zatímco darování veškerého majetku *inter vivos* by bylo možné bez dalšího, *mortis causa* by se vztahovalo jen na tři čtvrtiny. Dále je argumentováno tím, že darování veškerého majetku neomezuje privátní autonomii více nežli dědická smlouva, neboť dárci není bráněno v nabývání dalšího majetku, s nímž následně může nakládat zcela dle libosti (včetně jeho darování jiné osobě, případně pořízení pro případ smrti o něm).²³⁴ V případě dědické smlouvy, kterou by došlo k povolání druhé strany (event. třetí osoby) za dědice veškerého majetku, by zůstavitel o majetku nabytém po uzavření smlouvy libovolně pořizovat nemohl, obdobně by jej nemohl bez dalšího darovat (§§ 1588 odst. 2, 1590 o. z.).²³⁵

Za současného stavu tuzemské právní úpravy považují určité omezení rozsahu majetku, jenž může být darován pro případ smrti, za nezbytné. Pakliže by se tedy prosadil výklad, podle něhož lze pro případ smrti platně darovat veškerý majetek, jsem toho názoru, že musíme aplikovat (alespoň) pravidlo § 1585 o. z. Dojde-li snad v budoucnu k zavedení obligatorní formy veřejné listiny pro ryzí *mortis causa donationem*, soudím, že by se v duchu

²³⁰ Shodně LÄNGLE, M. op. cit., s. 160-167.

²³¹ Někteří rakouští civilisté dovozovali aplikovatelnost uvedeného pravidla na darování pro případ smrti již před uvedenou novelizací. Srov. ZANKL, W. *Schenkung (...)*, s. 311ff.

K jakému okamžiku se určí rozhodná čtvrtina, je sporné. Podle převažujícího stanoviska je tímto okamžikem smrt dárcce, tedy nikoli uzavření smlouvy. Srov. WELSER, R. op. cit., s. 132. A. Tschuggel míní, že rozhodné jsou oba okamžiky. Dar se podle něj krátí toliko tehdy, přesahuje-li rozsah darování tři čtvrtiny dárcova majetku jak k okamžiku jeho smrti, tak k okamžiku uzavření darovací smlouvy. Vizte TSCHUGGEL, A. In: FENYVES, A., KERSCHER, F., VONKILCH, A. a kol. op. cit., s. 297-298.

²³² Analogickou aplikovatelnost toho ustanovení v našich luzích a hájích připouští JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2095.

²³³ ZANKL, W. *Schenkung (...)*, s. 311ff.

²³⁴ TSCHUGGEL, A. In: FENYVES, A., KERSCHER, F., VONKILCH, A. a kol., op. cit., s. 293.

²³⁵ Blíže tamtéž, s. 292-294.

zásady *potius valeat actus quam pereat* mělo použít toliko rozsahové omezení plynoucí z § 2058 o. z.

3.1.3. Darování pro případ smrti a nabytí vlastnického práva

Darovací smlouva (pro případ smrti) je translačním kontraktem, tedy právním titulem pro nabytí vlastnického práva.²³⁶ Jde o derivativní způsob nabytí, obdarovaný (sukcesor) toto své právo odvozuje od dárce (auktora). K jakému okamžiku obdarovaný nabývá vlastnické právo? Význam této otázky se projevuje kupříkladu v rovině procesní, neboť okamžik nabytí vlastnického práva rozhoduje o zařazení darované věci (a odpovídajícího pasiva) do pozůstalosti. Zařazení či nezařazení předmětu darování do pozůstalosti má signifikantní dopady též v otázce ochrany nepominutelných dědiců.

Pomineme-li případy, kdy dojde k odchýlnému ujednání stran, závisí odpověď na shora vznesenou otázku na tom, do jaké kategorie věcí spadá předmět darování. Jsou-li jím věci obligatorně evidované ve veřejném seznamu (většina nemovitých věcí, plavidla, patenty, ochranné známky...), dochází k nabytí vlastnického práva intabulací (§ 1102 o.z.). Pro případ smrti lze jistě darovat také věci genericky určené,²³⁷ k nimž se vlastnické právo nabývá nejdříve okamžikem, kdy je možné tyto věci určit dostatečným odlišením od jiných věcí téhož druhu (§ 1101 o. z.). Dalším předmětem *donationis mortis causa* se specificky upraveným okamžikem nabytí vlastnického práva jsou některé formy cenných papírů (§§ 1103 a 1104 o.z.). K nabytí vlastnického práva k cennému papíru na doručitele dochází dvoufázově, tj. k účinné darovací smlouvě musí přistoupit *modus* v podobě tradice. U cenného papíru na řad je vedle toho vyžadována též indosace.²³⁸ Je-li cenný papír zaknihován, dochází k nabytí vlastnického práva zápisem na příslušný účet (§ 1104 o. z.). Taktéž v případě obchodního závodu platí určitá odchylka od konsenzuálního principu (§ 2180 o. z. *per analogiam*).

V případě věcí shora popsaných dochází k nabývání předmětu darování dvoufázově. Darovací smlouva představuje titul, k němuž ještě musí přistoupit *modus*. Ačkoli věcněprávní účinky smlouvy v takovém případě samotným okamžikem smrti nenastupují, působí od tohoto okamžiku její účinky obligační. Již od účinnosti smlouvy má obdarovaný právo domáhat se převodu vlastnického práva k předmětu darování a v případě jeho smrti přechází pohledávka z darování pro případ smrti na jeho dědice. Jeho pozice je poměrně komplikovaná

²³⁶ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 14.

²³⁷ Typicky se může jednat o darování peněz bez bližšího určení. V takovém případě by všechny peněžní prostředky (v hotovostní i bezhotovostní podobě) byly součástí pozůstalosti se všemi důsledky z toho plynoucími.

²³⁸ Indosace by v případě darování pro případ smrti patrně měla být provedena dědicem, resp. před pravomocným skončením pozůstalostního řízení osobou spravující pozůstalost.

v tom, že minimálně dokud není určeno, kdo je osobou oprávněnou spravovat pozůstalost, neví, vůči komu může svá práva uplatňovat.

Nabytí vlastnického práva k věcem nespádajícím do žádné ze shora uvedených kategorií se řídí konsenzuálním principem (§ 1099 o. z.). K nabytí vlastnického práva k nim dochází účinností smlouvy, tedy zpravidla smrtí dárce. Takové věci netvoří součást pozůstalostního majetku, od čehož se pak odvíjejí další souvislosti, jež budou blíže popsány v následujících částech práce. M. Janoušek²³⁹ coby zastávající striktního uplatnění odkazové teorie hájí odchylné stanovisko, a sice že obdarovaný pro případ smrti nenabývá vlastnické právo již samotným okamžikem smrti dárce, ani jsou-li předmětem darování věci podléhající režimu § 1099 o. z. S tímto závěrem se nemohu ztotožnit, a to v první řadě proto, že zcela popírá konsenzuální princip jako základní pravidlo ovládající nabývání vlastnického práva. Výklad naposledy citovaného autora by ovšem nebyl jen výkladem proti textu zákona, ale především také proti jeho smyslu – jedna ze zásadních výhod ryzího darování pro případ smrti totiž tkví v jeho relativní nezávislosti na pozůstalostním řízení, a díky tomu též v možnosti rychleji získat vlastnické právo k darované věci.

Občanský zákoník relativizoval zásadu *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*, když výslovně umožnil nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Co se týká darování pro případ smrti, připadá v úvahu především aplikace § 1111 o. z. Podmínkou pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného dárce je dobrá víra obdarovaného vztahující se k oprávnění dárce převést vlastnické právo, přičemž důkazní břemeno o této skutečnosti (ve sporu s původním vlastníkem) leží na obdarovaném. K nabytí vlastnického práva od neoprávněného přesto nedojde, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu (§ 1111 odst. 1 o. z.).

3.2. Subjekty darování pro případ smrti

Subjekty darování pro případ smrti jsou dárce a obdarovaný. Co se týká plurality subjektů, přichází tato v úvahu zcela výjimečně, a to především v případech, kdy se darování bude dotýkat společného jmění manželů. V takových situacích, jak bude dále rozvedeno, se ovšem darování pro případ smrti nejeví jako vhodné řešení.

Zákon akcentuje dobrovolnost – jakožto pojmový znak darování, restrikcí smluvní autonomie, když zakazuje darovat (pro případ smrti) ve prospěch určitého okruhu osob. Obdarovaným proto nemůže být provozovatel zařízení poskytující zdravotnické nebo sociální služby, jakož i osoba takové zařízení spravující, či v něm zaměstnaná, pokud k darování došlo

---

²³⁹ JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit, s. 2096.

v době, kdy se dárcce nacházel v péči takového zařízení nebo jinak přijímal jeho služby. To neplatí, je-li obdarovaný osobou dárci blízkou (§ 2067 o. z.). Darování za těchto podmínek je sankcionováno neplatností, která je v duchu zásady *favor negotii* ve většině případů spíše neplatností relativní stanovenou zejména k ochraně zájmů dárce.²⁴⁰ Ač zákon výslovně otázku přechodu práva namítat tuto neplatnost neřeší, jedná se o právo majetkové povahy, jež přechází na dárcovy právní nástupce.²⁴¹

3.2.1. Právnická osoba jako subjekt darování pro případ smrti

Může být jedním ze subjektů darování pro případ smrti právnická osoba? Jako subjekt darování může obecně vystupovat jak osoba fyzická, tak právnická. Stejně tak je nepochybné, že právnická osoba může být dědicem, a to i dědicem smluvním.²⁴² O darování pro případ smrti to vzhledem k textaci § 2063 o. z. a důvodovou zprávou deklarovanému zásadnímu zákazu smluvní vázanosti *mortis causa*²⁴³ neplatí. Zákon vyžaduje, aby darování bylo podmíněno přežitím, přičemž o životě právnické osoby nemůže být řeč.²⁴⁴

Právnické osoby jsou ve své existenci v zásadě časově neomezené.²⁴⁵ Jedinou myslitelnou variantou by tedy bylo darování podmíněné existencí právnické osoby v době smrti dárce.²⁴⁶ Takové darování však současná právní úprava podle mého názoru spíše neumožňuje, neboť v takovém případě nejsou splněny podmínky přípustnosti darování pro případ smrti, konkrétně podmínka přežití. Tento závěr opírám o již mnohokrát zmiňovanou zásadu nepřípustnosti smluvní vázanosti *mortis causa*, která vyplývá mj. z § 977 o. z. zakotvujícího *numerus clausus* absolutních majetkových práv.²⁴⁷ Chce-li fyzická osoba

---

²⁴⁰ K tomu blíže ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby* (...), s. 50-54. Opačně BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI.* (...), s. 17.

²⁴¹ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby* (...), s. 53.

²⁴² Právnická osoba nepochybně může být povolána dědickou smlouvou jako třetí osoba a zřejmě může být i její smluvní stranou. DVOŘÁK, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV.* (...), s. 209. Vzhledem k příklonu o. z. k teorii fikce a dikci ustanovení § 1584 odst. 2 o. z., jež vyžaduje osobní jednání stran, lze dospět též k závěru, že právnické osoby stranou dědické smlouvy být nemohou. To ovšem není závěr, který by byl žádoucí. K tomu blíže PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 4, s. 3-7.

²⁴³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník* (...), s. 806.

²⁴⁴ Srov. LÄNGLE, M. op. cit., s. 27.

²⁴⁵ Což je zákonodárcem reflektováno např. v úpravě tzv. šňorovacích smluv (§ 2000 odst. 2 o. z.). Srov. ŠILHÁN, J. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1185.

²⁴⁶ Darování, při němž by právnická osoba vystupovala na straně dárce – závislé na podmínce zrušení právnické osoby v průběhu života obdarované fyzické osoby – by bylo darováním *inter vivos*.

²⁴⁷ Darování pro případ smrti představuje určité narušení tohoto numeru clausus. *Numerus clausus* institutů umožňujících nakládání s majetkem *mortis causa* není samoučelný, důvodem jeho existence je ochrana třetích osob, především věřitelů. Srov. BEZOUŠKA, P. *Civilněprávní otázky testovací svobody*. Právník, 2014, roč. 153, č. 10, s. 827.

pro případ své smrti zanechat část svého majetku osobě právnické, může tak učinit jedině některým z pořízení pro případ smrti.

3.2.2. Darování pro případ smrti a společné jmění manželů

Ex lege vznikající společné jmění manželů²⁴⁸ a darování pro případ smrti mají společné to, že patří mezi právní zařízení považovaná částí odborné veřejnosti za zbytečná.²⁴⁹ Když se navíc tyto problematické instituty spojí, vyvstává řada nesnadných otázek. Lze *mortis causa* darovat věc patřící do společného jmění manželů?

První uvažovanou alternativou je darování pro případ smrti, při němž by na straně dárců vystupovali manželé společně. V takovém případě je podle mého názoru přípustné smluvit bezúplatný převod vlastnického práva podmíněný tím, že obdarovaný přežije kteréhokoli, byť jen jednoho z dárců – manželů (§ 1 odst. 2 o. z., čl. 2 odst. 3 LZPS). Soudím, že taková smlouva by zřejmě nebyla darováním ve smyslu § 2063 o. z., nýbrž podmíněným darováním *inter vivos*.²⁵⁰

Vystupuje-li na straně dárců pouze jeden z manželů bez souhlasu druhého, může tento platně *mortis causa* darovat věc z manželského majetkového společenství, posoudíme-li takovou transakci jako nevybočující z rámce tzv. běžných záležitostí.²⁵¹ Při posuzování, zda se jedná o takovou záležitost, přihlížíme k rozsahu a celkovým poměrům daného majetkového společenství. Mimo rámec běžných záležitostí je vyžadováno společné jednání obou, eventuálně jednání jednoho se souhlasem druhého z účastníků společného jmění, a to pod sankcí relativní neplatnosti. Druhý z manželů by tuto neplatnost mohl namítat ve lhůtě tří let od okamžiku, kdy se o darování dozvěděl, případně dozvědět měl a mohl (§§ 619, 629 odst. 1 o. z.). Tento okamžik často může nastat teprve za několik let od uzavření darovací smlouvy, zpravidla až ve chvíli, kdy se po dárčově smrti začne obdarovaný domáhat vydání předmětu darování.²⁵²

Stejně jako nezapsaná individuálně určená věc darovaná *mortis causa* nebude součástí pozůstalosti, nebude ani součástí v pozůstalostním řízení vypořádávaného smrtí zaniklého

²⁴⁸ Na následujících řádcích se zaměřuji na majetkové společenství manželů v zákonném režimu.

²⁴⁹ Ke kritice společného jmění např. ŠEŠINA, M. *Společné jmění manželů, a co s ním?* Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 5, s. 15-17.

²⁵⁰ Zároveň si lze jen stěží představit situaci, při níž by takové darování bylo vhodným způsobem řešení. Chtějí-li oba manželé, aby po smrti jednoho z nich určitou věc z jejich SJM nabyla třetí osoba, považuji za elegantnější zřídit ve prospěch této osoby odkaz, ideálně spolu s učiněním pokynu dle § 764 odst. 1 o. z. Ještě krkolomnějším se mi jeví řešit darováním pro případ smrti situaci, kdy manželé chtějí, aby k nabytí věci v jejich SJM došlo až po smrti obou z nich. V zásadě téhož cíle lze elegantněji dosáhnout pořízením pro případ smrti oběma manžely ve prospěch druhého z nich jako (předního) dědice, přičemž ve prospěch oné třetí osoby by byla zřízena obecná/fideikomisární substituce.

²⁵¹ Ve vztahu k darování obecně srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 63.

²⁵² TALANDA, A. *Darování...trojský kůň (...)*, s. 480.

společného jmění manželů.²⁵³ Předmětem tohoto vypořádání naopak budou věci evidované, potažmo genericky určené, přičemž ochranu obdarovaného skýtá § 737 odst. 2 o. z. Povinnost z darovací smlouvy je zásadně společným dluhem patřícím do společného jmění manželů.²⁵⁴ Dohoda mezi dědici a pozůstalým manželem ohledně tohoto dluhu je vůči obdarovanému *ipso iure* neúčinná. *Ergo* obdarovaný si v takovém případě může vybrat, zda bude splnění povinnosti z darování pro případ smrti vymáhat po pozůstalém manželovi, či po dědicích, a to zcela nezávisle na jejich dohodě (§ 737 odst. 2 o. z.).²⁵⁵

Může jeden z manželů pro případ své smrti darovat druhému věc patřící do SJM? Převažující část doktríny zastává stanovisko, podle něhož je darování mezi manžely přípustné pouze ohledně majetku, který se nenachází v jejich společném jmění.²⁵⁶ Darování mezi manžely, jehož předmětem by byla věc patřící do společného jmění, by znamenalo obcházení kogentních pravidel o možných úpravách manželského majetkového režimu.²⁵⁷ Zároveň oba manželé vlastní celý majetek ve společném jmění, přičemž darování vlastní věci není možné.²⁵⁸ Požadovaných důsledků, tj. přesunu majetku ze SJM do výlučného vlastnictví jednoho z manželů pro případ smrti druhého, lze dosáhnout uzavřením dědické smlouvy, smlouvy o modifikaci manželského majetkového režimu dle § 718 odst. 2 o. z., potažmo dohody o vypořádání společného jmění dle §§ 738 a 739 o. z.

Poslední možný směr pohybu majetku spočívá v darování pro případ smrti třetí osobou ve prospěch účastníků společného jmění. Darování pro případ smrti jednomu z manželů bez dalšího určení²⁵⁹ znamená nabytí výlučného vlastnictví tímto manželem, ledaže dárce projeví odchylný úmysl.²⁶⁰ Přestože bude smlouva podmíněna přežitím pouze jednoho z manželů, může se předmět darování stát součástí společného jmění, bude-li to mezi stranami takové smlouvy ujednáno²⁶¹ a nezanikne-li společné jmění před tím, než darování nabude účinnosti. Na straně obdarované může figurovat jen jeden z manželů, a to se souhlasem druhého, případně i bez tohoto souhlasu, posoudíme-li přijetí daru jako běžnou záležitost.

---

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Ledaže by šlo o darování učiněné bez souhlasu druhého manžela.

²⁵⁵ Avšak bude-li vyžadovat vydání věci, musí respektovat pravidla pasivní legitimize a žalovat zásadně toho, kdo věc neoprávněně zadržuje (detentora). Úspěšně lze žalovat i držitele, a to přestože má (darovanou) věc u sebe někdo jiný. „[J]e věcí držitele, jak věc od svého detentora získá, aby ji mohl vydat vlastníkov.“ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 536/2000.

²⁵⁶ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 57-60.

²⁵⁷ Tamtéž; srov. též stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3.2.1972, sp. zn. Cpj 86/71, jehož závěry, ač se týkají bezpodílového spoluvlastnictví manželů, lze přiměřeně vztáhnout i na společné jmění manželů.

²⁵⁸ Opačně MELZER, F., TÉGL, P. *K možnosti existence obligačních vztahů mezi oběma manžely jako subjekty majetkového společenství a jedním z nich*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 12, s. 432-439.

²⁵⁹ Stejně jako odkaz ve prospěch jednoho z manželů [§ 709 odst. 1 písm. b) o. z.].

²⁶⁰ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 62.

²⁶¹ Tamtéž.

Obdobně mohou manželé nabýt předmět darování pro případ smrti, vystupují-li (v rámci zákonného režimu správy společného jmění) společně na straně obdarovaných. Darování pro případ smrti do společného jmění logicky musí být podmíněno tím, že oba manželé přežijí dárce, neb nejpozději smrtí jednoho z manželů SJM zaniká. Je však zřejmě přípustné vtělit do smlouvy ujednání, že v případě přežití pouze jednoho z manželů, nabude dar tento přeživší manžel do výlučného vlastnictví.

3.3. Formální náležitosti darování pro případ smrti

K uvození problematiky formy darování pro případ smrti pokládám za vhodné krátce připomenout právní úpravu této problematiky v historických předobrazech našeho civilního kodexu. V rakouské právní úpravě²⁶² a poté v § 807 meziválečného návrhu zákona, resp. § 871 jeho osnovy, byla pro ryzí darování pro případ smrti vyžadována forma veřejné listiny. Darování posuzované jako odkaz muselo splňovat všechny náležitosti kladené na porřízení pro případ smrti, včetně náležitostí formálních.²⁶³ Taktéž listina o vzdání se práva revokovat dar musela mít formu veřejné listiny.

3.3.1. Formální náležitosti ryzího darování pro případ smrti

De lege lata vyplývá právní úprava formálních náležitostí ryzího darování pro případ smrti z § 2057 o. z. a je výkladově jasná. Jako problematická se však jeví z hlediska věcného. Kritika současného legislativního řešení se line odbornou diskuzí jako pomyslná červená nit. Je pravdou, že možnost disponovat s majetkem *mortis causa* v prosté písemné, či dokonce ústní formě nemá ve srovnatelných právních rádech obdoby. To platí o to více, je-li zde výkladová eventualita, podle níž je přípustné *mortis causa* darovat veškerý majetek. Absence přísnějších formálních požadavků hraje do karet podvodníkům a může vést k neřešitelným sporům, neboť zesnulého dárce se bohužel již nikdo na nic nezeptá a jediné, co po něm krom darovaného majetku zůstane, bude jeho(?) podpis a truchlící (nepominutelní) dědici.

Požadavky na formu právních jednání *mortis causa* rozhodně nelze označit za samoučelné, naopak znamenají významnou garanci právní jistoty.²⁶⁴ Dárce může být

---

²⁶² Jak současné - § 603 ABGB (v účinném znění), tak historické - § 943 ABGB ve spojení s § 1 písm. d) zákona č. 76/1871 ř. z. Do nabytí účinnosti tohoto zákona postačovala prostá písemná forma darování – jako varování před přílišnou ukvapeností dárce sloužilo (pouze) vzdání se práva revokace daru a listina o tomto vzdání se. Vzdání se práva revokace daru bylo původně vnímáno jako jedna z formálních náležitostí, s účinností naposledy citovaného zákona však jeho role ochabovala, což vyvrcholilo úplným vypuštěním této podmínky z ABGB. Blíže k tomuto vývoji TSCHUGGEL, A. In: FENYVES, A., KERSCHER, F., VONKILCH, A. a kol. op. cit., s. 390.

²⁶³ Vizte SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. op. cit., s. 447.

²⁶⁴ Srov. např. KLEIN, Š. op. cit., s. 17; rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 3. 1932, sp. zn. Rv I 15/31 (Vážný 11435): „[U]stanovení o formách posledních porřízení jest vykládati přísně,

zranitelný a snadno manipulovatelný, pouhý jeho podpis je snadno padělatelný a jeho pravost velmi obtížně ověřitelná – nehledě k tomu, že v průběhu života se podpis může i několikrát změnit.²⁶⁵

Nelze se tudíž divit, že téměř celá odborná veřejnost pléduje za zavedení obligatorní formy veřejné listiny pro smlouvu o darování pro případ smrti.²⁶⁶ Veřejnou listinou se v tomto kontextu rozumí notářský zápis (§ 3026 odst. 2 o. z.). Veřejná listina je nadána presumpcí pravosti a správnosti, padělání či pozměnění notářských zápisů je výrazně znesnadněno archivací všech jejich originálů v jejich sbírce. S vědomím těchto skutečností může dojít k významnému usnadnění dosažení účelu, jemuž institut darování pro případ smrti může sloužit, a kterým je co nejdříve získat možnost disponovat s darovanou věcí. Konkrétní důsledek předložení smlouvy uzavřené ve formě veřejné listiny by měl tkvět v tom, že banky budou bez problémů vyplácet peněžní prostředky z účtů, katastrální úřady povolovat vklady atp.²⁶⁷ Občanský zákoník stojí na zásadě vysokého respektu k zůstavitelově vůli, přičemž právě notářský zápis je vhodným prostředkem pro to, aby tato vůle byla náležitě zachycena, zaznamenána a konečně také naplněna.

Argumentem odpůrců veřejné listiny jako obligatorní formy může být její finanční náročnost. Ta je ovšem relativní v porovnání s náklady vleklých sporů o výklad vůle zemřelé osoby, nemluvě o v peněžích nevyčísitelném rozvratu rodinných vztahů. Se zavedením obligatorní formy notářského zápisu by rozhodně nebylo od věci spojit povinnou evidenci darování pro případ smrti, obdobně jako je tomu v případě pořízení pro případ smrti či manželských majetkových smluv.²⁶⁸

3.3.2. Formální náležitosti odvolatelného darování pro případ smrti

Jisté výkladové obtíže vyvolávají formální náležitosti odvolatelného darování pro případ smrti. Znamená posuzování darování jako odkazu též nutnost dodržet formální požadavky kladené na pořízení pro případ smrti? Shodují se s většinou doktríny, že právní úpravu nelze vyložit jinak, než že povinnost splnit přísné formální požadavky se na tyto dispozice nevztahuje.²⁶⁹

---

neboť předepsaná forma jest zárukou skutečného projevu zůstavitelovy vůle, kterou jinak lze těžko po jeho smrti zjišťovati.”

²⁶⁵ KLEIN, Š. op. cit., s. 17.

²⁶⁶ Namátkou KLEIN, Š. op. cit., s. 18; JANOUSEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2096.

²⁶⁷ Shodně MUZIKÁŘ, M. op. cit., s. 19-21.

²⁶⁸ Vizte MYTYZKOVÁ, P. *Stručné zamyšlení nad institutem darování pro případ smrti*. Ad Notam, 2007, roč. 13, č. 3, s. 82.

²⁶⁹ Např. BÍLEK, P. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. op. cit., s. 314; ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 240; TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 477. Opačně KLEIN, Š. op. cit., s. 15.

De lege lata chybí výslovný požadavek, aby darování pro případ smrti posuzované jako odkaz, splňovalo též jeho formální náležitosti. Z toho vyplývá, že zákonodárce, ač zjevně inspirován ABGB, hodlal být v otázce formy shovívavější. Zároveň zákon v § 2063 odkazuje na § 2057 o. z., jenž upravuje formální náležitosti darování. Z toho lze dedukovat, že bez ohledu na to, zda bude darování pro případ smrti *largo sensu* posuzováno jako odkaz, či jako darování, postačuje k jeho platnosti splnění formálních požadavků kladených na darovací smlouvu. Navíc by výklad, podle něhož posuzování darování jako odkazu znamená též nutnost splnit formální náležitosti některého z pořízení pro případ smrti, znamenal obrácení § 2063 o. z. proti jeho smyslu, kterým je zachovat maximum právních jednání v platnosti. Nelze předpokládat, že by někdo sepisoval „darovací smlouvu“ holografně, či dokonce se svědky – ke konverzi na odkaz by tedy docházelo jen zcela sporadicky. Co se veřejné listiny týče, nelze předpokládat, že by sepisující notář svým klientům opomněl připomenout existenci a význam doložky o vzdání se práva revokace daru.²⁷⁰ Nakonec lze argumentovat, že odkaz coby odvolatelný institut je méně závažný než neodvolatelné darování pro případ smrti, tudíž by na něj neměly být kladeny přísnější formální požadavky (*arg. a fortiori*).²⁷¹ Lze tedy shrnout, že § 2063 o. z. zakládá čtvrtou formu, v níž lze zřídit odkaz, a sice formu darování pro případ smrti *largo sensu*, které nespĺňuje náležitosti dle věty druhé § 2063 o. z.²⁷²

---

²⁷⁰ TALANDOVÁ, I., TALANDA, A. op. cit., s. 115.

²⁷¹ Shodný argument uvádí KLEIN, Š. op. cit., s. 15. Nakonec se však přiklání k opačnému závěru, jenž opírá zaprvé o smysl zákona, jímž nemůže být obcházení svých vlastních ustanovení, zadruhé důvodovou zprávou.

²⁷² TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 477.

4. Darování pro případ smrti a (bezbřehá?) autonomie vůle

Autonomie vůle, úhelný kámen soukromého práva, se projevuje jak v dědickém, tak smluvním právu. Kontraktační a testovací autonomie, ačkoli obě vycházejí z téže autonomie vůle v širším smyslu, nejsou zcela totožné. Důsledkem podřazení ryziho darování pro případ smrti pod režim obligací je mj. skutečnost, že se na něj neuplatní některé limity dopadající na testovací svobodu, které jsou opodstatněny zejména ochranou zůstavitele a jeho nepominutelných dědiců. Darování pro případ smrti, navzdory svému systematickému zařazení v o. z., je svou povahou dědickému právu více než blízké, a proto se neuplatnění některých z těchto limitů jeví přinejmenším jako problematické. V následujících kapitolách analyzuji stinné, ale i světlé stránky řešení spočívajícího v podřazení neodvolatelných darování pro případ smrti režimu smluvní autonomie.

4.1. Darování pro případ smrti a smluvní zastoupení

V předchozím textu byla rozebrána problematika způsobilosti darovat a přijmout dar a v souvislosti s tím též problematika jiného než smluvního zastoupení, aniž by byla vznesena pochybnost, že by zastoupení při *donationis mortis causa* nebylo přípustné. V některých případech by jinak darování ani nebylo uskutečnitelné, což by byl závěr rozporný se smyslem a účelem právního zařízení darování pro případ smrti. Absence zpřísněných požadavků na způsobilost stran byla koneckonců vnímána jako významný benefit tohoto institutu již v jeho prvopočátcích, tj. v klasickém římském právu.²⁷³

Je však možné přijmout dar či darovat pro případ smrti prostřednictvím zmocněnce? Zatímco žádné z pořízení pro případ smrti ve smyslu § 1491 o. z. není možné uzavřít v zastoupení,²⁷⁴ (smluvní) zastoupení při darování pro případ smrti zákon výslovně nezakazuje. Uzavření darovací smlouvy pro případ smrti prostřednictvím zmocněnce proto zřejmě nic nebrání. Určitou výkladovou ekvilibristikou by zde nejspíše bylo možné dospět k opačnému závěru, do takových úvah se však zdráhám pouštět. Ponechávám tedy tuto otázku další diskusi.²⁷⁵ Smluvní zastoupení musí být osvědčeno plnou mocí, která vyžaduje zásadně

---

²⁷³ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 315.

²⁷⁴ Německou terminologií jde o tzv. *höchstpersönliche Rechtsgeschäfte*, neboli vysoce osobní právní jednání, u nichž není zastoupení přípustné. Takovými právními jednáními jsou typicky závět' dle § 2064 BGB nebo dědická smlouva dle § 2296 odst. 1 BGB. Skrze § 2301 BGB dovedíme, že mezi *höchstpersönliche Rechtsgeschäfte* patří též darování pro případ smrti, neboť se na něj podle naposledy citovaného ustanovení aplikují ustanovení o pořízeních pro případ smrti.

²⁷⁵ Jako jistá inspirace může sloužit rozhodnutí vydané za předchozí právní úpravy, která výslovně nestanovila, že závět' lze pořídit či zrušit pouze osobním právním jednáním. Přesto Nejvyšší soud judikoval, že není možné, aby pořízení nebo zrušení závěti za zůstavitele učinil jeho zástupce. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

písemnou formu, není-li tento požadavek zpřísněn zvláštní právní úpravou.²⁷⁶ Zároveň by plná moc k ryzímu darování pro případ smrti měla obsahovat výslovné zmocnění ke vzdání se práva revokovat dar.

K přípustnosti smluvního zastoupení obdarovaného nemám výhrady, spíše naopak jej vnímám jako významný projev privátní autonomie. Avšak to neplatí ve vztahu k dárci. Možnost dárce nechat se zastoupit zmocněncem při tak závažném právním jednání, jakým může být darování pro případ smrti, pociťuji jako další ze slabých a potenciálně zneužitelných míst právní úpravy. Vždyť jediný podpis na plné moci je při dnešním stavu techniky snadno padělatelný, spory o jeho pravost mohou trvat roky a pro dárcovy dědice rozporující pravost či platnost plné moci bude jejich výsledek velmi nepředvídatelný. Stejně tak je snadno představitelné, že dárce na sklonku života podepíše plnou moc k darování veškerých peněžních prostředků pro případ své smrti v domnění, že podepisuje plnou moc pro řízení před finančním úřadem či fakturu za elektřinu.²⁷⁷ Za vůbec nejzávažnější hrozbu pokládám eventualitu darování majetku *mortis causa* zmocněncem na základě tzv. generální plné moci.

Rakouská právní věda²⁷⁸ a judikatura²⁷⁹ smluvní zastoupení dárce zmocněncem připouštějí. Zároveň ovšem vyžadují velmi přísné formální požadavky, a sice notářský zápis, a to jednak pro samotnou smlouvu (včetně vzdání se práva odvolat dar), jednak pro plnou moc k takovým právním jednáním. Jako dostačující bylo shledáno i ověření podpisu na plné moci notářem ve smyslu § 69 odst. 1 rakouského notářského řádu – musí ovšem jít o plnou moc speciální, jež sice může být udělena i pro více právních jednání, leč darování mezi nimi musí být uvedeno výslovně.²⁸⁰ Tento poměrně rigorózní přístup je odůvodňován jednak nezbytností náležitě ověřit, zda si dárce uvědomuje obsah a dopady darování pro případ smrti a zda je jeho vůle svobodná a vážná, jednak nezbytností spolehlivě určit totožnost zúčastněných osob. S těmito právními názory se ztotožňuji, jsem tedy zastáncem přípustnosti smluvního zastoupení dárce při darování pro případ smrti, leč toliko za splnění zpřísněných formálních požadavků jak na samotnou smlouvu, tak na plnou moc. Další důvody, pro něž

---

²⁷⁶ Vizte § 441 odst. 2 o. z., ve znění zákona č. 460/2016 Sb. Přísnější úprava plyne např. z § 15 odst. 1 písm. b) KatZ.

²⁷⁷ Jsem si vědom existence zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, k té nicméně nelze přihlížet v případě, kdy dárce postrádá způsobilost být bdělý. Jeho dědici se sice bránit mohou, avšak jejich pozice bude nelehká, a především do poslední chvíle velice nejistá.

²⁷⁸ SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1470; NEMETH, K. In: SCHWIMANN, M., KODEK, G. a kol. op. cit., s. 136.

²⁷⁹ Např. rozhodnutí OGH ze dne 26. 6. 1984, sp. zn. 5 Ob 34/84. Pouhé úřední ověření podpisu nebylo v daném případě připuštěno, tyto závěry však byly v důsledku novelizace rakouského notářského řádu následně překonány.

²⁸⁰ Rozhodnutí OGH ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. 4 Ob 19/01z. Zmocnění k „darování“ bez bližší konkretizace bylo shledáno jako dostačující též pro účely darování pro případ smrti.

považují přípustnost darování pro případ smrti v pouhé písemné formě za problematické, rozvádím shora v podkapitole 3.3.1, jež se zabývá formálními náležitostmi. Tyto důvody lze *mutatis mutandis* vztáhnout též na přípustnost smluvního zastoupení osvědčeného písemnou plnou mocí.

Jako podnět k diskusi nabízím ještě jednu otázku. Jak by se posuzovalo odvolatelné darování pro případ smrti uzavřené zmocněncem? Jazykový a systematický výklad nasvědčují závěru o neplatnosti (§§ 1498, 1494 odst. 1, resp. 1583, 1584 odst. 2 o. z.).²⁸¹ Co na to říká *ratio legis*? Zastoupení bývá popisováno jako institut, jehož smyslem je usnadnění právního styku.²⁸² Jako takové je reflexem zásad rovnosti a autonomie vůle jako vůdčích idejí soukromého práva, přičemž výjimky z těchto zásad musíme vykládat restriktivně. Závěr o neplatnosti tedy nelze paušalizovat, můžeme si zajisté představit situace, kdy smysl a účel zákona nebude vyžadovat neplatnost (§ 580 odst. 1 o. z. *in fine*), typicky pokud se zastoupit nechá toliko „obdarovaný“.²⁸³

4.2. Darování pro případ smrti a postoupení smlouvy/pohledávky

Počínaje 1. 1. 2014 poskytl zákonodárce účastníkům soukromoprávního styku možnost využít institutu postoupení smlouvy, jehož podstata spočívá ve změně subjektu v celém závazkovém poměru. Právní úprava postoupení smlouvy obsahuje poněkud vágně formulovanou negativní podmínku postupitelnosti. Podle § 1895 odst. 1 o. z. nelze postoupit práva a povinnosti ze smluv, jejichž povaha to vylučuje. Vylučuje povaha smlouvy o darování pro případ smrti její postupitelnost? Předně je nutné povšimnout si skutečnosti, že postoupení smlouvy se v případě darování jako asynallagmatického závazku v zásadě rovná postoupení pohledávky, či převzetí dluhu.²⁸⁴ Povaha asynallagmatu tedy patrně brání postoupení darovací smlouvy.²⁸⁵ Postoupení smlouvy je totiž vnímáno jako postoupení celé dlužnicko-věřitelské pozice, o níž v případě darování není možné hovořit, neb dárce je toliko dlužníkem a obdarovaný toliko věřitelem.

²⁸¹ Témuž nasvědčuje i výklad komparativní. KEINERT, M. E. op. cit., s. 7.

²⁸² ZUKLÍNOVÁ, M. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné I – Díl první (...)*, s. 318.

²⁸³ Švýcarské soudy ve vztahu k dědické smlouvě dovodily, že povinnost jejího osobního uzavření se vztahuje jen na zůstavitele, nikoli na druhou smluvní stranu. Vizte rozsudek švýcarského Spolkového soudu ze dne 2. 12. 1982, sp. zn. BGE 108 II 405. Tyto závěry lze vztáhnout též na tamní úpravu *donationis mortis causa*, neboť ta obdobně jako právní úprava německá odkazuje na použití úpravy pořízení pro případ smrti (art. 245 odst. 2 švýcarského obligačního zákoníku). Také shora citovaný § 2296 BGB *a contrario* připouští zastoupení druhé smluvní strany.

²⁸⁴ Pomineme-li eventualitu možného vzniku práva revokovat dar, což je ovšem právo, o jehož imanentním osobním (a tudíž nepostupitelném) charakteru není pochyb.

²⁸⁵ ZACH, T. *K výkladovým nejasnostem postoupení smlouvy*. [online]. [cit. 16.03.2019]. Dostupné z: <https://www.ksb.cz/cs/novinky-publikace/clanky/3185_k-vykladovym-nejasnostem-postoupeni-smlouvy>. Opačně DVORÁK, B. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. (...)*, s. 807.

Závěr o nepostupitelnosti darovací smlouvy podporují též argumenty komparativní. Není žádným tajemstvím, že úprava institutu cese smlouvy je inspirována italským Codice Civile.²⁸⁶ Italské právo umožňuje postoupit pouze práva a povinnosti ze závazků synallagmatických, přičemž tak činí výslovnou formulací.²⁸⁷ V případě asynallagmat proto lze pojmově uvažovat toliko o postoupení pohledávky (potažmo převzetí dluhu). Nezbyvá tedy než se zabývat postupitelností pohledávky obdarovaného z darování pro případ smrti.²⁸⁸

V první části práce bylo konstatováno, že prvorepubliková civilistika postoupení pohledávky obdarovaného z darování pro případ smrti připouštěla.²⁸⁹ Použitelnost těchto závěrů v poměrech současné právní úpravy se však dle mého názoru opět příčí povaze darování pro případ smrti jako jednostranně zavazující obligace. Navíc v o. z. oproti úpravě v ABGB došlo k posílení již tak vysoce osobního charakteru darování pro případ smrti, a to zejména tím, že byl učiněn příklon k římskoprávnímu pojetí odkládací podmínky, na níž je závislá účinnost darování pro případ smrti. V důsledku toho se pohledávka obdarovaného stává *de facto*²⁹⁰ pohledávkou zanikající smrtí. V případě cese pohledávky lze argumentovat rovněž ochranou dárce, neb tento povětšinou daruje vzhledem k osobním sympatiím, jež chová právě ke konkrétnímu obdarovanému. Toto je další odchylka způsobená rozdílnou právní úpravou podmínky, na níž lze vázat dospělost pohledávky z darování pro případ smrti. Zatímco za účinnosti ABGB na našem území byl dárce smířen, že může (v důsledku dědění) dojít ke změně na straně věřitele bez jeho souhlasu, *de lege lata* tomu tak není.

Soudím tedy, že ani pohledávku obdarovaného z *donationis mortis causa* postoupit nelze, a to vzhledem k silnému morálnímu akcentu, jež s sebou darování (pro případ smrti) nese, jakož i s ohledem na respekt ke svobodnému rozhodnutí dárce zvolit si svého obdarovaného. Mám-li své stanovisko opřít o text zákona, pohledávka obdarovaného z darování pro případ smrti je nepostupitelná, neboť je pohledávkou, jejíž obsah by se změnou věřitele změnil k tíži dlužníka (§ 1881 odst. 2 o. z.).

---

²⁸⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 763.

²⁸⁷ Art. 1406 Codice Civile při vymezení předpokladů postupitelnosti hovoří o „*contratti con prestazioni corrispettive*“. Volně přeloženo: „*smlouvách se vzájemně si odpovídajícími plněními*“. Takřka totožně normuje § 424 portugalského Código Civil.

²⁸⁸ Strany ovšem mohou v zásadě týchž právních následků, k nimž vede postoupení smlouvy, dosáhnout kupříkladu cestou třístranné inominátní smlouvy s prvky novace. Srov. ZACH, T. op. cit.

²⁸⁹ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. (...) *Díl IV.*, s. 448. Tak činí rovněž současná rakouská doktrína. KEINERT, M. E. op. cit., s. 8.

²⁹⁰ *De iure* se jedná o zánik pro následnou nemožnost plnění. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3758/2009. To se projevuje tehdy, je-li splněna podmínka přežití dárce obdarovaným – smrt obdarovaného pak neznamená zánik pohledávky z darování pro případ smrti, nýbrž její přechod na dědice.

4.3. Dispozice s předmětem darování pro případ smrti

Je darovací smlouva pro případ smrti smlouvou odvážnou?²⁹¹ Určité aleatorní prvky lze nepochybně spatřovat u dědické smlouvy,²⁹² u darování pro případ smrti o aleatornosti ve striktním pojetí spíše hovořit nelze, a to zejména vzhledem k absenci protiplnění ze strany obdarovaného. Pozice obdarovaného ovšem přesto může být poměrně ošemetná vzhledem k tomu, že dárce zůstává vlastníkem předmětu darování a jako takový má obecně zachováno *ius disponendi*.²⁹³ Znamená darování majetku *mortis causa* omezení dárce v nakládání s ním?

Začneme úpravou dědické smlouvy, která zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem za svého života nakládal v zásadě podle libosti (§ 1588 odst. 1 o. z.) - s výjimkou dispozic převážně bezúplatných (§§ 1588 odst. 2, 1590 o. z.).²⁹⁴ Povaha dědické smlouvy je nicméně odlišná od povahy darování pro případ smrti v tom, že povinností zůstavitele z této smlouvy obecně není umožnit straně povoláné za dědice nabýt vlastnické právo k jeho majetku, leč toliko povolat druhou smluvní stranu či třetí osobu za dědice, popř. odkazovníka (§ 1582 odst. 1 o. z.). Oproti tomu při darování pro případ smrti je dárce povinen, byť podmíněně, převést vlastnické právo na obdarovaného. V mezičase mezi uzavřením darovací smlouvy a svou smrtí sice dárce může s darovanou věcí nakládat, avšak nesmí tím zmařit splnění své povinnosti z darování pro případ smrti.²⁹⁵ V opačném případě, pokud dárce nebude oprávněn převést vlastnické právo k předmětu darování nejpozději ke dni své smrti a pokud darování

---

²⁹¹ „Aleatorní smlouvy jsou takové smlouvy odvážné, při kterých jednak zisk, jednak ztráta dle vůle stran podmíněny jsou okolnostmi, o které není smluvcům známo, zdali a kdy nastane nebo nastala.“ KROPŠBAUER, F. In: *Ottův slovník naučný. První díl*. Praha: J. Otto, 1888, s. 763.

²⁹² DVOŘÁK, J. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 206. V této části práce používám úpravu dědické smlouvy jako institutu vhodného ke komparaci s darováním pro případ smrti vzhledem k jejich společnému atributu výjimek ze zákazu smluvní vázanosti *mortis causa*.

²⁹³ Srov. KEINERT, M. E. op. cit., s. 9.

²⁹⁴ Zákonodárce zjevně vychází z ideje, že povolání za dědice se týká celého majetku, *in eventum* jeho poměrně určené části. Text zákona příliš nereflektuje praxi spočívající v povolávání dědiců ke konkrétním věcem. Pokud zůstavitel v dědické smlouvě povolá druhou stranu dědicem pozemku, jehož součástí je rodinný dům (a jenž tvoří podstatnou část jeho majetku), který následně prodá, vyvstává otázka, zda má smluvní dědic v takovém případě zdědit peněžní ekvivalent pozemku, nezdědit vůbec nic, či takovému prodeji odporovat.

²⁹⁵ To by platilo i tehdy, pakliže by bylo připuštěno darovat pro případ smrti veškerý majetek. V takovém případě by – vyjma změn nastalých v důsledku přirozeného opotřebení takového majetku, musela skladba (či alespoň hodnota) majetku k okamžiku účinnosti smlouvy odpovídat jeho skladbě k okamžiku uzavření smlouvy. Srov. KEINERT, M. E. op. cit., s. 9. To by opět znamenalo výraznější zásah do vlastnické autonomie než v případě dědické smlouvy.

nabude účinnosti, vzniká dárce povinnost nahradit obdarovanému škodu.²⁹⁶ Výše škody se bude rovnat obvyklé ceně darované věci v době dárce smrti, eventuálně zvýšené o náklady vzniklé v příčinné souvislosti s dárce protiprávním jednáním (např. náklady soudního řízení o vydání předmětu darování).²⁹⁷ V Rakousku je uznáváno, že náhradu škody lze uplatňovat rovněž po třetí osobě, leč pouze tehdy, pokud tato osoba dárce k porušení smlouvy zlákala či svedla, pouhá její vědomost o existenci darování pro v smrti nepostačuje.²⁹⁸

Obdarovaný by jako věřitel též mohl zvažovat uplatnění institutů odpůřícího práva, tj. relativní neúčinnosti. Je ovšem nutno mít na paměti, že úspěšné uplatnění odpůřícího nároku vyžaduje vykonatelnou pohledávku, kterou obdarovaný může získat, respektive začít získávat nejdříve, dojde-li ke splnění odkládací podmínky – tj. smrti dárce před obdarovaným. Za dárce života by obdarovaný nanejvýše mohl učinit výhradu práva dovolat se neúčinnosti právního jednání podle § 593 o. z.

4.4. Darování pro případ smrti a utvrzení dluhu

Mezi uzavřením smlouvy o darování pro případ smrti a její účinností může uplynout spousta let. V zájmu právní jistoty mohou strany uvažovat, jak pozici obdarovaného posílit. Umožňuje účinné právo pro tyto účely zapsat darování pro případ do katastru nemovitostí? Odpověď nám dávají §§ 11, 19 a 23 KatZ obsahující taxativní výčty skutečností, které jsou předmětem evidence v tomto veřejném seznamu. Darování pro případ smrti mezi těmito skutečnostmi není.²⁹⁹ Do katastru nemovitostí však lze zapsat zákaz zcizení a zatížení [§ 11 odst. 1 písm. n) KatZ].³⁰⁰ Jeho sjednání coby práva věcného umožňuje § 1761 o. z., přičemž ze zásady autonomie vůle plyne možnost jeho sjednání i v případě asynallagmatických závazků.³⁰¹ Rovněž je možné ujednat si zákaz předmět darování toliko zatížit, nebo toliko zcizit,³⁰² *in eventum* zákaz zřízení toliko určitého věcného práva.³⁰³ Doktrína připouští sjednání zákazu pronájmu, pachtu či jiného nakládání s věcí, ty je ovšem zapotřebí sjednat

²⁹⁶ Potažmo i nemajetkovou újmu, je-li to stranami výslovně ujednáno (§ 2894 odst. 2 o. z.). Tato povinnost přechází na dárce dědice. K tomu vizte též pozn. pod čarou č. 171.

²⁹⁷ Shodně LÄNGLE, M. op. cit., s. 71-72; SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1474; TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 480; KLEIN, Š. op. cit., s. 17.

²⁹⁸ SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1474; rozhodnutí OGH ze dne 1. 6. 1976, sp. zn. 5 Ob 588/76. Blíže vizte LÄNGLE, M. op. cit., s. 69-73.

²⁹⁹ Ani rakouská právní úprava zápis darování pro případ smrti do veřejných knih neumožňuje. SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1473; KEINERT, M. E. op. cit., s. 10.

³⁰⁰ Věcněprávní zákaz zcizení a zatížení je možné zapsat též k námořnímu plavidlu [§ 8 odst. 1 písm. h) zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů].

³⁰¹ Sjednání zákazu zcizení a zatížení v dědicke smlouvě připouští kupř. M. Hulmák či K. Eliáš. HULMÁK, M. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. (...)*, s. 202; ELIÁŠ, K. In: *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 289.

³⁰² BAUDYŠ, P. *Katastrální zákon*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 51.

³⁰³ Typicky práva zástavního (§ 1309 odst. 2 o. z.).

zvlášť a patrně pouze s obligačními účinky.³⁰⁴

Podmínkami sjednání zákazu zcizení a zatížení jsou zaprvé existence zájmu hodného ochrany, zadruhé jeho zřízení na dobu určitou, potažmo přiměřenou. Druhá z uvedených podmínek je snadno splnitelná, neboť za určitou dobu ve smyslu § 1761 o. z. lze považovat *i dies certum quo incertum quam*.³⁰⁵ Je otázkou, do jaké míry lze utvrzení pozice obdarovaného pro případ smrti považovat za zájem hodný právní ochrany. Ač připouštím, že se judikatura může přiklonit k opačnému závěru, považuji sjednání zákazu zcizení a zatížení při darování pro případ smrti za přípustné. Oporou mému závěru budiž zásada autonomie vůle, prvorepubliková notářská praxe³⁰⁶ i rakouská judikatura³⁰⁷ a doktrína.³⁰⁸

Další otázka spočívá v tom, jaké následky vyvolává porušení zákazu zcizení a zatížení. Z ustanovení § 1760 o. z. vyplývá, že právní jednání, kterým dárce v rozporu s tímto zákazem darovanou věc zcizí nebo zatíží, je platné. Avšak pakliže strany zákaz zcizení a zatížení sjednají jako věcněprávní, je právní jednání přičítací se tomuto zákazů vůči obdarovanému *ipso iure* právně neúčinné – za předpokladu, že došlo k zápisu zákazu do veřejného seznamu.³⁰⁹

4.5. Vedlejší ujednání při darování pro případ smrti

4.5.1. Zákaz zcizení a zatížení předmětu darování obdarovaným

Zákaz zcizení a zatížení lze sjednat též jako omezení obdarovaného v jeho dispozicích na určitý přiměřený čas po dárcově smrti. Soudím, že jako hodný právní ochrany by mohl být posouzen i samotný zájem dárce, aby si obdarovaný uchoval předmět darování ve svém vlastnictví.³¹⁰ Nepochybně by šlo takový zákaz spojit též se sjednáním určitého příkazu, případně další podmínky. Takto by podle mého názoru bylo možno obdarovaného limitovat

³⁰⁴ HULMÁK, M. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. (...)*, s. 202.

³⁰⁵ PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek V. (...)*, s. 89-90. V souvislosti s darováním pro případ smrti připadá v úvahu omezení trvání zákazu do smrti kterékoli z jeho stran.

³⁰⁶ ČULÍK, J. *Sbírka vzorců notářských listin k notářskému řádu*. Praha: Československý kompas, 1934, vzor č. 151.

³⁰⁷ Rozhodnutí OGH ze dne 31. 10. 1989, sp. zn. 5 Ob 620/89. ABGB tomuto zákazů přiznává účinky vůči třetím osobám pouze, byl-li sjednán mezi blíže vymezenými osobami blízkými a byl-li zapsán ve veřejných knihách (§ 364c ABGB).

³⁰⁸ EHRENZWEIG, A. *System (...). Zweiter Band, zweite Hälfte (...)*, s. 566; SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1473; LÄNGLE, M. op. cit., s. 70-71; NEMETH, K. In: SCHWIMANN, M., KODEK, G. a kol. op. cit., s. 138. Naposledy uvedená autorka připouští též sjednání předkupního právo k předmětu darování pro případ smrti, přičemž judikatura tento názor potvrzuje – rozhodnutí OGH ze dne 31. 10. 1989, sp. zn. 5 Ob 620/89.

³⁰⁹ Vycházím analogicky z ustanovení § 1524 o. z., jež upravuje následky nedovoleného zcizení a zatížení v kontextu svěřenského nástupnictví. Srov. HULMÁK, M. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. (...)*, s. 205-206. V. Kleňová považuje právní jednání odporující zákazů zcizení a zatížení za zdánlivé. K argumentaci blíže KLEŇOVÁ, V. *Darovanie, „zmluvná fideikomisárna substitúcia“ a časovo obmedzené vlastnícke právo*. Právník, 2019, roč. 158, č. 2, s. 182-200.

³¹⁰ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 94.

sjednáním povinnosti zřídít k předmětu darování služebnost uživatelského či požívatelského práva, případně služebnost bytu³¹¹ ve prospěch třetí osoby (např. dárcových rodičů), přičemž po dobu trvání takového práva by obdarovaný musel strpět zákaz zcizení a zatížení předmětu darování. V případě porušení tohoto zákazu (či při nesplnění povinnosti zřídít předmětnou služebnost) by se případné náhrady škody mohli domáhat dárcovi dědicové, jakož i oprávnění ze služebnosti z pozice osob, jejichž zájmu mělo splnění dané smluvní povinnosti zjevně sloužit (§ 2913 o. z. *in fine*).

4.5.2. Svěřenské nástupnictví?

Zákaz zcizení a zatížení je hoden právní ochrany též v případě svěřenského nástupnictví. Lze však svěřenské nástupnictví jakožto institut práva dědického zřídít smluvně? Idea smluvního sjednání fideikomisární substituce se *prima facie* může jevit jako zcela absurdní. Ovšem exkurzem do rakouské judikatury³¹² a doktríny³¹³, které smluvní svěřenské nástupnictví uznávají argumentující při tom zásadou autonomie vůle, zjistíme, že závěr o absurdnosti této právní figury by byl ukvapený. Komparace s rakouskou úpravou je zde zcela na místě, jelikož důvodová zpráva k o. z. se výslovně hlásí k tamní právní úpravě svěřenského nástupnictví.³¹⁴ Inspirace úpravou darování pro případ smrti v rakouském civilním kodexu již byla v této práci zmíněna několikrát. Smluvní fideikomisární substituce (*Nachfolgerecht*) spočívá v ujednání činěném v souvislosti s převodem majetku, jehož obsahem je povinnost příjemce (zde obdarovaného) přenechat tento majetek po své smrti třetí osobě, eventuálně tento majetek na danou osobu převést ještě za života.³¹⁵ Smluvní svěřenské nástupnictví se posuzuje analogicky podle ustanovení o svěřenském nástupnictví v závětech.³¹⁶ Vlastnické právo předního nabyvatele je limitováno ve prospěch svěřenského

---

³¹¹ Tamtéž, s. 95.

³¹² Příkladmo lze uvést rozhodnutí OGH ze dne 25. 3. 1953, sp. zn. 2 Ob 81/53, rozhodnutí OGH ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 5 Ob 58/13k. Rovněž československá judikatura smluvní svěřenské nástupnictví připouštěla. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. 6. 1947, sp. zn. Rv II 61/46.

³¹³ Vizte BOLLENBERGER, R. In: KOZIOL, H., BYDLINSKY, P., BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*. 5. Aufl. Wien: Verlag Österreich, 2017, s. 1139. Ze starších příspěvků LANZ, K. *Von der Schenkung auf den Todesfall, der Begründung einer fideikommissarischen Substitution unter Lebenden und des zeitlich befristeten Eigentums*. Österreichische Notariatszeitung, 1951, č. 8, s. 114f; 117ff.

³¹⁴ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 622.

³¹⁵ Hovoříme o tzv. substitučním případě, kterým může být smrt předního nabyvatele, případně jej lze formulovat např. jako okamžik, kdy smluvní svěřenský nástupce nabyde zletilosti. Myslitelné je též smluvit možnost předního nabyvatele zvolit, zda vlastnické právo ve prospěch svěřenského nástupce převede již *inter vivos*, nebo zda k nabytí vlastnického právo dojde až v případě jeho smrti.

³¹⁶ Srov. rozhodnutí OGH ze dne 20. 4. 1988, sp. zn. 3 Ob 63/88. OGH toto pravidlo aplikuje velmi rigorózně, což je hojně kritizováno. Důvodem je kolize s principy ovládajícími nabývání vlastnického práva (nepřipustnost časově omezeného vlastnického práva, rozpor s naukou o titulu a modu, mimoknihovní nabytí vlastnického práva) a obcházení § 364c ABGB. Vizte KLETEČKA, A. *Das Nachlegat der Sache des Erben. Eine*

nástupce (§ 613 ABGB *per analogiam*). Tato limitace může být zapsána do veřejných knih,³¹⁷ pak působí vůči třetím osobám včetně věřitelů předního nabyvatele. Předmět převodu představuje substituční jmění, které zásadně nepodléhá výkonu rozhodnutí.³¹⁸

Smluvní svěrenské nástupnictví bývá sjednáváno při darováních *inter vivos*, myslitelné je však též při darováních *mortis causa*.³¹⁹ Podle mého názoru můžeme z rakouských závěrů vyjít i v poměrech tuzemské právní úpravy. Koneckonců meziválečný návrh občanského zákoníku dokonce obsahoval ustanovení, jež normovalo přímo o smluvním svěrenském nástupnictví.³²⁰ Smluvní svěrenské nástupnictví představuje zvláštní případ darování s příkazem upraveného § 2064 o. z., zároveň jde o pravou smlouvu ve prospěch třetího (§ 1767 odst. 2 o. z.).³²¹ Na smluvní svěrenské nástupnictví by se přiměřeně aplikovala ustanovení o závětním svěrenském nástupnictví (§ 1512-1524 o. z.), přičemž by bylo přihlíženo ke specifickým smluvní fideikomisární substituce vyplývajícím z jeho kontraktuální povahy.³²² Je nicméně otázkou, jak by se ke smluvnímu svěrenskému nástupnictví postavily české soudy. Darování pro případ smrti je nejisté samo o sobě, dohromady se smluvním svěrenským nástupnictvím by se nejistota ještě znásobila, nelze tedy příliš předpokládat, že by se (v dohledné době) kdokoli pokusil o kombinaci těchto dvou právních zařízení.

4.5.3. Obecné náhradnictví

Je při darování pro případ smrti přípustné smluvit obecné náhradnictví, tj. povolání třetí osoby pro případ, že obdarovaný dar nenabude? D. Elischer³²³ tuto eventualitu připouští, leč jeho stanovisko je primárně zaměřeno zejména na darování *inter vivos*. Chceme-li tento závěr vztáhnout též na darování pro případ smrti, musíme si uvědomit předpoklady pro posouzení právního poměru jako darování pro případ smrti. Náhradní obdarovaný by tedy měl být také účasten takového právního jednání – musel by přijmout dar a obdržet listinu

---

Besprechung der Entscheidung 4 Ob 194/98b. Österreichische Notariatszeitung, 1999, č. 3, s. 66-69; tuto kritiku přehledně shrnuje KLEŇOVÁ, V. *Darovanie, (...)*, s. 182-200.

³¹⁷ Rozhodnutí OGH ze dne 23. 2. 1955, sp. zn. 1 Ob 51/55.

³¹⁸ Rozhodnutí OGH ze dne 20. 4. 1988, sp. zn. 3 Ob 63/88.

³¹⁹ Rozhodnutí OGH ze dne 27. 10. 2016, sp. zn. 2 Ob 231/15g; OGH: *Zur Streitmerkung iZm quasifideikommissarischer Substitution bzw Nachlegat*. [online]. [cit. 03. 03. 2019]. Tisková zpráva. 2016. Wien: OGH. Dostupná z: <http://www.jusguide.at/index.php?id=88&tx_ttnews%5Btt_news%5D=20519>.

³²⁰ Šlo o § 465. Svěrenské nástupnictví mělo být možné zřizovat také „jednáním mezi živými“. Účelem příklonu k takové formulaci však nebylo znemožnit ujednání svěrenského nástupnictví při darování pro případ smrti. Srov. *vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Důvodová zpráva. Část V. Praha: Vláda republiky Československé, 1936, s. 294.

³²¹ Nad smluvním svěrenským nástupnictvím v kontextu české právní úpravy uvažuje KLEŇOVÁ, V. *Zmluvná fideikomissárna substitúcia a odkaz veci patriacej dedičovi (k rozhodnutiu OGH 4Ob 194/98b)*. Ad Notam, 2018, roč. 24, č. 3, s. 11-17; KLEŇOVÁ, V. *Darovanie, (...)*, s. 182-200.

³²² V. Kleňová preferuje - pokud jsou předmětem převodu věci evidované – analogické posouzení podle pravidel svěrenského nástupnictví při odkazech. Vizte KLEŇOVÁ, V. *Darovanie, (...)*, s. 199-200.

³²³ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 93-94.

o vzdání se práva revokace daru. V takovém případě by se jednalo o dvě v zásadě samostatná darování pro případ smrti. Darování ve prospěch náhradního obdarovaného by bylo podmíněno, že přežije oba ostatní zúčastnění, přičemž dárce musí zemřít po předním obdarovaném nebo současně s ním. Jakási „kvazivulgární substituce“ při darování pro případ smrti tedy možná je, jedná se však o konstrukci poněkud krkolomnou.

O něco jednodušší konstrukcí je kombinace darování pro případ smrti a darování mezi živými. Tato konstrukce spočívá v souboru právních poměrů, z nichž prvním je standardní *donatio mortis causa* (mezi dárce a obdarovaným č. 1) a druhým právní poměr mezi dárce a náhradním obdarovaným, jehož obsahem je povinnost dárce převést vlastnické právo k předmětu darování na náhradního obdarovaného, pokud obdarovaný č. 1 předemře dárce. Právní poměr mezi dárce a náhradním obdarovaným je podmíněným darováním mezi živými, není proto nutné, ba ani přípustné, aby se ve vztahu k němu dárce vzdal práva odvolat dar. Takový soubor právních jednání vede ke vzniku dvou navzájem nezávislých obligací - např. dohoda mezi dárce a obdarovaným č. 1 o dissoluci darování pro případ smrti by tak neměla vliv na trvání právního poměru mezi dárce a náhradním obdarovaným.

4.5.4. Další podmínky a příkazy

Již shora byla naznačena přípustnost doplnit darování pro případ smrti o další podmínky, potažmo příkazy. Myslitelné je jistě i účelové určení. Není-li ujednáno jinak, je takové určení chápáno spíše jako morální, tedy nikoli právně vymahatelná povinnost (§ 1573 o. z. *per analogiam*).³²⁴ Obecný limit při sjednávání podmínek představují zákon, dobré mravy, veřejný pořádek a právo týkající se postavení osob.

K rezolutivní podmínce od počátku nemožné se nepřihlíží, darování pro případ smrti je v takovém případě podmíněno pouze tím, že obdarovaný přežije dárce (§§ 548 odst. 1, 1563 odst. 1 o. z. *per analogiam*). Nemožná podmínka suspenzivní znamená neplatnost samotné smlouvy o darování pro případ smrti, obdarovaný tedy vlastnické právo k předmětu darování nenabude, ani pokud přežije dárce (§ 1563 odst. 2 o. z. *per analogiam*). Podmínky zjevně šikanózní, nesrozumitelné či odporující veřejnému pořádku trpí zdánlivostí (§§ 1551 odst. 2, 1552 o. z. *per analogiam*).

Splnění podmínek sjednaných v *donationis mortis causa* může být uskutečněno jak za života, tak po dárce smrti, opět v závislosti na vůli kontrahentů. Lze si představit též rezolutivní podmínku formulovanou ve vztahu k přežití konkrétního ohrožení života (např. určitého riskantního lékařského zákroku). Pokud by dárce předmětné ohrožení přežil, došlo

---

³²⁴ Tamtéž, s. 89.

by k zániku závazku. Privátní autonomie tedy umožňuje smluvit tradiční *donationem mortis causa* činěné s vyhlídkou nevyhnutelně se blížící poslední hodiny (tzv. *deathbed gift*). Rovněž je myslitelné doložení konečné doby, kupříkladu proto, že po určitém datu by obdarovaný byl již příliš stár na to, aby řádně spravoval předmět darování. Eventuálně může být ujednána též počáteční doba.³²⁵

Jak bylo deklarováno výše, nezbytnou podmínku posouzení darování jako neodvolatelného představuje výslovné vzdání se práva revokace daru, které není bezobsažné, leč z něj vyplývá, že zrušení takového darování pro případ smrti nemůže být ponecháno bezbřehé dárce libovůli. Předmětný renunciační projev má za následek, že se právní poměr mezi stranami stává poměrem obligačním a platí pro něj *lex contractus*. Aby nedocházelo k obcházení smyslu tohoto pravidla, nesmí smlouva obsahovat žádné výhrady či podmínky, jejichž splnění či nesplnění závisí zcela na dárce vůli – pak by totiž prohlášení o vzdání se práva revokovat dar neznamenal nic než prázdňovou formuli.³²⁶

V Rakousku jsou podmínky popsané v předchozím odstavci označovány jako *Potestativbedingungen*. Tyto podmínky jsou dále děleny na čisté a smíšené.³²⁷ Čisté potestativní podmínky jsou odmítány takřka paušálně,³²⁸ kdežto přípustnost potestativních podmínek smíšených vyvolává kontroverzi.³²⁹ M. Längle³³⁰ jejich smlouvením zásadně nepřipouští, přičemž argumentuje možností dárce působit na obdarovaného tak, aby tyto podmínky nemohl splnit. Zastáncem opačného stanoviska, k němuž se v kontextu naší právní úpravy přikláním, je M. Binder³³¹. Limity smíšených potestativních podmínek dle mého představují pouze dobré mravy, veřejný pořádek a úprava osobního statusu. Případný dárce

---

³²⁵ Tentokrát např. z toho důvodu, že by do určitého data byl obdarovaný příliš mlád na to, aby se sám dokázal starat o rozsáhlé polnosti. Vázat účinnost darování pro případ smrti na doložení času připouští i rakouští civilisté. LÄNGLE, M. op. cit., s. 121-122.

³²⁶ Shodně BEZOUŠKA, P. In: *Občanský zákoník: Srovnávací komentář...* In: ASPI [cit. 23.02.2019]. Vizte rozhodnutí OGH ze dne 10. 5. 1984, sp. zn. 8 Ob 569/83. Příklad potestativní podmínky: „Tato smlouva se ruší, jakmile bude dárce potřebovat peníze.“ Srov. WELSER, R. op. cit., s. 130. Rozvazovací podmínka sjednaná mezi manžely (snoubenci), že jejich (budoucí) manželství nebude rozvedeno, by naopak zásadně jako nepřipustná posouzena být neměla. FISCHER-CZERMAK, C. *Verträge auf den Todesfall zwischen Ehegatten und Scheidung*. Österreichische Notariatszeitung, 1995, č. 3, s. 5-6; LÄNGLE, M. op. cit., s. 113-115.

³²⁷ LÄNGLE, M. op. cit., s. 110-112.

³²⁸ Splnění či nesplnění čisté potestativní podmínky je zcela závislé na vůli dárce. Srov. JUD, B. *Die bedingte Schenkung auf den Todesfall*. Österreichische Notariatszeitung, 2004, č. 11, s. 321ff. Tato autorka - argumentující materiální derogací požadavku vzdání se práva revokace zavedením obligatorní formy notářského zápisu - zřejmě jako jediná připouští jakékoli potestativní podmínky.

³²⁹ Splnění smíšené potestativní podmínky závisí na vůli obou stran, potažmo na vůli dárce a vyšší moci. O takovou podmínku se bude jednat, daruje-li babička své vnučce prsten pod podmínkou, že se k ní tato bude vždy chovat uctivě a přátelsky a že ji bude každý víkend navštěvovat, či že nezačne kouřit cigarety. LÄNGLE, M. op. cit., s. 112.

³³⁰ Jako příklad uvádí, že babička může vnučku provokovat, aby k ní tato přestala být milá a přátelská, nebude jí otevírat dveře, či se odstěhuje do Karibiku. Tamtéž, s. 113-115.

³³¹ BINDER, M. Zum Erfordernis des Widerrufsverzichts bei der Schenkung auf den Todesfall. In: *Festschrift Rudolf Welser*. Wien: MANZ-Verlag, 2004, s. 86.

vliv či nátlak na obdarovaného, jenž by podstatně ztěžoval splnitelnost podmínky, lze řešit za pomoci principu poctivosti a zákazu zneužití práva ve spojení s extenzivním výkladem § 549 o. z. Souhlasím nicméně, že některé smíšené potestativní podmínky mohou významně podlamovat právní jistotu zúčastněných osob,³³² přičemž nelze vyloučit ani posouzení některých takových podmínek jako zdánlivých z důvodu neurčitosti (§ 553 odst. 1 o. z.).

Vedle shora uvedených je uváděna ještě kategorie tzv. kvazipotestativních podmínek, které se vyznačují tím, že jejich splnění závisí vedle dárcovy vůle také na vůli třetí osoby.³³³ O takovou podmínku půjde, učiní-li kontrahenti účinnost darování závislou na tom, že dárcce jeho předmět za svého života smluvně nepřevéde na jinou osobu. Takové podmínky se svými účinky velmi blíží čistým potestativním podmínkám, odporují zásadě neodvolatelnosti daru a jako takové nejsou připuštěny.³³⁴ Sjednání nepřípustné potestativní podmínky podle mého zpravidla neznamená neplatnost darovací smlouvy, neplatné je toliko vzdání se práva revokace – tyto podmínky proto obecně nebrání posouzení *donationis mortis causa* jako odkazu.³³⁵

Příkaz (*modus*) spočívá v ujednání povinnosti obdarovaného k nějakému jednání, ať už komisivnímu, či omisivnímu. Limitem je asynallagmatická povaha darování, příkaz tedy nesmí spočívat v uložení majetkové povinnosti v tom smyslu, že by šlo o protiplnění bezprostředně směřující do dárcovy majetkové sféry.³³⁶ Právo žádat splnění příkazu náleží primárně dárci, v kontextu darování pro případ smrti je důležité, že toto právo přechází na dárcovy právní nástupce – pochopitelně má-li splnění příkazu povahu majetkového práva.³³⁷ Lze též ujednat, že k vymáhání splnění příkazu bude oprávněna určitá třetí osoba z pozice obmyšleného, pak se bude jednat o pravou smlouvu ve prospěch třetího (§ 1767 odst. 2 o. z.). Konečně může splnění příkazu žádat příslušný orgán veřejné moci nebo právnická osoba oprávněná hájit veřejný zájem, jde-li o příkaz, jehož splnění je v takovém zájmu.³³⁸ Nesplnění příkazu posoudíme obdobně jako splnění rezolutivní podmínky.³³⁹

---

³³² LÄNGLE, M. op. cit., s. 113-114.

³³³ Tamtéž, s. 115-116.

³³⁴ Tamtéž, s. 116; rozhodnutí OGH ze dne 9. 4. 1981, sp. zn. 7 Ob 576/81.

³³⁵ Shodně JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2096. Blíže k následkům sjednání nepřípustných podmínek či výhrad v rakouském právním prostředí LÄNGLE, M. op. cit., s. 88-91.

³³⁶ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 91.

³³⁷ Tamtéž, s. 92-93.

³³⁸ Může se jednat např. o spolek na ochranu spotřebitelů, či poskytovatele zdravotnických služeb. Tyto osoby se mohou domáhat splnění příkazu až po dárcově smrti (§ 2064 odst. 2 o. z.).

³³⁹ BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 13.

4.5.5. Obapolné darování pro případ smrti

Poslední modalitu představuje vzájemné darování pro případ smrti. Jedná se *de iure* o dva vzájemně provázané právní poměry, přičemž jedna strana daruje určitou věc pod podmínkou, že ji druhá strana přežije a *vice versa*. Takové ujednání není na újmu asynallagmatické povaze darování, neb situace, kdy k plnění budou povinovány obě strany, nemůže nastat. Stejně tak nejde o směnu, neboť hospodářským důvodem takového právního jednání je obohacení majetkové sféry druhé strany (*causa donandi*), nikoli vzájemná výměna věcí.³⁴⁰ Vzájemné darování pro případ smrti je využitelné zejména mezi nesezdanými spolužijícími osobami, které díky němu mohou získat určitou jistotu, že v případě smrti prvního z nich ten druhý nezůstane takříkajíc na pospas osudu. V Rakousku, kde bylo obapolné darování pro případ smrti připuštěno již v předminulém století,³⁴¹ je tato modalita využívána mezi manžely, a to mj. vzhledem k odlišné právní úpravě manželských majetkových poměrů.

---

³⁴⁰ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 77.

³⁴¹ Např. rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 1056).

5. Darování pro případ smrti (contr)a dědické právo

Jin a jang dědického práva od pradávna představují princip familiarizace neboli objektivní³⁴² a princip volnosti neboli subjektivní³⁴³, jejichž vhodné vyvážení je stěžejním úkolem normotvorby. Úprava dědického práva v tom kterém právním řádu je determinována tím, zda se tvůrce při jejím psaní cítil být spíše dědicem, nebo spíše zůstavitelem.³⁴⁴ Kým se cítil být tuzemský zákonodárce, však není zcela jasné. Zákon totiž místy dědice chrání (§ 1498 o. z.), aby jinde jejich ochranu takřka zcela popřel (§ 1448 a násl., či právě § 2063 o.z.). Tento poněkud schizofrenní postoj nelze označit za šťastný a *de lege ferenda* nezbývá než si přát, aby zákonodárce zvolil jednoznačný příklon k té či oné koncepci.

V tuto chvíli však platí *lex lata* a s ním je potřeba se vypořádat. To je ústředním úkolem této části práce, která vedle otázky vztahu (nepominutelných) dědiců a obdarovaného pro případ smrti nabízí možná řešení interferencí dědickoprávních institutů s darováním pro případ smrti, nemohou-li tyto vedle sebe obstát.

5.1. Darování pro případ smrti vs. odkaz

Již shora byla provedena analýza základních rozdílů mezi těmito dvěma právními zařízeními.³⁴⁵ Řešení jejich kolize zdá se být nasnadě. Zdání však klame. Odkaz může být zřízen dědickou smlouvou či kodícilem, a to jak intestátním, tak testamentárním. Vzhledem k jednostranné odvolatelnosti odkazu nebrání jeho zřízení následnému darování téže individuálně určené věci pro případ smrti.³⁴⁶ Takové darování zakládá vyvratitelnou domněnku odvolání odkazu [§ 1602 písm. a) o. z.].

Pokud sled právních jednání obrátíme, je řešení složitější. Následný odkaz předtím darované individuálně určené věci bychom řešili za pomoci ustanovení § 1610 odst. 1 o. z.³⁴⁷ Pokud obdarovaný není zároveň dědicem a jsou-li předmětem věci, k nimž se nabytí vlastnického práva řídí konsenzuálním principem, k odkazu se nepřihlíží. V takovém případě se obdarovaný stává vlastníkem již okamžikem smrti dárce. Pakliže je obdarovaný zároveň dědicem, naznačuje naposledy zmíněné ustanovení, že odkaz je platný. K takovému výkladu je nutno přistupovat obezřetně, neboť jeho důsledné uplatnění by dárce dávalo do ruky

³⁴² Tento princip vyjádřil E. Tilsch parémií: „*Solus deus facere potest heredem, non homo.*” TILSCH, E. op. cit., s. 18. V Německu bývá vyjadřován příslovím: „*Wer will wohl und selig sterben, laß sein Gut den rechten Erben.*“ Volně přeloženo: „*Kdo chce blaženě a klidně zemřít, nechť své jmění zanechá pravému dědici.*”

³⁴³ Vyjádřený E. Tilschem jako: „*Uti legassit suae rei, ita ius esto.*” TILSCH, E. op. cit., s. 18; Dig. 50, 16, 120.

³⁴⁴ Jde o parafrázi nepublikovaného výroku R. Fialy.

³⁴⁵ Vizte kapitolu 2.4.

³⁴⁶ Shodně, byť s určitými rozpaky KLEIN, Š. op. cit., s. 16.

³⁴⁷ Uvedené ustanovení *a contrario* umožňuje odkázat věc, která náleží dědici nebo odkazovníku.

mimořádně silný nástroj k *de facto* jednostrannému zrušení závazku, což by kolidovalo se zásadou *pacta sunt servanda*. Avšak na druhé straně stojí zásada *favor testamenti*. Její upřednostnění znamená pro obdarovaného možnost volby, zda dědictví odmítne a ponechá si dar, případně dědictví neodmítne s tím, že bude povinen předmět darování vydat odkazovníkovi. V jiných případech však může být jako silnější posouzena první z kolidujících zásad, obzvláště pokud zřízení odkazu posoudíme jako zjevné zneužití práva (§ 8 o. z.). Řešení takových interferencí lze obtížně paušalizovat, bude vždy záležet na okolnostech konkrétního případu.

Cílem by mělo být spravedlivé uspořádání poměrů mezi dědici, odkazovníky a obdarovaným. Tohoto cíle by mohlo být dosaženo řešením plynoucím z ustanovení § 1608 o.z., jež řeší vícečetný odkaz téže individuálně určené jednomu odkazovníkovi. Z tohoto ustanovení lze *per analogiam* dovodit, že též v případě, kdy je tatáž individuálně určená věc předmětem více dispozic ve prospěch různých osob, může tuto věc logicky dostat pouze jedna z nich, přičemž ostatní mají nárok na peněžité plnění ve výši její obvyklé ceny.³⁴⁸ Soudím, že tato věc by měla být vydána obdarovanému vzhledem ke kontraktuálnímu charakteru jeho práva. Pokud by byl odkaz zřízen dědickou smlouvou, měla by se taková situace řešit dle § 1100 o. z. Vedle toho zákon v § 1588 odst. 2 o. z. umožňuje smluvnímu odkazovníkovi dovolat se relativní neúčinnosti právního jednání neslučitelného s dědickou smlouvou.³⁴⁹ Otázkou, zda dané ustanovení umožňuje odporovat i darování pro případ smrti se zabývám v kapitole řešící jeho interferenci s dědickou smlouvou.

Konečně v některých situacích, typicky jsou-li předmětem genericky určené věci, bude možno zdánlivě kolidující dispozice vyložit tak, aby se dostalo jak na obdarovaného, tak na odkazovníka. *Ad illustrandum* si představme situaci, kdy předmětem obou dispozic jsou peníze, kterých však zůstavitel (dárce) v době smrti nevlastnil množství dostatečné na to, aby se dostalo na obdarovaného i na odkazovníka. V takovém případě by z důvodů shora uvedených měl dostat přednost zásadně obdarovaný, přičemž pohledávka odkazovníka by byla uspokojena dle § 1607 o. z.

5.2. Darování pro případ smrti vs. závět'

Vztah těchto institutů se jeví jako nejméně problematický a skutečně tomu tak je. Povinnost z darování pro případ smrti je dárcovým dluhem, jenž přechází na jeho právní nástupce, a to nezávisle na tom, zda se uplatňuje posloupnost intestátní, testamentární,

---

³⁴⁸ KLEIN, Š. op. cit., s. 16.

³⁴⁹ DVORÁK, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 214.

potazmo obě paralelně.³⁵⁰ Interpretační potíže by mohlo vyvolávat snad jen testamentární povolání za dědice konkrétní individuálně určené věci a darování téže věci pro případ smrti. Takový střet by však dle mého názoru neměl nastat, neboť má-li být pořízení o konkrétní věci vyloženo jako zůstavění podílu na pozůstalosti, musí tato věc představovat relativně podstatnou část zůstavitelova majetku.³⁵¹ Jak bylo dovozeno v podkapitole o darování veškerého majetku, takové věci nemohou být předmětem darování pro případ smrti. Pokud by hypoteticky k takovému „darování“ došlo ve formě veřejné listiny, šlo by dle § 555 odst. 1 o.z. o dědickou smlouvu, která má coby nejsilnější dědický titul před závětí přednost (§ 1590 o.z.).³⁵²

5.3. Darování pro případ smrti vs. dědická smlouva

Je jistě pozitivní, že tvůrci občanského zákoníku hledali inspiraci ve fungujících zahraničních úpravách. Avšak je-li kombinováno více těchto úprav, vyvstává nejedno riziko. Především je nesnadné inspirační zdroje vhodně poskládat tak, aby výsledek tvořil koherentní celek a aby se jednotlivé instituty nakonec navzájem nepopíraly. Vzájemná relace právních úprav darování pro případ smrti a dědické smlouvy v o. z. je učebnicovým příkladem toho, k jakým důsledkům může vést neuvážená kombinace několika inspiračních zdrojů.

Začněme drobnou komparativní vsuvkou. Švýcarská právní úprava, předobraz tuzemské právní úpravy dědické smlouvy,³⁵³ darování pro případ smrti jako samostatný institut nezná. Obsahuje toliko kolizní normu, podle níž se darování podmíněné dárcovou smrtí posuzuje jako pořízení pro případ smrti (art. 245 odst. 2 švýcarského obligačního zákoníku).³⁵⁴ Díky tomuto pravidlu nemohou při řešení konfliktu mezi darováním pro případ smrti a dědickou smlouvou nastat výkladové obtíže. Úprava rakouská, inspirační zdroj naší úpravy darování pro případ smrti, sice zná oba tyto instituty, dědickou smlouvu však mohou uzavřít jen manželé, snoubenci či registrovaní partneři. Tamní právní úprava darování pro případ smrti tedy doplňuje úpravu dědického práva o univerzální dvoustranné právní jednání s účinky *mortis causa*. Kombinace švýcarské úpravy dědické smlouvy umožňující její uzavření širokému okruhu osob a rakouské úpravy darování pro případ smrti, jež má být

³⁵⁰ Shodně KLEIN, Š. op. cit., s. 16.

³⁵¹ Srov. HORÁK, O. *Dědictví a odkaz (...)*, s. 306–307; ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 653–654.

³⁵² Priorita dědické smlouvy vyplývá z § 1476 o. z., který obsahuje výčet dědických titulů a v němž je dědická smlouva uvedena na prvním místě. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 601–602. Totéž je dovozováno z § 1673 odst. 1 o. z.

³⁵³ ELIÁŠ a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 649.

³⁵⁴ Podobně normuje i německé BGB. Blíže vizte MALÁ, L. *Darování pro případ smrti v Německu a Rakousku*. Ad Notam, 2014, roč. 20, č. 3, s. 5–6.

posuzováno podle ustanovení o darování, otvírá otázku, jak řešit případný vzájemný konflikt těchto právních zařízení.

Smluvní dědic, potažmo odkazovník se mohou dovolat neúčinnosti darování neslučitelných s dědickou smlouvou (§ 1588 odst. 2 o. z.). Jako neslučitelná budou posouzena taková darování, jimiž je sledováno snížení rozsahu majetku, jenž by smluvnímu dědici či odkazovníkovi měl v případě smrti zůstavitele připadnout.³⁵⁵ Dopadá citované ustanovení i na darování pro případ smrti? Stejně jako Š. Klein³⁵⁶ se přikláním k tomu, že se dané ustanovení vztahuje pouze na smlouvy o darování pro případ smrti, k jejichž sepsání došlo po uzavření dědické smlouvy. Smluvní dědic či odkazovník tedy může odporovat toliko pozdějšímu darování pro případ smrti.

Darování pro případ smrti učiněnému před uzavřením dědické smlouvy však podle § 1588 odst. 2 o. z. odporováno být nemůže. Neslučitelné darování pro případ smrti a dědická smlouva porízené v uvedeném pořadí platí vedle sebe. Přednost by mělo dostat darování, neb bylo učiněno dříve. Opačný závěr by opět znamenal rozpor se zásadou *pacta sunt servanda*. Dárce by se totiž mohl následným porízením dědické smlouvy velice snadno zprostit své povinnosti z darování pro případ smrti, přičemž výslovné vzdání se práva revokace daru by pak opravdu znamenalo jen prázdnou proklamaci (kouzelnou formuli). V takovém případě se *mutatis mutandis* uplatní totéž, co bylo napsáno v předchozí podkapitole, a sice že je v zásadě lhostejno, z jakého dědického titulu povinnost z darování pro případ smrti přechází. Byla-li dědická smlouva uzavřena jako úplatná, mohl by smluvní dědic či odkazovník zřejmě uplatňovat nárok na vydání bezdůvodného obohacení, a to po právních nástupcích dárce, nikoli po obdarovaném.³⁵⁷ To samozřejmě platí, jen pokud by sám nebyl jediným dárcovým dědicem, neb v takovém případě by závazek zanikl splnutím (§ 1993 odst. 1 o. z.).

Starší rakouská judikatura upřednostňovala smlouvu o darování pro případ smrti před dědickou smlouvou bez ohledu na pořadí jejich uzavření.³⁵⁸ Ustanovení § 1252 ABGB,

---

³⁵⁵ DVORÁK, J. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. *Občanský (...)* Svazek IV. (...), s. 214.

³⁵⁶ KLEIN, Š. op. cit., s. 16.

³⁵⁷ Velice zajímavou právní figuru představuje tzv. *culpa in testando*. Srov. ZANKL, W. *Culpa in testando bei Widerruf und Formungültigkeit letztwilliger Verfügungen*. Österreichische Notariatszeitung, 1995, s. 265ff. Podstata tkví v tom, že i pouhý zůstavitelův slib [§ 3 odst. 2 písm. d) o. z.] ustanovit někoho za dědice může vyvolat legitimní očekávání, přičemž zůstavitele stíhá informační povinnost, změní-li své rozhodnutí a v důsledku toho změni či zruší také své porízení pro případ smrti. Zaviněné porušení této povinnosti, především bude-li kvalifikováno jako nepoctivé jednání, může vést až ke vzniku povinnosti k náhradě škody, která se stane pozůstalostním pasivem. K tomu blíže BEZOUŠKA, P. *Civilněprávní (...)*, s. 825-826.

³⁵⁸ Rozhodnutí OGH ze dne 21. 9. 1881, č. 15038. Publikované v *Juristische Blätter*. 1882, roč. 11, č. 17, s. 205–208. [online]. [cit. 12. 03. 2019]. Dostupné z: <<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=jbl&datum=1882&page=215&size=45>>.

obdoba našeho § 1588 o. z., však neobsahuje druhý odstavec, tedy možnost dovolat se neúčinnosti neslučitelných darovacích smluv. Toto rozhodnutí přesto může být využito, a sice jako podpůrný argument proti zastáncům stanoviska, že by dědická smlouva měla mít před darováním pro případ smrti přednost vždy. Zároveň může být přiměřeně využito v případě, kdy smluvní dědic či odkazovník nevyužije své právo plynoucí z § 1588 odst. 2 o.z.

5.4. Darování pro případ smrti vs. nepominutelní dědici

5.4.1. Ústavněprávní preludium

Dědění se zaručuje. Článek 14 odst. 1 německého GG,³⁵⁹ starší sourozenec našeho čl. 11 odst. 1 LZPS, byl Spolkovým ústavním soudem spolu s čl. 6 odst. 1 GG zaručujícím ochranu rodiny³⁶⁰ vyložen v tom smyslu, že nepominutelní dědici požívají ústavněprávní ochranu.³⁶¹ Toto rozhodnutí má relevanci také v poměrech tuzemského práva, a to vzhledem k téměř shodné dikci rozhodných ustanovení, jakož i autoritě, jakou v našem právním prostředí požívá soud, který jej vydal. To znamená, že k jakémukoli zásahu do práva nepominutelných dědiců je nezbytné přistupovat s vědomím těchto ústavněprávních souvislostí (srov. § 2 odst. 1 o. z.). Jednomu z institutů, jehož využití potenciálně koliduje s právní úpravou ochrany nepominutelných dědiců, je zasvěcena tato práce. Umožňuje účinná právní úprava spravedlivé uspořádání poměrů mezi nepominutelnými dědici a obdarovanými pro případ smrti?

5.4.2. Kollace

Nepominutelný dědic je chráněn skrze právo na povinný díl, resp. peněžní částku rovnající se hodnotě tohoto dílu (§ 1654 o. z.).³⁶² Pokud si zůstavitel přeje, aby nepominutelný dědic po jeho smrti neobdržel ničeho z jeho majetku, má k dispozici jen relativní úzký okruh institutů, skrze které toho může dosáhnout. Jedná se především o vydědění a renunciační smlouvu. Alternativní možností je bezúplatný převod majetku *inter vivos*, jenž představuje legální možnost, jak se vyhnout nárokům nepominutelných (i běžných) dědiců. Legislativní příčinou naposledy uvedeného je velmi liberální úprava

---

³⁵⁹ „Das Eigentum und das Erbrecht werden gewährleistet. Inhalt und Schranken werden durch die Gesetze bestimmt.“

³⁶⁰ Obdoba čl. 32 odst. 1 LZPS.

³⁶¹ Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 4. 2005, sp. zn. 1 BvR 1644/00 a 1 BvR 188/03.

³⁶² Nepominutelný dědic se tedy vůbec nemusí stát běžným dědicem. Proto bylo na nepřesnost označení nepominutelný dědic doktrínou poukazováno již za účinnosti ABGB na našem území. Jako vhodnější byl proponován pojem nepominutelní čekatelé. SVOBODA, E. *Dědické právo*. Praha: Československý kompas, 1946, s. 72. Pro nepominutelné dědice proto používám též označení nepominutelní čekatelé.

kollace. Následující odstavce se zabývají otázkou, nakolik lze práva nepominutelných dědiců obejít darováním pro případ smrti.

Tradičním institutem chránícím nepominutelné dědice je již zmíněná kollace (započtení na povinný díl či dědický podíl). Pokud by byl pro případ smrti obdarován nepominutelný dědic, započítává se hodnota daru na jeho povinný díl, neb darování pro případ smrti lze podřadit pod pojem jiného zůstavitelova opatření ve smyslu § 1660 odst. 1 o. z.³⁶³ Pakliže by byl obdarován běžný dědic, přichází v úvahu aplikace § 1664 o. z., který umožňuje soudu provést započtení darování pro případ smrti soudem, pokud by jinak hrozilo neodůvodněné znevýhodnění nepominutelného dědice.³⁶⁴ Kollace tedy poskytuje nepominutelným dědicům významnou ochranu proti darováním pro případ smrti činěným ve snaze zkrátit jejich povinný díl. Nicméně její efektivita se zcela vytrácí, byla-li obdarována osoba, která není dědicem ani nepominutelným čekatelem. V takových případech je nutné uvažovat o tom, zda, případně jak se darování pro případ smrti zohledňuje při výpočtu výše povinného dílu.

5.4.3. Výpočet povinného dílu

Měla by se od základu pro výpočet povinného dílu odečíst hodnota věci darované *mortis causa*? Podle ustanovení § 1656 o. z. se při stanovení povinného dílu nebere zřetel na odkazy a jiné závady vznikající z pořízení pro případ smrti. Je tedy nepochybné, že se od základu pro výpočet povinného dílu neodečítá hodnota předmětu darování pro případ smrti posuzovaného jako odkaz. Jinými slovy - (fiktivní) odkazy výši povinného dílu nesnižují. Avšak jde-li o ryzí darování pro případ smrti, je odpověď na otázku uvozující tento odstavec sporná.

Doktrína se přiklání spíše k extenzivnímu výkladu naposledy citovaného ustanovení. Ačkoli tedy darování pro případ smrti není pořízením pro případ smrti *stricto sensu*,³⁶⁵ při stanovení výše povinného dílu na něj nemá být brán zřetel.³⁶⁶ Východiskem pro toto řešení

³⁶³ Shodně ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 389; TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 466-467; JANOUŠEK, M. In: PETROV, J. a kol. op. cit., s. 2096.

³⁶⁴ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 86.

³⁶⁵ *Donatio mortis causa* nespadá do výčtu pořízení pro případ smrti § 1491 o. z., který je taxativní. R. Fiala a K. Beerová rozlišují pořízení pro případ smrti v užším a širším slova smyslu. Do druhé skupiny řadí především též manželskou smlouvu o majetkovém režimu, již se uspořádávají majetkové poměry pro případ zániku manželství smrtí a jež se považuje za dědickou smlouvu, má-li její náležitosti (§ 718 odst. 2 o. z.), renunciační smlouvu (§ 1484 o. z.), prohlášení o vydědění, tzv. negativní závěť (§ 1649 o. z.) či právě smlouvu o darování pro případ smrti. Blíže FIALA, R., BEEROVÁ, K. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. op. cit. s. 79.

³⁶⁶ ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...) Svazek IV. (...)*, s. 390; či HORÁK, O. *Nabývání majetku (...)*, s. 5. Opačně TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 476.

je judikatura přijatá za účinnosti ABGB na našem území.³⁶⁷ Rovněž pozdější rakouská doktrína, včetně některých zastánců tzv. smluvní teorie, zastává stanovisko, že s neodvolatelným darováním pro případ smrti se při výpočtu povinného dílu pracuje obdobně jako s odkazy.^{368 369} S tímto se ztotožňuji vycházející z principu koherence právního řádu, z něhož vyplývá nepřipustnost toho, aby jediný institut zcela popíral ucelený komplex institutů jiných, aniž by pro to byla výslovná (jednoznačná) zákonná opora. S vědomím ústavněprávních konotací proto soudím, že dokud nebude zákonodárcem či soudy deklarována změna paradigmatu na poli ochrany nepominutelných dědiců, měla by se právní úprava v pochybnostech vykládat ve prospěch této ochrany. Uvedená interpretace však nepominutelným dědicům pomůže výhradně tehdy, existuje-li nějaká pozůstalost a nějakí další (běžní) dědici.

Shora uvedené navíc neplatí, je-li předmětem darování pro případ smrti věc, k níž se vlastnické právo nabývá účinností smlouvy. Takové věci nejsou součástí pozůstalosti, a tudíž ani základu pro výpočet povinného dílu. Podle výkladu zastávaného A. Talandou³⁷⁰ by při stanovení povinného dílu k hodnotě věci darované pro případ smrti nemělo být přihlíženo ani tehdy, pokud tato věc součástí pozůstalosti bude. Povinnost z darování pro případ smrti by podle jeho názoru měla být subsumována pod pojem dluhů a závad váznoucích na majetku již v době zůstavitelovy smrti, *ergo* odečtena od hodnoty pozůstalostních aktiv (§ 1655 odst. 1 o.z.).³⁷¹

5.4.4. Rekapitulace

Mám-li sumarizovat shora uvedené, jako největší kámen úrazu se jeví nemožnost využít institutu kollace v případě darování pro případ smrti ve prospěch osoby, jež není dědicem ani nepominutelným čekatelem. Leč přesto je možné výkladem dospět k závěru, že výše povinného dílu by v takovém případě byla stejná, jako kdyby k darování pro případ smrti nebylo došlo. Darování by se v takovém případě projevilo snížením výše dědických podílů. Uvedené řešení však nelze využít, je-li předmětem darování věc, k níž se vlastnické právo nabývá účinností smlouvy.

Nic ze shora uvedeného by nepominutelným dědicům nepomohlo, pokud by byl prosazen výklad umožňující darování veškerého majetku *mortis causa*. Pakliže by jedinými

---

³⁶⁷ Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 27): „Darování na případ smrti se neodpočítávají.“

³⁶⁸ WELSER, R. op. cit., s. 129. Dříve SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1469. Počínaje 1. 1. 2017 se tento výklad patrně již neprosadí vzhledem k výslovné dikci novelizovaného § 603 ABGB. NEMETH, K. In: SCHWIMANN, M., KODEK, G. a kol. op. cit., s. 135.

³⁶⁹ Srov. též rozhodnutí OGH ze 30. 4. 1996, sp. zn. 4 Ob 2029/96b.

³⁷⁰ TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 476.

³⁷¹ Tamtéž.

dědici byly zůstavitelovy děti a tento by *mortis causa* daroval veškerý svůj majetek další osobě, např. své milence, mohly by pomoci snad jen dobré mravy, princip poctivosti (§ 6 o.z.) a Listina základních práv a svobod. Legislativním řešením by mohlo být znovuzavedení institutu *querellae inofficiosae donationis*, jehož absenci v o. z. lze vnímat jako nekoncepční.^{372 373} Též z komparativního hlediska je chybějící úprava odvolání daru pro zkrácení povinného dílu ojedinělá.³⁷⁴ O. Horák³⁷⁵ tuto absenci označuje za ukázkovou mezeru v zákoně, k jejímuž vyplnění bychom měli využít postup dle § 10 odst. 2 o. z., tj. analogii *iuris*. Jako alternativní východisko nabízí analogické (§ 10 odst. 1 o. z.) uplatnění institutu relativní neúčinnosti.³⁷⁶

5.5. Darování pro případ smrti vs. quarta Falcidia

Ochrana běžných³⁷⁷ dědiců je zajišťována v první řadě skrze § 1598 o. z., jenž garantuje každému dědici právo alespoň na určitou část pozůstalosti, třebaže je tato vyčerpána či přetížena odkazy. Jde o tzv. falcidiánskou kvartu, jejíž aplikovatelnost byla římskoprávní kazuistikou postupem času rozšířena i na *mortis causa capiones* (tedy mj. darování pro případ smrti).³⁷⁸ Vztahuje se toto pravidlo na darování pro případ smrti i podle současné právní úpravy?

V první řadě není pochyb o tom, že toto ustanovení dopadá na odvolatelná darování pro případ smrti.³⁷⁹ O tom, zda je tomu tak i v případě ryzích *mortis causa donationum*, lze vést dlouhé odborné polemiky. Osobně se domnívám, že běžní dědici proti darováním pro případ smrti falcidiánskou kvartou chráněni nejsou.³⁸⁰ Povinnost z darování pro případ smrti totiž tíží pozůstalost jakožto zůstavitelův dluh – na rozdíl od odkazu, který představuje dluh dědice, eventuálně odkazovníka. Proto se povinnost z darování pro případ smrti řídí

³⁷² Srov. BEZOUŠKA, P. *Civilněprávní (...)*, s. 823; HORÁK, O. *Darování pro případ (...)*, s. 785.

³⁷³ Odvolání daru pro zkrácení povinného dílu se z o. z. vytratilo v průběhu rekodifikačních prací, leč zůstalo zčásti zapomenuto v důvodové zprávě. Vizte ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 678. Odvolání daru pro zkrácení povinného dílu znal věcný záměr i první verze návrhu o. z. představená v roce 2005 v §§ 1735-1736.

„§ 1735 (1): Připočtou-li se při výpočtu povinného dílu také dary a pozůstalost k úhradě povinného dílu nestačí, může zkrácený nepominutelný dědic požadovat na obdarovaném vydání daru ke krytí schodku. Obdarovaný se může zprostit této povinnosti zaplacením schodku. (2) Obdarovaný, který má sám právo na povinný díl, má povinnost podle odstavce 1, jen obdržel-li by darováním více, než kolik činí jeho povinný díl zvětšený o připočtené dary. To neplatí, došlo-li k darování před více než třemi roky před smrtí zůstavitele.“

³⁷⁴ Tento institut znají §§ 2325 a 2329 BGB, § 789 (§ 951 ve znění do 1. 1. 2017) ABGB, art. 527 ZGB, art. 993 a 1000 polského Kodeksu cywilnego, art. 920 a 924 Code civil či art. 636 španělského El Código Civil.

³⁷⁵ HORÁK, O. *Tzv. nepominutelný dědic (...)*, s. 385-386.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 385.

³⁷⁷ Tento přívlastek používá důvodová zpráva. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 656.

³⁷⁸ ČERNOCH, R. *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ*. Ad Notam, 2015, č. 4, s. 12.

³⁷⁹ Shodně tamtéž.

³⁸⁰ Shodně TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 477. Opačně HORÁK, O. *Darování pro případ (...)*, s. 784.

stejnými pravidly jako jakékoli pozůstalostní dluhy (především § 1701 a násl. o. z.). Z těchto důvodů na obdarovaného nedopadají ani §§ 1630, 1631 a 1653 o. z.³⁸¹ Ochrana dědiců proti obdarovaným pro případ smrti coby pozůstalostním věřitelům tkví především v institutech výhrady soupisu pozůstalosti, konvokace věřitelů, popřípadě odmítnutí dědictví.

Tento výklad se může jevit jako příliš tvrdý, avšak je nutné mít na vědomí, že neexistuje nárok na to stát se běžným dědicem. Pomineme-li právo plynoucí z dědické smlouvy, může zůstavitel povolát za dědice svou sestru, stejně jako Suverénní řád maltézských rytířů. Kromě zákonem stanovených nároků nepominutelných dědiců, není žádný zůstavitel v zásadě nijak omezen ve své vlastnické a testovací autonomii a je tedy na jeho vůli, zda svůj majetek spotřebuje, zničí, rozdá za života, popřípadě daruje *mortis causa*. V neposlední řadě lze uvést, že falcidiánská kvarta je institutem výjimečným též z historického a komparativního hlediska.³⁸²

5.6. Darování pro případ smrti vs. věřitelé

Z principu univerzální sukcese vyplývá, že celé pozůstalostní jmění přechází na zůstavitelovy právní nástupce jako jeden nerozlučný celek.³⁸³ Ač tento princip historicky neměl pouze majetkový charakter, bývá s ním v současnosti spojována především odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy.³⁸⁴ Smrt zůstavitele by díky této odpovědnosti neměla znamenat zhoršení postavení jeho věřitelů. Oproti tomu darování jakožto pojmově bezúplatné právní jednání zásadně spočívá toliko v převodu majetku (tj. aktiv), odpovědnost obdarovaného za dluhy se s ním proto zásadně nepojí. Znamená darování pro případ smrti legální způsob, jak se legální vyhnout nárokům dárcových věřitelů?

ABGB na ochranu dárcových věřitelů pamatoval v ustanovení § 953 upravujícím vrácení daru pro zkrácení věřitelů. Toto ustanovení se stalo obsolentním v roce 1884, kdy byl přijat odpůrcí řád.³⁸⁵ Účinný občanský zákoník zná tři právní zařízení, jež mohou dárcovy

³⁸¹ K opačnému závěru dospěla rakouská judikatura – v důsledku rigorózního uplatnění odkazové teorie. Ohledně § 692 ABGB (obdoba § 1630 o. z.) - rozhodnutí OGH ze dne 3. 10. 2008, sp. zn. 3 Ob 175/08v a rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 2011, sp. zn. 9 Ob 83/10m. K § 783 ABGB (§ 1653 o. z.) - rozhodnutí OGH ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 9 Ob 98/01d. Rakouský zákonodárce však učinil příklon k teorii smluvní, uvedené závěry se tak zřejmě nadále neuplatní. Vizte TSCHUGGEL, A. In: FENYVES, A., KERSCHER, F., VONKILCH, A. a kol. op. cit., s. 289. Srov. však M. LÄNGLE, M. op. cit., s. 149-150. Ten (před účinností novely) – z důvodu spravedlivějšího uspořádání práv a povinností mezi pozůstalostními věřiteli a obdarovaným pro případ smrti – proponoval analogickou aplikaci § 692 ABGB, a to i přesto, že se hlásí ke smluvní teorii.

³⁸² Kvartu nezná ABGB, BGB, ZGB, ani Code civil. Neznaly ji (pochopitelně) ani zákoníky platné za minulého režimu a konečně ani meziválečný návrh občanského zákoníku z roku 1937.

³⁸³ Srov. TILSCH, E. op. cit., s. 29.

³⁸⁴ Povinnost k úhradě dluhů nepřechází v důsledku toho, že dochází k přechodu majetku, nýbrž spíše z důvodu vstupu do celkových majetkových práv a povinností zůstavitele.

³⁸⁵ SEDLÁČEK, J. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. (...). *Díl IV.*, s. 443.

věřitele před jeho fraudulózním jednáním alespoň částečně ochránit. Jedná se o převzetí majetku, relativní neúčinnost a odloučení pozůstalosti.

5.6.1. Převzetí majetku

Podstata převzetí majetku tkví v kumulativní intercesi, jež nastává *ex lege*. K naplnění hypotézy § 1893 o. z. musí v první řadě dojít k převzetí celého majetku, eventuálně jeho části, kterou se navzdory dikci tohoto ustanovení rozumí nejen část určená zlomkem, či procentem, ale postačuje i převod určitého relativně významného majetkového kusu.³⁸⁶ Dalšími předpoklady jsou jednak objektivní souvislost dluhů s přejímaným majetkem, jednak subjektivní vědomost, potažmo zaviněná nevědomost o těchto dlužích posuzovaná prizmatem § 4 o. z. Důkazní břemeno ohledně těchto skutečností obecně tíží věřitele - v duchu zásady *actor incumbit onus probatio*.³⁸⁷ Pozice osob blízkých je prekarizována jednak obrácením tohoto břemene, jednak tím, že pro ně neplatí omezení rozsahu odpovědnosti hodnotou nabytého majetku. Je-li převáděna zapsaná věc, na niž vázne zástavní právo, uplatní se zvláštní právní úprava § 1888 odst. 2 o. z.³⁸⁸

Je otázkou, zda tato právní úprava vůbec dopadá na darování, neboť následek v podobě pasivní solidarity může vést k popření jeho samotného hospodářského účelu.³⁸⁹ Prvorepubliková judikatura předmětnou otázku zodpověděla kladně,³⁹⁰ vycházejme tedy z jejích závěrů. Pokud jde o darování pro případ smrti, připadá aplikace této úpravy v úvahu zejména tehdy, prosadí-li se výklad, podle něhož je možné pro případ smrti darovat veškerý majetek. V takovém případě by jistě měla své opodstatnění, ba dokonce by představovala *conditio sine qua non* zachování přípustné úrovně vymahatelnosti práva v České republice. Avšak je pravdou, že převzetí majetku nepředstavuje příliš účinný nástroj ochrany proti darování pro případ smrti, neboť solidární odpovědnost dopadá toliko na dluhy, o nichž obdarovaný věděl v okamžiku uzavření smlouvy, tedy zásadně nikoli na dluhy vzniklé od tohoto okamžiku do dárcovy smrti.³⁹¹

Určitou útěchu věřitelů může představovat odpovědnost dárcových dědiců za dluhy svého právního předchůdce. Veškerá efektivita této odpovědnosti se ovšem vytrácí, není-li

---

³⁸⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. 10. 1923, sp. zn. Rv I 572/23 (Vážný 3006).

³⁸⁷ PILÍK, V. *Převzetí majetku podle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 13-14, s. 465.

³⁸⁸ DVOŘÁK, B. in HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. (...)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 788.

³⁸⁹ ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 34.

³⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 1. 2. 1927, sp. zn. Rv I 1650/26 (Vážný 6757).

³⁹¹ TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 479.

v pozůstalosti (téměř) žádný majetek a dědici uplatní výhradu soupisu, potažmo dědictví odmítnou a to případně státu z titulu odúmrti (§ 1634 o. z.). Je-li pozůstalost předlužená, projevuje se další význam správného určení okamžiku nabytí vlastnického práva k předmětu darování pro případ smrti. Jsou-li tímto předmětem věci, k nimž nabývání vlastnického práva probíhá dvoufázově, nemusí při předlužení pozůstalosti vůbec dojít k vydání těchto věcí obdarovanému. Tento je totiž v takové situaci jedním z pozůstalostních věřitelů, přičemž právo na uspokojení z předmětu darování jakožto součásti pozůstalosti mají zásadně všichni takoví věřitelé. Uspokojování se řídí § 1701 a násl. o. z., potažmo pravidly pro likvidaci pozůstalosti.³⁹² Pakliže je *mortis causa* darována věc, k níž se nabytí vlastnického práva řídí konsenzuálním principem, nabývá obdarovaný vlastnické právo bez ohledu na případné předlužení pozůstalosti. Věřitelům pak nezbyvá než pokusit se dosáhnout uspokojení na obdarovaném cestou odpůrčí žaloby.

5.6.2. Relativní neúčinnost

Ze shora uvedeného vyplývá, že institut převzetí majetku nechrání dárcovy věřitele zcela dokonale. Rozsah majetku, z něhož mohou být uspokojeni, se tak v důsledku darování pro případ smrti může poměrně podstatně snížit. To je způsobeno také tím, že § 1893 o. z. nestíhá majetkové přesuny žádnou právní vadou. Relativní neúčinnost oproti tomu jeden z následků vad právního jednání představuje, což signalizuje, že by mohla poskytovat širší ochranu.

Nicméně nepřitelem věřitelů, kteří chtějí využít institutu relativní neúčinnosti, je čas. Odpůrčí nárok totiž musí být uplatněn v relativně krátkých lhůtách, které počínají běžet od okamžiku učinění právního jednání, jemuž je odporováno. Je otázkou, zda se učiněním rozumí uzavření smlouvy, její účinnost, potažmo až okamžik nabytí vlastnického práva k předmětu darování. Výklad gramatický by mohl nasvědčovat závěru, že prekluzivní lhůty běží již od okamžiku uzavření smlouvy.³⁹³ To by znamenalo, že k úspěšnému uplatnění relativní neúčinnosti vůči obdarovanému pro případ smrti, zásadně nesmí mezi uzavřením darovací smlouvy a dárcovou smrtí uplynout více než pět let.³⁹⁴ Zároveň pohledávka věřitele

---

³⁹² Usuzuji, že v takovém případě bychom z důvodu ochrany ostatních věřitelů měli uvažovat o analogické aplikaci § 170 písm. c) insolvenčního zákona. K pohledávce z darování pro případ smrti by z důvodu spravedlnosti a nedostatečného hospodářského zájmu na jejím uspokojení nemělo být v rámci likvidace pozůstalosti přihlíženo. V podobných intencích (ve vztahu k § 58 odst. 3 rakouského konkurzního řádu) uvažuje LÄNGLE, M. op. cit., s. 144; s. 157.

³⁹³ Zastáncem tohoto výkladu je TALANDA, A. *Darování (...) trojský kůň (...)*, s. 479.

³⁹⁴ Vizte skutkové podstaty relativní neúčinnosti v § 590 a násl. o. z., které se liší v závislosti na subjektivní stránce, jakož i povaze právního jednání, jemuž je odporováno. Mezi skutkovými podstatami je vztah komplementarity, tj. mohou být naplněny vedle sebe. Chce-li věřitel využít nejdelší pětileté lhůty, musí prokázat dlužníkům *animus fraudandi* a odpůrcovu vědomost o tomto úmyslu. V případě darování pro případ smrti jako

za dárce musí být vykonatelná, a to nejpozději v době soudního rozhodování o odpůřčí žalobě.³⁹⁵

Je sice zřejmě možné učinit výhradu práva dovolat se neúčinnosti dle § 593 o. z., to ovšem naráží na to, že věřitelé sotva mohou zjistit, že k darování pro případ smrti došlo. Za dárceva života je sice předmět darování jeho vlastnictvím a jako takový zásadně podléhá výkonu rozhodnutí či exekuci, přesto by při tomto výkladu za určitých okolností mohlo dojít ke zkrácení věřitele, aniž by se tento mohl úspěšně bránit. Zemře-li dárce dříve, než si věřitel opatří exekuční titul, a věřiteli zároveň uplynou všechny v úvahu přicházející lhůty, může být věřitel (třeba i úmyslně) zkrácen, aniž by mohl využít institutu relativní neúčinnosti. V takovém případě by zřejmě opět nezbyvalo než jeho případnou ochranu dovodit z principu poctivosti a zákazu zjevného zneužití zákona (§ 6 a § 8 o. z.).

Shora uvedené (ne zcela uspokojivé) řešení vyplývá z výkladu, podle něhož lhůty pro úspěšné uplatnění institutu relativní neúčinnosti, běží od okamžiku uzavření smlouvy. Pravidla o běhu předmětných lhůt je však možno interpretovat též podle jejich smyslu, kterým je chránit věřitele. Je-li potenciálně zkracujícím právním jednáním darovací smlouva pro případ smrti, nemůže ke zkrácení dojít dříve než okamžikem účinnosti této smlouvy. Považuji tudíž za nesmyslné, aby věřitelům před tímto okamžikem běžely prekluzivní lhůty. Pakliže by se uvedené lhůty měly počítat od uzavření smlouvy, nebyla by ustanovení o relativní neúčinnosti v kontextu darování pro případ smrti ničím než pouhou makulaturou. Proto se domnívám, že výklad toliko jazykový na tomto místě musí ustoupit výkladu *e ratione legis*. Prekluzivní lhůty tedy počínají běžet nejdříve okamžikem účinnosti darování pro případ smrti.³⁹⁶ K jinému momentu, a sice uzavření smlouvy, však posuzujeme subjektivní stránku zúčastněných osob.³⁹⁷

5.6.3. Odloučení pozůstalosti

Institut odloučení pozůstalosti (*separatio bonorum*) chrání zůstavitelovy věřitele před zadluženými dědici, resp. před tím, aby tito dědici z majetku nabytého po zůstaviteli

---

bezáplatného právního jednání lze využít skutkové podstaty v § 591 o. z., jejíž beneficium spočívá v tom, že není vyžadováno zavinění účastníků právních jednání, jimž je odporováno (ani v nedbalostní formě). Naopak nevýhodou je pouze dvouletá lhůta k uplatnění odpůřčího nároku.

³⁹⁵ TICHÝ, L. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. (...)*, s. 1494; PULKRÁBEK, Z. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654*. 1. vyd. Praha: Leges, 2014. s. 814.

³⁹⁶ Srov. ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby (...)*, s. 85. Blíže k výkladu počátku běhu lhůt pro uplatnění relativní neúčinnosti PULKRÁBEK, Z. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. op. cit., s. 817-818; s. 835. Tyto lhůty podle něj navzdory dikci zákona počínají běžet až v okamžiku dovršení účinků právního jednání dlužníka v majetkových poměrech jeho subjektů. To v případě darování pro případ smrti zásadně znamená, že prekluzivní lhůty běží teprve od okamžiku nabytí vlastnického práva k předmětu darování obdarovaným.

³⁹⁷ PULKRÁBEK, Z. In: MELZER, F., TÉGL, P. op. cit., s. 833.

uspokojili přednostně (výhradně) své vlastní věřitele.³⁹⁸ *Separatio bonorum* dle mého může být navrženo též nepominutelnými dědici, kteří taktéž patří mezi zůstavitelovy věřitele.³⁹⁹ Jsou-li předmětem darování pro případ smrti věci, k nimž je převod vlastnického práva realizován dvoufázově, bude separace pozůstalosti dopadat i na tyto věci. Nicméně odloučením nesmí být zasaženo do práv obdarovaného, není-li tento zároveň účastníkem pozůstalostního řízení. Návrhu na separaci předmětu darování pro případ smrti tudíž v takovém případě nemůže být vyhověno.⁴⁰⁰ Podobně judikoval rakouský OGH, když připustil odloučení pozůstalosti (tvořené mj. předmětem darování pro případ smrti) v případě, kdy obdarovaná pro případ smrti byla zároveň jedinou dárcovou dědičkou.⁴⁰¹

---

³⁹⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník (...)*, s. 699.

³⁹⁹ Shodně rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 2. 1946, sp. zn. R I 66/45 (R 59); ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanský (...)* Svazek IV. (...), s. 593. Opačně DRÁPAL, L. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. op. cit., s. 595.

⁴⁰⁰ Výrok usnesení, kterým se vyhovuje návrhu na odloučení pozůstalosti, by vůči obdarovanému nemohl být závazný. Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4290/2013.

⁴⁰¹ Rozhodnutí OGH ze dne 25. 8. 1992, sp. zn. 1 Ob 586/92.

6. Dopady darování pro případ smrti do jiných odvětví práva

Tak jako ústavní právo tvoří základ právního řádu, představuje občanské právo hmotné základ každodenního právního styku. Jednotlivá právní odvětví od sebe nelze zcela izolovat, neb působí vedle sebe, vzájemně se ovlivňují a dohromady tvoří jeden celek zvaný právní řád. Dalo by se říci, že obecné právo občanské stojí v samotném středu tohoto celku. Též některé otázky týkající se darování pro případ smrti coby občanskoprávního institutu přesahují do jiných právních odvětví. Následující část se zabývá právě těmito přesahy.

6.1. Procesní souvislosti darování pro případ smrti

6.1.1. Darování pro případ smrti a soudní řízení

Dalším z principů dědického práva formulovaných E. Tilschem je princip úřední ingerence,⁴⁰² který se projevuje v tom, že majetek zemřelé osoby přechází na její právní nástupce teprve na základě obligatorního projednání a potvrzení jeho nabytí v rámci řízení před soudem. Pro darování pro případ smrti tato zásada neplatí. Přesto se věci darované pro případ smrti mohou stát součástí pozůstalosti, a být tak předmětem pozůstalostního řízení. Tak je tomu v případě věcí, k nimž je vlastnické právo nabýváno jinak než samotnou účinností smlouvy, tedy věcí evidovaných ve veřejných seznamech, případně věcí genericky určených či některých cenných papírů.⁴⁰³ Nejčastěji se patrně bude jednat o věci podléhající zápisu do katastru nemovitostí, tj. většinu věcí nemovitých.⁴⁰⁴

Darování pro případ smrti se projeví na jedné straně jako aktivum pozůstalosti, na straně druhé jako odpovídající pasivum v podobě povinnosti zůstavitele bezplatně převést vlastnické právo k předmětu darování,⁴⁰⁵ resp. v podobě všech povinností z darovací smlouvy vyplývajících. Eventuálně může mít právo obdarovaného podobu pohledávky na zřízení práva (např. osobní služebnosti) v jeho prospěch. Toto pasivum by mělo být zařazeno do pozůstalosti *ex officio* a bez jakékoli iniciativy obdarovaného.⁴⁰⁶ Obdobné závěry dovodila judikatura za účinnosti obecného zákoníku občanského na našem území.⁴⁰⁷ Tehdejší

---

⁴⁰² TILSCH, E. op. cit., s. 36-38.

⁴⁰³ Blíže v podkapitole 3.1.3. zabývající se darováním pro případ smrti a nabytím vlastnického práva.

⁴⁰⁴ Již za účinnosti ABGB na našem území dospěla judikatura k závěru, že neevidované věci darované pro případ smrti nejsou předmětem pozůstalostního řízení – srov. rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 2987).

⁴⁰⁵ Shodně např. NEMETH, K. In: SCHWIMANN, M., KODEK, G. a kol. op. cit., s. 135. Naproti tomu, posoudíme-li darování pro případ smrti jako odkaz, mělo by být toto „darování“ zohledněno vždy pouze jako aktivum, do pasiv by hodnota odkázané věci zahrnuta být nebyla. K tomu blíže HORÁK, O. *Dědictví a odkaz (...)*, s. 309.

⁴⁰⁶ Srov. MUŽIKÁŘ, M. op. cit., s. 19.

⁴⁰⁷ Vizte např. rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 11.952): „*Neodvolatelným darováním na případ smrti přislíbený obnos tvoří pasivní položku pozůstalosti.*”

doktrína⁴⁰⁸ zastávala stanovisko, že obdarovaný je v postavení pozůstalostního věřitele a jeho pohledávka předchází pohledávkám odkazovníků i nepominutelných dědiců. Ti ovšem měli právo revokovat dar pro zkrácení povinného dílu. Zařazení darované věci do pozůstalostních aktiv vede ke zvýšení základu jednak pro výpočet odměny soudního komisaře,⁴⁰⁹ jednak pro stanovení výše povinného dílu. Obdarovaný pro případ smrti není účastníkem řízení o pozůstalosti (§ 110 a násl. z. ř. s. *a contrario*).⁴¹⁰

Pozůstalostní řízení je řízením nesporným. I když bude *mortis causa* obdarován některý z dědiců, bude se případný spor o platnost darování pro případ smrti řešit mimo toto řízení.⁴¹¹ Pokud smlouva o darování pro případ smrti sama o sobě nemá translační účinky a obdarovaný nemá v okamžiku smrti dárce darovanou věc u sebe, může se svého práva domáhat v řízení sporném,⁴¹² a to žalobou na plnění, nikoli žalobou určovací.⁴¹³ Platnost smlouvy, resp. splnění všech náležitostí darování pro případ smrti představuje předběžnou otázku. Probíhá-li pozůstalostní řízení, je pasivně legitimovaným správce pozůstalosti, po jeho pravomocném skončení dárce dědici.⁴¹⁴ Nabyli-li obdarovaný vlastnické právo k darované věci a má-li tuto věc u sebe třetí osoba, musí případná vindikační žaloba směřovat proti této třetí osobě. Nabyli-li tato osoba vlastnické právo - např. dle § 1109 písm. d) o. z. - nezbude obdarovanému než žalovat dědice na vydání peněžní částky odpovídající obvyklé ceně předmětu darování ke dni smrti dárce, a to z titulu náhrady škody.⁴¹⁶

---

⁴⁰⁸ TILSCH, E. op. cit., s. 60.

⁴⁰⁹ To se může jevit jako nespravedlivé. Dědici z darovaného majetku nemají žádný prospěch, přesto za něj musí platit, a to i nemalou částku, bude-li předmětem darování nemovitá věc. Proto je některými notáři zastáván dosud nepublikovaný názor, že by předmět darování pro případ smrti měl být oceněn nulou.

⁴¹⁰ Totéž *mutatis mutandis* platí též pro odkazovníka. Odkazovník, jakož i neodvolatelně obdarovaný se však mohou stát účastníkem části pozůstalostního řízení z pozice věřitelů (§ 112 z. ř. s.). M. Šešina dovozuje, že by se odkazovník mohl stát účastníkem též dle § 6 odst. 1 z. ř. s. Vizte ŠEŠINA, M. *Postavení odkazovníka v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 4, s. 8-11.

⁴¹¹ Shodně FIALA, R., BEEROVÁ, K. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. op. cit., s. 79.

⁴¹² Ve vztahu k odkazům vizte rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze 14.10.1932, sp. zn. Rv I 571/32 (Vážný 11979), jehož závěry lze analogicky (i při neuplatnění odkazové teorie) vztáhnout též na neodvolatelná darování pro případ smrti.

⁴¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze 18.12.1929, sp. zn. Rv II 264/29 (Vážný 9468). Pokud bude předmětem darování věc evidovaná a dojde-li k zápisu vlastnického práva ve prospěch obdarovaného, měl by petit reivindační žaloby znít na vyklizení (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1968/2000).

⁴¹⁴ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 11. 1936, sp. zn. R I 278/35 (Vážný 15624), jehož závěry lze přiměřeně vztáhnout též na neodvolatelné darování pro případ smrti: „Před podáním přihlášky směřuje nárok na splnění splatného odkazu zpravidla proti pozůstalosti.“

⁴¹⁵ Ve vztahu k darování pro případ smrti WELSER, R. op. cit., s. 131; LÄNGLE, M. op. cit., s. 59.

⁴¹⁶ *In eventum*, že nebudou splněny předpoklady vzniku povinnosti k náhradě škody, může obdarovaný žádat vydání bezdůvodného obohacení představovaného částkou získanou prodejem předmětu darování (či její nespoteřovanou zbývající částí - § 3000 o. z.).

6.1.2. Darování pro případ smrti a katastrální řízení

Co se týká řízení o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí či jiného veřejného seznamu, situace by měla být posuzována obdobně, jako je-li uzavřena darovací smlouva *inter vivos*, avšak dárce zemře dříve, než dojde k podání návrhu na zápis vlastnického práva do předmětného veřejného seznamu.⁴¹⁷ Z rozsudku Městského soudu v Praze⁴¹⁸ vyplývá, že úmrtí dárce před podáním návrhu na zápis do veřejného seznamu neznamená zánik povinností ze smlouvy o převodu vlastnického práva, ale jejich přechod na dědice. Tyto závěry tedy lze analogicky vztáhnout i na darování zapisovaných věcí pro případ smrti.

Obdarovaný tedy může po smrti dárce podat návrh na vklad. Je nicméně otázkou, zda je k dokončení vkladového řízení nutno vyčkat pravomocného skončení řízení pozůstalostního.⁴¹⁹ M. Muzikář⁴²⁰ ve svém příspěvku uzavírá, že k provedení vkladu postačuje (kromě darovací smlouvy a úmrtního listu) úřední potvrzení o tom, kdo je zůstavitelovým dědicem vydané soudním komisařem v průběhu řízení o pozůstalosti. S naposledy popsáním názorem se ztotožňuji s výhradou, že v průběhu pozůstalostního řízení by jako účastník řízení o zápisu do veřejného seznamu patrně měl vystupovat správce pozůstalosti. Úřední potvrzení by tedy podle mého názoru mělo obsahovat spíše informaci o tom, kdo je osobou spravující pozůstalost.⁴²¹ Zároveň souhlasím s názorem, že provedení zápisu toliko na základě smlouvy o darování pro případ smrti a úmrtního listu⁴²² bez jakékoli procesní účasti dědiců (správce pozůstalosti) není možné – přinejmenším dokud právní úprava pro tuto smlouvu nevyžaduje formu notářského zápisu.⁴²³

Účastníky řízení o zápisu do veřejného seznamu proto obecně musí být také dědicové, či správce pozůstalosti, opět v závislosti na stadiu, v němž se nachází pozůstalostní řízení. Ovšem jde-li o řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí, je účast správce pozůstalosti problematická, neboť tento nespadá do okruhu účastníků řízení vymezeného v § 13 KatZ. Možným východiskem je zřejmě jedině velmi extenzivní výklad tohoto ustanovení.⁴²⁴

⁴¹⁷ MUZIKÁŘ, M. op. cit. s. 20.

⁴¹⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 1995, sp. zn. 33 Ca 228/94.

⁴¹⁹ Kladně odpovídají BEDNÁŘ, V., KASÍK, P. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. (...)*, s. 12.

⁴²⁰ MUZIKÁŘ, M. op. cit., s. 21.

⁴²¹ Shodně TALANDOVÁ, I., TALANDA, A. op. cit., s. 117.

⁴²² Na rozdíl od Rakouska, kde tyto listiny stačí. Vizte SCHUBERT, G. In: RUMMEL, P. a kol. op. cit., s. 1473; rozhodnutí OGH ze dne 25. 8. 1992, sp. zn. 1 Ob 586/92; rozhodnutí OGH ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. 5 Ob 114/02d.

⁴²³ MUZIKÁŘ, M. op. cit., s. 21.

⁴²⁴ Srov. BAUDYŠ, P. *Katastrální zákon (...)*, s. 56.

Pokud se osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, domnívá, že stav zapsaný ve veřejném seznamu neodpovídá skutečnosti v důsledku zápisu provedeného na základě smlouvy o darování pro případ smrti trpící vadami, může se domáhat vyslovení neplatnosti, či zdánlivosti takové smlouvy. Zároveň má tato osoba právo žádat o zápis poznámky rozepře, případně poznámky spornosti.⁴²⁵

6.2. Darování pro případ smrti a povinné veřejné platby

6.2.1. Darování pro případ smrti a daně z příjmů

Ke komplexnímu zhodnocení zpracovávaného institutu považuji za potřebné učinit zmínku též o povinných veřejných platbách s tímto institutem spojených. Podléhá příjem nabytý darováním pro případ smrti některé z daní? Jde-li o daň dědickou a darovací, ani jedna z nich nepřežila rekonstrukci – majetek nabytý děděním a darováním tak po 1. 1. 2014 podléhá režimu zákona o daních z příjmů (dále „ZDP“).

Tento zákon bezúplatné příjmy obecně považuje za předmět daně. Co se týče příjmů nabytých darováním, nalezneme ohledně nich v ZDP celou řadu daňových osvobození. Podle § 10 odst. 3 písm. c) ZDP jsou od daně z příjmů fyzických osob osvobozeny bezúplatné příjmy získané především od v zákoně specifikovaných blízkých osob,⁴²⁶ případně bezúplatné příjmy příležitostně nabyté, pokud jejich úhrn u téhož poplatníka ve zdaňovacím období nepřevyšuje částku 15 000 Kč. Neosvobozené bezúplatné příjmy podléhají v případě fyzických osob základní sazbě ve výši 15 % (§ 16 ZDP), u právnických osob 19 % (§ 21 odst. 1 ZDP) ze základu, kterým je hodnota předmětu darování.

Dle § 4a písm. a) ZDP jsou od daně dále osvobozeny bezúplatné příjmy z nabytí dědictví nebo odkazu. O tom, že příjem nabytý na základě odvolatelného darování pro případ smrti je od příjmových daní osvobozen, proto není pochyb. Pokud jde o darování pro případ smrti podle věty druhé § 2063 o. z., je situace složitější. Jedna skupina názorů, zastoupená I. Macháčkem⁴²⁷, řadí příjem z darování pro případ smrti mezi bezúplatné příjmy ve smyslu § 10 odst. 3 písm. c) ZDP. Naopak, O. Horák a M. Pop⁴²⁸ míní, že na každé darování pro případ smrti (tedy včetně neodvolatelného) má být pohlíženo jako na příjem z nabytí odkazu. Posléze uvedení autoři argumentují smyslem a účelem právní úpravy, praktickými

⁴²⁵ Ve smyslu §§ 985 a 986 o. z.; § 24 KatZ.

⁴²⁶ Blíže k okruhu těchto osob (včetně způsobu dokazování společně hospodařící domácnosti) vizte Pokyn GFŘ D-22 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, č. 8/2015 Fz.

⁴²⁷ Např. MACHÁČEK, I. *Dědictví a darování pro případ smrti a daň z příjmů*. Účetní a daně, 2017, č. 11, s. 19-24.

⁴²⁸ HORÁK, O., POP, M. op. cit., s. 22-23.

důsledky a v neposlední řadě též inspiračními zdroji.⁴²⁹ Opačný přístup by podle nich znamenal nedůvodné rozlišování mezi neodvolatelným darováním pro případ smrti a dědickou smlouvou o odkazu jakožto institutů v zásadě totožných - lišících se jen názvem a formou.⁴³⁰ Též právo rakouské řadilo darování pro případ smrti pod režim dědické daně (§ 1 odst. 1 císařského nařízení č. 278/1915 ř. z., o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů). Na to navázala prvorepubliková právní úprava reprezentovaná zákonem č. 337/1921 Sb., o dani z obohacení a z převodu nemovitostí.⁴³¹

Proti shora uvedenému lze postavit argumentaci opřenu o základní funkce daní, mezi něž patří též funkce stimulační.⁴³² Jinými slovy, právě daňové důvody nakonec mohou rozhodovat o rozšířenosti toho kterého právního zařízení. Zákonodárce tedy na jedné straně může skrze nižší zdanění motivovat k využívání institutů, které považuje za více žádoucí, a naopak, na straně druhé, vyšším zdaněním odrazovat od využívání institutů, jež považuje za méně vhodné. Soudím proto, že právní úpravu lze vykládat tím způsobem, že zákonodárce chtěl, aby instituty dědického práva byly z daňového hlediska výhodnější než ryzí darování pro případ smrti. Osobně tedy inklinuji spíše k názoru, že neodvolatelné darování pro případ smrti, na které nelze aplikovat osvobození dle § 10 odst. 3 ZDP, by *de lege lata* mělo podléhat dani z příjmů fyzických osob.

6.2.2. Darování pro případ smrti a odměna soudního komisaře

Posouzení *donationis mortis causa* jako darování či jako odkazu, je významné též z hlediska určení výše odměny soudního komisaře v pozůstalostním řízení, která se zásadně odvíjí od výše obvyklé ceny pozůstalostních aktiv.⁴³³ Posoudíme-li *donationem mortis causa* jako odkaz, bude jeho předmět součástí pozůstalosti vždy a jako takový bude zvyšovat základ pro výpočet výše odměny soudního komisaře. V případě neodvolatelného darování pro případ smrti platí totéž pouze tehdy, jsou-li jeho předmětem věci, k nimž se vlastnické právo nabývá dvoufázově. Jinými slovy, výsledek kvalifikace darování pro případ smrti *largo sensu* ovlivní výši odměny notáře toliko v případě, kdy jeho předmětem budou věci, k nimž se vlastnické právo nabývá účinností smlouvy. Předmět darování pro případ smrti *largo sensu* se tedy

⁴²⁹ Tamtéž. Autoři uvádějí příklad Rakouska, kde darování pro případ smrti až do r. 2005 podléhalo stejnému daňovému režimu jako jakékoli jiné nabývání majetku pro případ smrti.

⁴³⁰ Tamtéž. S tímto názorem se nicméně nemohu ztotožnit, poněvadž lze nalézt mnohé další rozdíly mezi těmito instituty. Blíže v kapitole 2.4. této práce.

⁴³¹ VYBÍRAL, R. *Integrace daně dědické a daně darovací do daní z příjmů*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 2013, č. 3, s. 76.

⁴³² Srov. např. RADVAN, M. *Ekologické daně*. Právní rozhledy, 2008, roč. 16, č. 16, s. 606.

⁴³³ § 12 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů.

do základu pro výpočet odměny soudního komisaře nezapočítává pouze v případě, pokud (kumulativně) toto darování posoudíme jako neodvolatelné a pokud má samotná darovací smlouva translační účinky.

6.3. Darování pro případ smrti s mezinárodním prvkem

V dnešním globalizovaném světě se stále více a více setkáváme se vztahy, jež přesahují hranice jediného státu. Tento fakt se projevuje i v právní rovině, neboť tyto (faktické) vztahy často ústí ve vztahy právní. Právní vztahy s mezinárodním prvkem vedou ke střetu několika právních řádů, který je nutno řešit za pomoci metod mezinárodního práva soukromého, nejčastěji metody kolizní. S vědomím shora uvedeného je jistě myslitelné, že se vyskytnou právní poměry ovlivněné darováním pro případ smrti, na něž dopadají právní normy mezinárodního práva soukromého. Jakým rozhodným hmotným právem se takové poměry řídí?⁴³⁴

6.3.1. Řím I⁴³⁵ nebo Řím IV⁴³⁶?

Nejprve je nutno se zamyslet nad aplikovatelností evropského nařízení o dědictví. Podle jeho čl. 1 odst. 2 písm. g) se toto nařízení nevztahuje na práva a majetek vytvořené nebo převedené jiným způsobem než děděním, mimo jiné v podobě daru. Toto ustanovení však patrně míří toliko na darování *inter vivos*, která musíme kvalifikovat primárně dle kolizních norem obsažených v nařízení Řím I.⁴³⁷

Kvalifikace darování pro případ smrti je nicméně sporná, a to mimo jiné z důvodu rozdílných postojů, které k němu jednotlivé národní právní řády zaujímají. Problémy způsobuje i hybridní povaha institutu jako převodu majetku sice mezi živými, leč zakládajícího věcná práva až po smrti dárce.⁴³⁸ Ve prospěch dědickoprávní kvalifikace všech druhů darování pro případ smrti, jež v odborné literatuře napříč EU převažuje,⁴³⁹ svědčí

---

⁴³⁴ Vzhledem k rozsahu práce ponechávám stranou otázky mezinárodního práva procesního. Z týchž důvodů se blíže nezabývám ani dvoustrannými smlouvami o právní pomoci. Lze toliko konstatovat, že darování pro případ smrti patrně podle žádné z nich nelze kvalifikovat jako pořízení pro případ smrti. Blíže k mezinárodním smlouvám o právní pomoci upravujícím pořízení pro případ smrti vizte PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 74-75.

⁴³⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen „Řím I“).

⁴³⁶ Takto bývá označováno nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále též „nařízení o dědictví“ či „nařízení“).

⁴³⁷ PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 97.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 168.

⁴³⁹ Objevuje se však i názor, dle něhož je při kvalifikaci zapotřebí přihlížet k povaze právního jednání, které je právním řádem daného členského státu považováno za darování pro případ smrti. Právní jednání zakládající věcná práva ještě za života zůstavitele pak mají být posuzována prizmatem kolizních norem nařízení Řím I.

v první řadě funkce tohoto institutu, která v zásadě odpovídá funkci pořízení pro případ smrti.⁴⁴⁰

Ve prospěch zařazení *donationis mortis causa* do rámce věcné působnosti nařízení o dědictví hovoří též výklad jazykový spolu s výkladem logickým a subjektivně teleologickým. Konkrétně se jedná o interpretaci čl. 23 odst. 2 písm. i) nařízení o dědictví v kombinaci s druhou větou recitálu preambule č. 14. Tento recitál vylučuje z působnosti nařízení převody mezi živými včetně darů, které zakládají věcná práva před smrtí, tj. již za života. Pomocí argumentu *a contrario* lze dospět k závěru o aplikovatelnosti nařízení o dědictví na institut darování pro případ smrti, neb takové darování zakládá věcná práva až po smrti.⁴⁴¹ Absenci výslovné kvalifikace darování pro případ smrti lze každopádně hodnotit jako jedno ze slabých míst nařízení o dědictví.⁴⁴²

Témuž závěru nasvědčuje též široké vymezení dědické smlouvy v čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení o dědictví, jež umožňuje kvalifikovat *donationem mortis causa* právě jako tuto smlouvu.⁴⁴³ V souladu s předmětnou definicí se jedná o smlouvu, *včetně smlouvy vyplývající ze vzájemných závětí, která s protiplněním nebo bez něj vytváří, mění nebo ruší práva k budoucí pozůstalosti nebo k budoucím pozůstalostem jedné či více osob, které jsou smluvními stranami.* V průběhu příprav nařízení zazněl návrh *explicite* vyloučit darování pro případ smrti z věcné působnosti nařízení o dědictví, tento však nebyl prosazen.⁴⁴⁴ Výklad subjektivně historický tak potvrzuje správnost závěru o aplikovatelnosti nařízení o dědictví také na darování pro případ smrti. V dalším textu proto z tohoto závěru vycházím.

6.3.2. Kolizní pravidla pro darování pro případ smrti

Základním hraničním určovatelem pro přípustnost, věcnou platnost a závazné účinky darování pro případ smrti je obvyklý pobyt zůstavitele.⁴⁴⁵ Přípustnosti darovací smlouvy *mortis causa* sama o sobě nebrání její případná nepřípustnost podle právního řádu státu, jehož orgán tuto smlouvu posuzuje (*lex fori*). Aby nedocházelo k zneplatnění dispozic pro případ

---

SOUTIER, M. *Die Geltung deutscher Rechtsgrundsätze im Anwendungsbereich der Europäischen Erbrechtsverordnung*. Köln: Carl Meymanns, 2015, s. 180 a násl. [cit. dle: PFIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s.168].

⁴⁴⁰ DUTTA, A., WEBER, J. [ed.]. *Internationales Erbrecht. Kommentar*. München: C. H. Beck, 2016, s. 76.

⁴⁴¹ PFIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 163.

⁴⁴² Shodně tamtéž, s. 168.

⁴⁴³ Podle zásady autonomního výkladu je nutno s pojmy obsaženými v evropském nařízení pracovat bez ohledu na jejich vymezení či interpretace v národních právních úpravách jednotlivých členských států. Blíže k pojmu dědické smlouvy ve smyslu nařízení vizte PFIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 167. K pojmu dědické smlouvy ve smyslu nařízení tamtéž na s. 168.

⁴⁴⁴ DUTTA, A. In: SÄCKER, F.-J., RIXECKER, R., OETKER, H. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 10: Internationales Privatrecht I*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2015, s. 1451.

⁴⁴⁵ Čl. 25 odst. 1 nařízení o dědictví.

smrti v důsledku změny obvyklého pobytu, není hraniční určovatel zafixován k okamžiku smrti, nýbrž k okamžiku vyhotovení daného pořízení pro případ smrti.⁴⁴⁶

Ve smlouvě o darování pro případ smrti je dále možno v souladu s čl. 22, resp. čl. 25 nařízení ujednat volbu práva (*professio iuris*). Tato je volbou omezenou,⁴⁴⁷ tzn. lze volit jen z omezeného okruhu právních řádů. Mezi pořizovatelem a zvoleným právem zároveň musí existovat dostatečně úzká vazba.⁴⁴⁸ Volbu práva lze zároveň charakterizovat jako kolizní.⁴⁴⁹ *Professio iuris* významně zvyšuje právní jistotu zúčastněných osob mimo jiné tím, že vylučuje aplikaci zpětného a dalšího odkazu či únikové doložky.⁴⁵⁰

Co se týče formálních náležitostí, vychází nařízení z tradiční zásady *favor validitatis*. Jeho čl. 27 odst. 1 skýtá širokou paletu alternativních hraničních určovatelů, přičemž k platnosti postačuje, když *donatio mortis causa* splní formální požadavky alespoň jednoho z takto určených právních řádů. Pokud tedy jedním z právních řádů přicházejících v úvahu bude český právní řád, postačuje k formální platnosti darování pro případ smrti písemná forma. Volbu práva rozhodného pro posuzování formální platnosti nařízení neumožňuje.⁴⁵¹

Vzhledem k nezávislosti dědického a pořizovacího statutu může být pro každý z těchto okruhů právních otázek zvoleno rozdílné rozhodné právo. Nařízení tedy umožňuje paralelní aplikaci několika právních řádů na jeden právní poměr.⁴⁵² Podle pořizovacího statutu posoudíme přípustnost a věcnou platnost darování pro případ smrti, statutem dědickým se řídí dědické poměry ve smyslu čl. 23 nařízení o dědictví.⁴⁵³ Věcná platnost a přípustnost *donationis mortis causa* se tedy mohou řídit např. českým právním řádem jakožto statutem pořizovacím, na některé jeho účinky však mohou dopadat ustanovení jiného právního řádu, např. rakouského, jakožto dědického statutu.⁴⁵⁴ Za důležité považuji, že práva

---

⁴⁴⁶ PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 164-165.

⁴⁴⁷ Toto je jeden z hlavních rozdílů mezi kolizní úpravou závazků a dědického práva. Srov. čl. 3 nařízení Řím I. a čl. 22 nařízení o dědictví.

⁴⁴⁸ Vizte čl. 22 odst. 1, resp. čl. 25 odst. 3 nařízení o dědictví. Lze vybírat z právních řádů, jež by si podle čl. 22 mohla zvolit alespoň jedna z osob, jejichž majetek je dotčen. Volbu práva dle čl. 25 (pořizovacího statutu) je možnost provést nezávisle na dědickém statutu (podle něhož se řídí právní poměry specifikované v čl. 23).

⁴⁴⁹ PAUKNEROVÁ, M. In: KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň; Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 126-127. Tzv. materiální volbu práva – kterou nelze vyloučit aplikaci kogentních norem právního řádu státu, jehož by se použilo nebýt této volby – se nepodařilo prosadit.

⁴⁵⁰ PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 122-123.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 170.

⁴⁵² Zároveň je nutno brát na zřetel také výluky z věcného aplikačního rozsahu nařízení zakotvené v čl. 1 odst. 2 nařízení (např. otázky svéprávnosti, zápisů do veřejných evidencí...).

⁴⁵³ Volbu dědického statutu je dle čl. 22 odst. 4 nařízení nutno učinit ve formě splňující požadavky pro změnu nebo odvolání pořízení pro případ smrti, přičemž konkrétní pořízení pro případ smrti pro účely tohoto ustanovení kvalifikujeme dle *legis fori*.

⁴⁵⁴ Na základě čl. 23 odst. 2 písm. h) nařízení pak v takovém případě bude možné uvažovat např. o odvolání daru pro zkrácení povinného dílu dle § 789 ABGB. Obdobně pokud by dědickým statutem bylo německé právo, bylo by možno uvažovat o aplikaci § 2325 BGB, podle něhož lze při výpočtu výše povinného dílu učinit započtení

nepominutelných dědiců by se řídila dědickým statutem i tehdy, pokud bychom dospěli k závěru, že darování pro případ smrti není pořízením pro případ smrti ve smyslu nařízení o dědictví, a je proto nutné aplikovat obligační statut určený dle nařízení Řím I. Ani využití v něm normované možnosti neomezené volby práva by tudíž samo o sobě nemohlo vést ke zkrácení práv nepominutelných dědiců.

6.3.3. *Abusus iuris* a možnost jeho řešení

Proměnlivost obvyklého pobytu jako základního hraničního určovatele může některé osoby svádět ke zneužívání svých práv - např. účelovým přestěhováním do státu s nižší ochranou nepominutelných dědiců, do státu umožňujícím uzavřít smlouvu o darování pro případ smrti či do státu s méně přísnými formálními požadavky na takovou smlouvu. Lze nějakým způsobem takovým postupům zabránit? Dle rec. 26 preambule nařízení by nic nemělo bránit soudu v aplikaci mechanismů určených pro řešení pokusů obejít zákon, jakým je *fraude à la loi*.⁴⁵⁵ Čl. 30 nařízení dále umožňuje aplikovat zvláštní imperativní normy,⁴⁵⁶ čl. 35 zakotvuje možnost využít ve vztahu k ustanovením rozhodného práva výhradu veřejného pořádku. Avšak touto výhradou nemůže soud popírat samotná právní ustanovení – není proto možné uplatnit výhradu vůči ustanovením rozhodného práva, jež umožňují uzavřít smlouvu o darování pro případ smrti jen z důvodu, že *lex fori* tento institut nezná či zapovídá.⁴⁵⁷ Podle M. Pfeiffer⁴⁵⁸ je myslitelné uvažovat o výhradě veřejného pořádku, pokud rozhodný právní řád (dědický statut) vůbec nechrání nepominutelné dědice. Ve světle shora uvedeného⁴⁵⁹ by o této výhradě mohly uvažovat typicky německé soudy. K mechanismům zmíněným v této podkapitole se však lze uchýlovat pouze v nejkrajnějších případech.⁴⁶⁰

---

darů poskytnutých zůstavitelem třetí osobě, a to v průběhu posledních 10 let před jeho smrtí. Vizte též rec. 14 preambule nařízení.

⁴⁵⁵ Dle M. Pfeiffer by jako obcházení zákona v žádném případě neměla být vyhodnocena volba práva. Vizte PFEIFFER, M. *Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů*, Ad Notam, 2014, roč. 20, č. 6, s. 13.

⁴⁵⁶ V souladu s rec. 54 preambule však ustanovení *legis fori* o povinném dílu, která přiznávají nepominutelným dědicům vyšší povinný díl než ustanovení práva rozhodného pro dědění, za imperativní normy považovat nelze.

⁴⁵⁷ Obecně ve vztahu k dědické smlouvě ve smyslu nařízení vizte PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 183.

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 185.

⁴⁵⁹ Vizte podkapitulu 5.4.1. o ústavněprávní ochraně nepominutelných dědiců.

⁴⁶⁰ Shodně PFEIFFER, M. *Dědický statut – právo rozhodné (...)*, s. 134; 188.

Závěr

Invazivní virus, jenž infikuje (nejen) dědické právo? Vzducholod', jež – prosta veškerých nároků osob zainteresovaných na pozůstalosti – po smrti dárcově hladce přistane v majetku obdarovaného?⁴⁶¹ Nezkrotný trojský kůň? Jedno je jisté, darování pro případ smrti je předmětem odborných disputací od nepaměti. V českém právním řádu existuje skutečně jen málo právních zařízení, s nimiž by se pojila větší právní nejistota, než je darování pro případ smrti. Koneckonců také proto se s ním prozatím setkáváme spíše jen na stránkách odborného tisku. Úkolem odborných pojednání – včetně toho, které právě čtete, je vymyslet, jak tohoto koně osedlat a zkrotit. Domnívám se, že tento kůň není nezkrotný, což jsem se pokusil dokázat v předkládaném textu. Avšak k tomu, aby se darování pro případ smrti stalo prakticky využitelným, vede ještě dlouhá cesta, jež nutně musí vést přes Sněmovní ulici a Valdštejský palác. Doktrína totiž při současném stavu právní úpravy dotýkající se darování pro případ smrti může (a musí) nanejvýš poskytovat podněty pro hlavního krotitele trojských koní, kterým je legislativa.

Za současného stavu by mohla být poskytnuta právní ochrana darování veškerého dárcova majetku pro případ smrti ve prospěch jeho milenky založenému písemnou smlouvou, kterou za dárce uzavřel zmocněnec na základě generální plné moci. Zároveň by bylo možno dospět k závěru, že takový dar nebude možné odvolat pro tzv. nevděk. Právě nejisté dopady vzdání se práva revokovat dar lze označit za jeden z hlavních důvodů, proč darování pro případ smrti nelze v tuto chvíli jako způsob řešení majetkových poměrů *causa mortis* příliš doporučit. Někteří představitelé rakouské civilistiky se podobně vyslovovali i po téměř sto padesáti letech účinnosti ABGB.⁴⁶²

„[P]rávní norma se ne vždy musí krýt s tím, jak je vyjádřena v textu zákona, a to ani v takovém případě, kdy se text může jevit jako jednoznačný a určitý.“⁴⁶³ Tento citát snad může působit, jako by na toto místo zabloudil z jiné práce. Leč není tomu tak. Domnívám se, že úprava darování pro případ smrti v českém právním řádu by se mohla stát bestsellerem coby cvičebnice teleologického výkladu. Ač mám výkladové metody označované (ne zcela přesně) jako nadstandardní v oblibě, varuji před jejich přílišnou hypertrofií. Důvodem je skutečnost,

---

⁴⁶¹ Jde o parafrázované vyjádření A. Ehrenzweiga, které mířilo na životní pojištění. EHRENZWEIG, A. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, erste Hälfte: Das Recht der Schuldverhältnisse*, Wien: MANZ-Verlag, s. 607, 1920. Srov. též RONOVSÁ, K. *Mezigenerační majetkové nástupnictví: společné evropské trendy, nové možnosti a výzvy*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 5, s. 21.

⁴⁶² GSCHNITZER, F. op. cit., s. 83. Ten doporučuje se darování pro případ smrti vyhnout a pořídit závěť. Osobně se přidávám s tím, že trvají-li strany na dvoustranném právním jednání, nabízí se kupříkladu darování mezi živými spolu se zřízením osobní služebnosti ve prospěch dárce.

⁴⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 138/06.

že drtivá většina adresátů právních norem, tzv. laici, nemá pro tyto metody příliš pochopení. Vykládáme-li jednoznačná slova zákona proti smyslu těchto slov, výrazně to otrásá s právní jistotou, jež by v dědickém právu měla panovat více než kde jinde. Toto v žádném případě není myšleno jako apel na soudy, aby při výkladu nepřihlížely ke smyslu a účelu interpretované normy. Jde o apel na zákonodárce, aby se v zákonných ustanoveních pokud možno vyvaroval takových slov, která poté musíme výkladem obracet proti jejich smyslu. Víím, že je to úkol přetěžký, neb ani ten nejlepší řečník, básník či normotvůrce zdaleka nedokáže slovy vyjádřit vše s dokonalou určitostí, přesností a srozumitelností. Ostatně kdyby to dokázat šlo, možná by ani nemuseli existovat právníci.

„§ 2063 [1]: Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz. Tím není dotčen § 2057. [2] Podle ustanovení o darování se řídí, je-li smlouva uzavřena ve formě veřejné listiny, přijme-li obdarovaný dar a vzdá-li se dárce výslovně práva dar bezdůvodně odvolat (a vydá o tom obdarovanému listinu). Po smrti dárce se takové darování ve vztahu k nepominutelným dědicům považuje za odkaz.“ Pokud kritika, tak konstruktivní. Přikládám tedy návrh se stručnou „důvodovou zprávou“. Zpřísněná forma představuje pro tak závažné právní jednání, jakým je smlouva o darování pro případ smrti, nezbytnost. Jde o výjimku ze zákazu smluvní vázanosti *mortis causa*, zároveň o právní jednání s potenciálem významných dopadů do práv třetích osob (věřitelů, běžných i nepominutelných dědiců). Ceremoniální atmosféra notářské kanceláře, zákonná povinnost notáře důkladně ověřit totožnost a způsobilost účastníků, jeho odborná pomoc při transformaci (především) dárcových představ do právního jazyka. To jsou argumenty, pro něž v první řadě pléduji za zpřísnění formálních požadavků, neb právě zpřísněná forma je jedinou garancí zjištění skutečné vůle osoby, která v rozhodném okamžiku již nebude mít možnost jakkoli se vyjádřit. Rovněž argumenty komparativní jednoznačně hovoří ve prospěch zpřísnění formálních náležitostí smlouvy o neodvolatelném darování pro případ smrti.⁴⁶⁴

Mírná změna by prospěla rovněž formulaci požadavku vzdání se práva revokace daru. Z dikce zákona by mělo být více zřetelné, že požadovaný renunciační projev nedopadá na zákonné důvody revokace daru, především na tzv. nevděk. *In eventum* by bylo možno uvažovat o doplnění ustanovení § 2076 o. z. o druhý odstavec tohoto znění: „(2) Vzdáním se práva dar odvolat ve smyslu § 2063 nejsou dotčena ustanovení tohoto pododdílu.“ Konečně je otázkou, zda účelu, jenž má vzdání se práva revokace daru plnit, nebude dosaženo již

---

⁴⁶⁴ Zpřísněné formální požadavky na darování pro případ smrti požadují (ať už výslovně či nepřímo) všechny srovnatelné právní řády – příkladmo německý, rakouský, švýcarský či nizozemský. Blíže vizte ELISCHER, D. *Darování a jeho podoby* (...), s. 86-88.

dodržení zpřísněných formálních požadavků. Vezměme si příklad z Rakouska, kde byl tento požadavek od nabytí účinnosti zákona č. 76/1871 ř. z. mnohými považován za materiálně derogovaný, což bylo zpečetěno tím, že byl jako formalistický relikv z ABGB vypuštěn.

Ratio poslední navržené změny spočívá ve větší ochraně třetích osob, především nepominutelných dědiců. Proč by se hodnota odkazů od základu pro výpočet povinného dílu odečítat měla, zatímco hodnota věci neodvolatelně darované pro případ smrti nikoli? Inspirací tohoto řešení jsou názory rakouské civilistiky, konkrétně jde o tzv. odkazovou teorii (*Vermächtnistheorie*), resp. její diferencovanou alternativu.⁴⁶⁵ Příklon k diferencované odkazové teorii by měl garantovat zachování ochrany práv nepominutelných dědiců. Dle mého názoru lepší, komplexnější řešení tkví v obnovení *querellae inofficiosae donationis*. Jako východisko by mohl sloužit vládní návrh z roku 2005, konkrétně jeho §§ 1735 a 1736.

S pokorou uznávám, že normotvorba je přetěžké řemeslo. Nedělám si iluze, že by nebylo možné, přinejmenším z hlediska legislativně-technického, navrhnout i lepší legislativní řešení. O správnosti (nikoli nezbytnosti) řešení následujícího jsem nicméně přesvědčen: „*Ustanovení § 1594 odst. 2 o. z. se zrušuje.*“ Pokud by byly prosazeny shora navržené změny, nevnímám jako problematickou ani eventualitu darování veškerého majetku pro případ smrti, ani případné smluvní zastoupení dárce při takovém právním jednání. Darování pro případ smrti by pak mohlo sloužit jako užitečný nástroj realizace práva *brát se o vlastní štěstí a štěstí osob blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým*. V neposlední řadě by stálo za úvahu, zda je rozebíraný institut v kodexu vhodně umístěn z hlediska systematického. Inspirací budiž (opět) naši jižní sousedé, kteří – ač učinili příklon ke smluvní teorii – ponechali právní úpravu darování pro případ smrti toliko v hlavě o pořízeních pro případ smrti čili v rámci úpravy dědického práva.

„(...) ‚Dort musí být sladký,‘ řekla kočička a nasypala do toho cukr. ‚A trochu slaný taky,‘ řekl pejsek a dal tam sůl. (...) Tak do toho svého dortu dávali a míchali všechno možné, dali tam i česnek a pepř a namíchali tam sádlo i bonbóny, škvarky a skořici, krupičnou kaši a tvaroh, perník a ocet, kakao a zelí, jedlou hlavu z husy a hrozinky, (...).“⁴⁶⁶ Lze shledat určitou paralelu mezi tímto příběhem a příběhem vzniku našeho civilního kodexu. Stejně jako hrdinové citovaného příběhu i tvůrci o. z. chtěli poskládat osvědčené ingredience, výsledný „legislativní dort“ však přesto nechutná nejlépe. Zkombinovat několik inspiračních zdrojů právní úpravy je opravdovým uměním, což se zřetelně projevuje ve složitém vztahu darování

⁴⁶⁵ V Rakousku však (legislativně) zvítězila teorie smluvní (*Vertragstheorie*), podle níž se neodvolatelné darování pro případ smrti posuzuje jako smlouva jak za života, tak po smrti dárce. Srov. § 603 ABGB, ve znění účinném od 1. 1. 2017.

⁴⁶⁶ ČAPEK, J. *Povídání o pejskovi a kočičce*. Praha: Albatros, 1972, 13. vyd., s. 80; 82.

pro případ smrti a dědických smluv v českém právním řádu. V této práci bylo demonstrováno, že nalezení spravedlivého řešení situací, kdy dojde k interferenci mezi neodvolatelným darováním pro případ smrti a dědickoprávními instituty, je možné, leč komplikované.

Všeho moc škodí.⁴⁶⁷ Jak bylo předznamenáno v úvodu tohoto pojednání, řešení majetkových poměrů *causa mortis* se týká v zásadě všech lidských bytostí, jde tudíž o otázku vysoce frekventovanou a praktickou. Je jistě pozitivní, že náš civilní kodex skýtá široké spektrum institutů, skrze něž lze tyto poměry uspořádat. Je však otázkou, zda těchto institutů není až příliš, což nezbytně vede k nutnosti řešit jejich vzájemné kolize. Zároveň se tím zvyšuje riziko, že pro stromy začne mizet les. Darování pro případ smrti jako samostatná právní instituce působí v kontextu dědického práva jako silně inkonzistentní prvek. *De lege ferenda* by proto mohlo být převzato řešení německé, popřípadě švýcarské. Tamní právní úpravy darování pro případ smrti jako samostatný institut neznají. Pro případ, že by strany učinily právní jednání, jež bychom v tuzemsku posoudili jako darování pro případ smrti, obsahují kolizní normu, jež odkazuje na použití ustanovení o pořízeních pro případ smrti.

„*Mortis causa donatio est, cum quis habere se vult quam eum cui donat magisque eum cui donat quam heredem suum.*“⁴⁶⁸ O tom, který z instrumentů je pro uspořádání majetkových poměrů pro případ smrti nejvhodnější, rozhoduje vedle představ a cílů zúčastněných osob celá řada dalších faktorů, mj. transakční náklady, včetně souvislostí daňových, jakož i míra právní (ne)jistoty s daným institutem spojená. V úvodu práce byla vznesena otázka, nakolik je darování pro případ smrti v praxi využitelné. Věta uvozující tento odstavec naznačuje, v jakých případech se využití tohoto právního zařízení může jevit jako vhodné řešení. Z analýzy právní úpravy institutu, jenž byl předmětem této práce, je patrna jeho potenciální výhoda, která tkví v tom, že tento institut může umožnit rychlejší nabytí vlastnického práva k věci určité zemřelé osoby bez ingerence soudu. Nicméně tato výhoda se téměř neprojeví, dokud nebudou (legislativně) vyjasněny shora nastíněné sporné otázky. Další potenciální přínos darování pro případ smrti spatřuji v tom, že by právě na pozadí sporů o jeho výklad mohla být rozehřena debata o změně paradigmatu v oblasti ochrany nepominutelných dědiců.⁴⁶⁹

---

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ Inst. 2, 7, 1; Dig. 39, 6, 1, pr. „*Darování pro případ smrti je takové darování, při kterém si chce dárce věc raději ponechat, než aby ji dal obdarovanému, zároveň ale dárce raději dá věc obdarovanému, než aby ji zanechal svým dědicům.*“ Překlad BLAHO, P. SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 122–123.

⁴⁶⁹ HORÁK, O. *Matthias* (...), s. 42.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

a) Odborné monografie a komentáře

- BAUDYŠ, Petr. *Katastrální zákon*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN: 978-80-7400-525-1.
- BEZOUŠKA, Petr, HAVEL, Bohumil. *Občanský zákoník: Srovnávací komentář [Systém ASPI]*. Dostupné v ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer.
- BLAHO, Peter, SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones. Justiniánské instituce*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1749-7.
- BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. Překlad Jan Vážný. 9. vyd. Brno: ČS. A. S. Právník, 1932, 745 s.
- ČULÍK, Jaroslav. *Sbírka vzorců notářských listin k notářskému řádu*. Praha: Československý kompas, 1934, 220 s.
- DAJCZAK, Wojciech, GIARO, Tomasz, LONGCHAMPS DE BÉRIER, Franciszek. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. české vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. ISBN 978-80-87382-41-7.
- DUTTA, Anatol, WEBER, Johannes. [ed.]. *Internationales Erbrecht. Kommentar*. München: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-3-406-64178-7.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné 3 - Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-935-9.
- DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 1 – Díl první: Obecná část*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, erste Hälfte: Das Recht der Schuldverhältnisse*, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1920, 695 s.
- EHRENZWEIG, Armin. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band, zweite Hälfte: Familien und Erbrecht*. 5. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1917, 606 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého (Pohledem nejen tvůrců nového občanského zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-493-4.

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Velký akademický komentář: Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. 2. sv. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- ELISCHER, David. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-298-6.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-570-1.
- FENYVES, Attila, KERSCHER, Ferdinand, VONKILCH, Andreas a kol. *Großkommentar zum ABGB – Klang Kommentar §§ 552-646 ABGB*. Wien: Verlag Österreich, 2017, ISBN 978-3-7046-7337-4.
- GSCHNITZER, Franz. *Erbrecht*. Berlin; Heidelberg: Springer, 1964, ISBN 978-3-662-35918-1.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. Bratislava: Knihovna PF University Komenského v Bratislavě, 1927, 646 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář. VI. Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055-3014)*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400287-8.
- KEINERT, Maria Elisabeth. *Schenkung auf den Todesfall*. Wien: MANZ-Verlag, 2015. ISBN 978-3-214-15091-4.
- KOZIOL, Helmut, BYDLINSKY, Peter, BOLLENBERGER, Raimund. *Kurzkomentar zum ABGB*. 5. Aufl. Wien: Verlag Österreich, 2017, ISBN: 978-3-7046-7664-1.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-028-1.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské III. Právo obligační*. 4. vyd. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1947, 413 s.
- KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň; Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd.

- Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- LÄNGLE, Matthias. *Schenkung auf den Todesfall*. Wien, Graz: NWV – Neuer Wissenschaftlicher Verlag, 2009. ISBN 978-3-7083-0611-7.
  - MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419–654*. 1. vyd. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1.
  - NOVÁK, Karel. *Sbírka vzorců soukromoprávních smluv a prohlášení*. Praha: Vladimír Orel, 1927, 287 s.
  - OFNER, Julius. *Der Ur-Entwurf und die Beratungsprotokolle des Österreichischen Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuches*, Wien: Auvermann, 1888-1889, 643 s.
  - PELC, Vladimír. *Zákon o daních z příjmů: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-517-6.
  - PETROV, Jan, VÝTISK, Michal., BERAN, Vladimír a kol., *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.
  - PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut – právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-798-1.
  - PRAŽÁK, Zdeněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří a kol. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k §1721-2983 OZ*. Praha: Leges, 2017. ISBN: 978-80-7502-158-8.
  - ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936. 866 s.
  - ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV*. Praha: V. Linhart, 1936. 680 s.
  - RUMMEL, Peter a kol: *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. 1. Band, §§ 1-1174 ABGB*. 2. Aufl., 1990: Wien: MANZ-Verlag. ISBN 3-214-04449-4.
  - SATURNÍK, Theodor. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Praha: Nákladem vlastním, 1945, 239 s.
  - SÄCKER, Franz-Jürgen a kol. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 10: Internationales Privatrecht I*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-3-406-61470-5.
  - SEDLÁČEK, Jaroslav. *Obligační právo. II., Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních*, Brno: Československý akademický spolek „Právník“, 1926, 193 s.

- SCHWARZ, Fritz. *Die Grundlage der condictio im klassischen römischen Recht*. Münster; Köln: Böhlau, 1952, 327 s.
- SCHWIMANN, Michael, KODEK, Georg a kol. *ABGB Praxiskommentar – Band 4*. 5. Aufl., Wien: LexisNexis, 2019. ISBN 978-3-7007-6728-2.
- SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha: nákladem vlastním, 1935, 356 s.
- SPÁČIL, Jiří, a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 330. ISBN 978-80-7400-499-5.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Československý kompas, 1946, 86 s.
- SVOBODA, Emil. [ed.] *Dědické právo: návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, 84 s.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-266-3.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. (§ 1-654)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-370-8.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-579-5.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-638-9.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-108-6.
- TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-483-4.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Praha: Bursík & Kohout, 1905, 157 s.
- UNGER, Joseph. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts Sechster Band. Das österreichische Erbrecht*. 3. Aufl. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1879, 400 s.
- WELSER, Rudolf. *Der Erbrechts-Kommentars*. Wien: MANZ-Verlag, 2019. ISBN 978-3-214-02483-3.

- *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931, 357 s.
- VON ZEILLER, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie. Dritter Band, Zweyte Abtheilung.* Wien; Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1812, 393 s.
- VON ZEILLER, Franz. *Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie. Zweyter Band, Zweyte Abtheilung.* Wien; Triest: Geistingers Verlagshandlung, 1813, 787 s.

b) Časopisecká literatura a příspěvky ve sbornících

- BAUDYŠ, Petr. *Uspořádání majetkových poměrů mezi manželi a darování pro případ smrti.* Ad Notam, 2004, roč. 10, č. 4, s. 96.
- BEZOUŠKA, Petr. *Civilněprávní otázky testovací svobody.* Právník, 2014, roč. 153, č. 10.
- BEZOUŠKA, Petr, HAVEL, Bohumil, HULMÁK, Milan, MELZER, Filip, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina, TELEC, Ivo. *Pět let poté: Nové soukromé právo v předškolním věku.* Právní rozhledy, 2019, roč. 27, č. 1.
- BINDER, Martin. *Zum Erfordernis des Widerrufsverzichts bei der Schenkung auf den Todesfall.* In: *Festschrift Rudolf Welsler.* Wien: MANZ-Verlag, 2004. ISBN: 978-32-1414-932-1.
- BREJLOVÁ, Kateřina. *Nová postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele.* Ad Notam, 2014, roč. 20, č. 1.
- ČERNOCH, Radek. *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ.* Ad Notam, 2015, č. 4, s. 12.
- ČERNOCH, Radek. *Sen v Headley z hlediska romanistického.* Acta Iuridica Olomucensia, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014, roč. 9, Supplementum 3: Recepce římského práva v Evropě.
- ČERNOCH, Radek. *Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy?* Časopis pro právní vědu a praxi, 2013, roč. 21, č. 1.
- DADUOVÁ, Martina, HORÁK, Ondřej. *Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace.* Ad Notam, 2016, roč. 22, č. 1.
- DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Nepominutelný dědic.* Právo a rodina, 2016, roč. 18, č. 5.

- ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. Ad Notam, 2003, roč. 9 č. 5.
- ELIÁŠ, K. *Co přináší nový občanský zákoník byznysu?* Obchodněprávní revue, 2012, roč. 4, č. 5.
- ELISCHER, David. *Darování s podmínkou, příkazem a jiné vedlejší doložky při darovací smlouvě*. Rekodifikace a praxe, 2014, roč. 1, č. 8.
- FISCHER-CZERMAK, Constanze. *Verträge auf den Todesfall zwischen Ehegatten und Scheidung*. Österreichische Notariatszeitung, 1995, č. 3.
- HOLUB, Miloš. *Reálné nebo konsenzuální? Několik poznámek k „Úvaze o procesu vytváření smluv a jejich vzniku“ od B. Vršínského*. Bulletin advokacie, 2004, č. 3.
- HORÁK, Ondřej. *Darování pro případ smrti a ochrana dědiců (k diskusi o novelizaci občanského zákoníku)*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 22.
- HORÁK, Ondřej. *Matthias Längle: Schenkung auf den Todesfall (Darování pro případ smrti)*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 4.
- HORÁK, Ondřej. *Nabývání majetku zůstavitele a nahodilá zkáza věci*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 6.
- HORÁK, Ondřej. *Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti)*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 9.
- HORÁK, Ondřej. *Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2012, roč. 20, č. 3.
- HORÁK, Ondřej. *Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2014, roč. 22, č. 11.
- HORÁK, Ondřej, OSINA, Petr. *Případ Riggs v. Palmer a jeho význam pro české (dědické) právo*. Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 1.
- HORÁK, Ondřej, POP, Martin. *Darování pro případ smrti a jeho zdanění*. Bulletin advokacie, 2016, roč. 30, č. 3, s. 22-23.
- JUD, Brigitta. *Die bedingte Schenkung auf den Todesfall*. Österreichische Notariatszeitung, 2004, č. 11.
- KLEIN, Šimon. *Darování pro případ smrti a dědická smlouva*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 4.
- KLEŇOVÁ, Veronika. *Darovanie, „zmluvná fideikomisárna substitúcia“ a časovo obmedzené vlastnícke právo*. Právnik, 2019, roč. 158, č. 2.

- KLEŇOVÁ, Veronika. *Donatio mortis causa, quae sub condicione solvatur im klassischen römischen Recht?* In: KNNOL, Vilém. [ed.] *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2017/2*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, ISBN 978-80-7380-712-2.
- KLEŇOVÁ, Veronika. *Zmluvná fideikomisárna substitúcia a odkaz veci patriacej dedičovi (k rozhodnutiu OGH 4Ob 194/98b)*. *Ad Notam*, 2018, roč. 24, č. 3.
- KLETEČKA, Andreas. *Das Nachlegat der Sache des Erben. Eine Besprechung der Entscheidung 4 Ob 194/98b*. *Österreichische Notariatszeitung*, 1999, č. 3.
- KURSCHEL, Irene. *Folgen des Zuwiderhandelns gegen einen Schenkungsvertrag auf den Todesfall*. *Österreichische Notariatszeitung*, 1986.
- LANZ, Karl. *Von der Schenkung auf den Todesfall, der Begründung einer fideikommissarischen Substitution unter Lebenden und des zeitlich befristeten Eigentums*. *Österreichische Notariatszeitung*, 1951, č. 8.
- MACHÁČEK, Ivan. *Dědictví a darování pro případ smrti a daň z příjmů*. *Účetní a daně*, 2017, č. 11.
- MALÁ, Lenka. *Darování pro případ smrti v Německu a Rakousku*. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 3.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *K možnosti existence obligačních vztahů mezi oběma manžely jako subjekty majetkového společenství a jedním z nich*. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 12.
- MYTYZKOVÁ, Pavlína. *Stručné zamyšlení nad institutem darování pro případ smrti*. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 3.
- MUZIKÁŘ, Martin. *Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce*. *Ad Notam*, 2017, roč. 23, č. 4.
- PFEIFFER, Magdalena. *Dědický statut v rukou zůstavitele – volba rozhodného práva v rámci kolizní úpravy dědických poměrů*. *Ad Notam*, 2014, roč. 20, č. 6.
- PLAŠIL, Filip. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 4.
- PILÍK, Václav. *Převzetí majetku podle nového občanského zákoníku*. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 13-14.
- RADVAN, Michal. *Ekologické daně*. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 16.
- RONOVSKÁ, Kateřina. *Mezigenerační majetkové nástupnictví: společné evropské trendy, nové možnosti a výzvy*. *Ad Notam*. 2017, roč. 23, č. 5, s. 21.

- RONOVSÁ, Kateřina, DOBROVOLNÁ, Eva. *Nové rakouské dědické právo – rozhovor s prof. Martinem Schauerem*. Bulletin advokacie, 2016, roč. 60, č. 4.
- ROHR, František. *Poměr ustanovení §. 543. ob. zák. obč. k ustanovení vytknutému v §. 956. ob. zák. obč.* Právnick, 1896, roč. 8.
- ŠEŠINA, Martin. *Ještě k Příspěvků do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 6.
- ŠEŠINA, Martin. *Příspěvek do diskuse o článku Mgr. Šimona Kleina Dědická smlouva a darování pro případ smrti, uveřejněném v AD NOTAM č. 4/2013*. Ad Notam, 2013, roč. 19, č. 5.
- ŠEŠINA, Martin. *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam, 2012, roč. 18, č. 3.
- ŠEŠINA, Martin. *Postavení odkazovníka v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 2015, roč. 21, č. 4.
- ŠEŠINA, Martin. *Společné jmění manželů, a co s ním?* Ad Notam, 2017, roč. 23, č. 5.
- TALANDA, Adam. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 13-14.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. *Darování pro případ smrti*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2015, roč. 23, č. 2.
- TÉGL, Petr. *Je ustanovení § 551 občanského zákoníku protiústavní?* Právní fórum. 2006. č. 1, s. 21-22.
- TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. Ad Notam, 2009, roč. 15, č. 1.
- VYBÍRAL, R.: *Integrace daně dědické a daně darovací do daní z příjmů*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 2013, č. 3.
- ZANKL, Wolfgang. *Culpa in testando bei Widerruf und Formungültigkeit letztwilliger Verfügungen*. Österreichische Notariatszeitung, 1995.
- ZANKL, Wolfgang. *Schenkung auf den Todesfall, Vermächtnisvertrag und "reines Viertel"*, Österreichische Notariatszeitung, 1997, č. 8.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- *Codex Thesianus*. [online] [cit. 19. 01. 2019]. Dostupný z: <<http://www.koeblergerhard.de/Fontes/CodexThesianus.htm>>.
- *Digesta seu Pandectae*. [online] [cit. 25. 01. 2019]. Dostupná z: <<http://www.thelatinlibrary.com/justinian.html>>.
- Hortenova osnova. [online]. [cit. 19. 03. 2019]. Dostupná z: <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/00688/fname_423847.pdf>.
- *OGH: Zur Streitankündigung iZm quasifideikommissarischer Substitution bzw Nachlegat*. [online]. [cit. 03.03.2019]. Tisková zpráva. 2016. Wien: OGH. Dostupné z: <http://www.jusguide.at/index.php?id=88&tx_ttnews%5Btt_news%5D=20519>.
- *Důvodová zpráva k ErbRÄG*. [online]. [cit. 19. 03. 2019]. Dostupná z: <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/00688/fname_423847.pdf>.
- FEKETE, Imrich, FEKETEOVÁ, Martina. *Darovanie pre prípad smrti - donatio mortis causa*. Justičná revue, 2006, roč. 58, č. 10. [online]. [cit. 12. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/II/00688/fname_423847.pdf>.
- LANGELS, Harald. *Erbrecht*, 6. Aufl. Bonn: Abels & Langels, 2017. 90 s. [online] [cit. 28. 02. 2019]. Dostupné z: <http://www.al-online.de/fileadmin/userfolders/downloads/pdf/Skripten/12_Erbrecht_6.Auflage_2017.pdf>.
- *Návrh občanského zákoníku a důvodové zprávy z roku 2005*. [online]. [cit. 22. 03. 2019]. Dostupný z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>.
- SCHELLE, Karel. ABGB a dědické právo. In: *Dny práva – 2010*. 1. ed. Brno: Masarykova univerzita, 2010. [online]. [cit. 18. 01. 2019]. Dostupné z: <[https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_\(4371\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/08_promeny/Schelle_Karel_(4371).pdf)>.
- TALANDA, Adam. *Darování pro případ smrti*. [online]. [cit. 16. 01. 2019]. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017. Rigorózní práce. Dostupná z: <<https://is.muni.cz/th/bq89b/>>.
- ZACH, Tomáš. *K výkladovým nejasnostem postoupení smlouvy*. [online]. [cit. 16. 03. 2019]. Dostupné z: <https://www.ksb.cz/cs/novinky-publikace/clanky/3185_k-vykladovym-nejasnostem-postoupeni-smlouvy>.
- *Západohaličský občanský zákoník z roku 1797*. [online]. [cit. 19. 01. 2019]. Dostupný z: <<http://www.koeblergerhard.de/Fontes/WestgalizischesGesetzbuch1797.htm>>.

3. Seznam použitých právních předpisů

a) Tuzemské právní předpisy a jejich návrhy

- Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ze dne ze dne 1. června 1811.
- Zákon č. 76/1871 ř. z., o tom, ku kterým jednáním právním potřebí spisu notářského, ze dne 25. července 1871.
- Císařské nařízení č. 278/1915 ř.z., o poplatcích z bezúplatných majetkových převodů, ze dne 15. září 1915.
- Zákon č. 337/1921 Sb., o dani z obohacení a z převodu nemovitostí, ze dne 12. srpna 1921.
- Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Poslanecká sněmovna Národního shromáždění republiky Československé 1935–1938, tisk č. 844.
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ze dne 25. října 1950.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. února 1964.
- Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ze dne 2. října 1991, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ze dne 20. listopadu 1992, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ze dne 24. února 2000, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ze dne 30. března 2006, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 22. března 2012, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech, ze dne 25. ledna 2012.
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon). ze dne 8. srpna 2013.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ze dne 12. září 2013, ve znění pozdějších předpisů.

- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ze dne 29. května 2001, ve znění pozdějších předpisů.

b) Zahraniční právní předpisy

- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, zákon č. 946 ze dne 1. června 1811 (rakouský občanský zákoník), též ve znění pozdějších předpisů.
- Bürgerliches Gesetzbuch, zákon č. 21 ze dne 18. srpna 1896 (německý občanský zákoník).
- Schweizerisches Zivilgesetzbuch, zákon č. 210 ze dne 10. prosince 1907 (švýcarský občanský zákoník).
- Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht), zákon č. 220 ze dne 30. března 1911 (švýcarský obligační zákoník).
- Code civil des Français, zákon ze dne 21. března 1804 (francouzský občanský zákoník).
- Code civil du Québec, zákon č. 64 ze dne 8. prosince 1991 (québecký občanský zákoník).
- Erbrechts-Änderungsgesetz 2015 (novela ABGB).
- Codice civile italiano, zákon č. 262 ze dne 16. března 1942 (italský občanský zákoník).
- Código civil, zákon č. 47344 ze dne 25. listopadu 1966 (portugalský občanský zákoník).
- El Código Civil, zákon č. 206 ze dne 24. července 1889 (španělský občanský zákoník).
- Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, základní zákon č. 1 ze dne 8. května 1949 (německý základní zákon).
- Kodeks Ciwilny, zákon č. 93 ze dne 23. května 1964 (polský občanský zákoník).
- Konkursordnung, zákon č. 337/1914 ze dne 10. prosince 1914 (rakouský konkursní řád).
- Nieuw Burgerlijk Wetboek, ze dne 5. prosince 1991 (nizozemský občanský zákoník).
- Notariatsordnung, zákon č. 75 ze dne 25. července 1871 (rakouský notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

c) Evropské právní předpisy

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

4. Seznam použité judikatury

a) Rozhodnutí a stanoviska českých (československých) soudů

- Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 2. 1927, publikovaný ve Sbírce nálezů NSS (1918-1949) pod č. Boh. F 3532/1927.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2004 sp. zn. III. ÚS 495/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 138/06.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. 6. 1939, sp. zn. Rv I 2089/38 (Vážný 17323).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. 10. 1923, sp. zn. Rv I 572/23 (Vážný 3006).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 3. 3. 1932, sp. zn. Rv I 15/31 (Vážný 11435).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 12. 1929, sp. zn. Rv II 264/29 (Vážný 9468).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 1. 2. 1927, sp. zn. Rv I 1650/26 (Vážný 6757).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 24. 11. 1936, sp. zn. R I 278/35 (Vážný 15624).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 2. 1946, sp. zn. R I 66/45 (R 59).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. 6. 1947, sp. zn. Rv II 61/46.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 1995, sp. zn. 33 Ca 228/94.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1005/99.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3758/2009.
- Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3. 2. 1972, sp. zn. Cpj 86/71.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1968/2000.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Odo 105/2001.

- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4290/2013.

b) Rozhodnutí zahraničních soudů

I. RAKOUSKO

- Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ve Vídni (OGH) ze dne 21. 9. 1881, publikované v Juristische Blätter 1881, pod č. 15038.
- Rozhodnutí OGH ze dne 21. 9. 1881, č. 15038. Publikované v Juristische Blätter. 1882, roč. 11, č. 17, s. 205–208.
- Rozhodnutí OGH ze dne 25. 3. 1953, sp. zn. 2 Ob 81/53.
- Rozhodnutí OGH ze dne 23. 2. 1955, sp. zn. 1 Ob 51/55.
- Rozhodnutí OGH ze dne 1. 6. 1976, sp. zn. 5 Ob 588/76.
- Rozhodnutí OGH publikované v Juristische Blätter. 1977, pod č. 258.
- Rozhodnutí OGH ze dne 19. 3. 1981, sp. zn. 7 Ob 677/80.
- Rozhodnutí OGH ze dne 9. 4. 1981, sp. zn. 7 Ob 576/81.
- Rozhodnutí OGH ze dne 19. 5. 1983, sp. zn. 6 Ob 625/82.
- Rozhodnutí OGH ze dne 10. 5. 1984, sp. zn. 8 Ob 569/83.
- Rozhodnutí OGH ze dne 26. 6. 1984 sp. zn. 5 Ob 34/84.
- Rozhodnutí OGH ze dne 12. 7. 1984, sp. zn. 7 Ob 589/84.
- Rozhodnutí OGH ze dne 15. 1. 1986, 1 Ob 726/85.
- Rozhodnutí OGH ze dne 19. 11. 1986, sp. zn. 8 Ob 527/86.
- Rozhodnutí OGH ze dne 20. 4. 1988, sp. zn. 3 Ob 63/88.
- Rozhodnutí OGH ze dne 31. 10. 1989, sp. zn. 5 Ob 620/89.
- Rozhodnutí OGH ze dne 25. 8. 1992, sp. zn. 1 Ob 586/92.
- Rozhodnutí OGH ze dne 6. 9. 1994, sp. zn. 5 Ob 73/94.
- Rozhodnutí OGH ze dne 13. 12. 1994, sp. zn. 5 Ob 141/94.
- Rozhodnutí OGH ze 30. 4. 1996, sp. zn. 4 Ob 2029/96b.
- Rozhodnutí OGH ze dne 15. 5. 1996, sp. zn. 7 Ob 2034/96k.
- Rozhodnutí OGH ze dne 14. 7. 1999, sp. zn. 7 Ob 135/99z.
- Rozhodnutí OGH ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. 4 Ob 19/01z.
- Rozhodnutí OGH ze dne 27. 6. 2001, sp. zn. 9 Ob 98/01d.
- Rozhodnutí OGH ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. 5 Ob 114/02d.
- Rozhodnutí OGH ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Ob 118/02g.
- Rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 2002, sp. zn. 1 Ob 133/02v.

- Rozhodnutí OGH ze dne 3. 8. 2006, sp. zn. 8 Ob 107/05a.
- Rozhodnutí OGH ze dne 3. 10. 2008, sp. zn. 3 ob 175/08v.
- Rozhodnutí OGH ze dne 25. 10. 2011, sp. zn. 9 Ob 83/10m.
- Rozhodnutí OGH ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 5 Ob 58/13k.
- Rozhodnutí OGH ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. 5 Ob 39/14t.
- Rozhodnutí OGH ze dne 27. 10. 2016, sp. zn. 2 Ob 231/15g.

II. ŠVÝCARSKO, NĚMECKO

- Rozhodnutí švýcarského Spolkového soudu ze dne 2. 12. 1982, sp. zn. BGE 108 II 405.
- Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 12. 11. 1986, sp. zn. IVa ZR 77/85.
- Rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu ze dne 19. 4. 2005, sp. zn. 1 BvR 1644/00 a 1 BvR 188/03.

c) Rozhodnutí ze sbírky soudních rozhodnutí Glaser-Unger

- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 27).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 329).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 723).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 1056).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 2987).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 8229).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 8887).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 11.435).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 11.952).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 12.737).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 13.015).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 13.062).
- Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu (Gl. U. 14.349).

5. Seznam ostatních zdrojů

- ČAPEK, Josef. *Povídání o pejskovi a kočičce*. 13. vyd. Praha: Albatros, 1972, 115 s.
- HOMÉR. *Odyseia*. Překlad Rudolf Mertlík. Praha: Odeon, 1984. ISBN 01-005-84.
- JURÁČEK, Pavel. *Deník (1959-1974)*. Praha: Národní filmový archiv, 2003. ISBN 80-7004-110-2.

- Ministerstvo financí: *Pokyn Generálního finančního ředitelství D-22 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., České národní rady o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, č. 8/2015 Fz.*
- *Ottův slovník naučný. První díl.* Praha: J. Otto, 1888, 970 s.

Darování pro případ smrti

Abstrakt

Dědické právo, do jehož širšího pojetí spadá též institut, jemuž je zasvěcena tato práce, bývá nazýváno srdcem občanského práva. Toto pododvětví v sobě totiž propojuje jak aspekty majetkové (smluvní), tak osobní (rodinné). Rekodifikace přinesla významnou změnu právní úpravy dědického práva spočívající též v renesanci řady staronových právních zařízení, včetně darování pro případ smrti.

Cílem této práce je podat komplexní kritický výklad právní úpravy darování pro případ smrti, přičemž důraz je kladen především na problematické aspekty a bílá místa této úpravy. Právní úprava je hodnocena z hlediska praktické využitelnosti, autor se dále výkladem pokouší překlenout úskalí, jež skýtá *lex lata*. Aby práce nevyzněla pouze jako prázdna kritika, nabízí v rámci resumé též návrh legislativního řešení *de lege ferenda*.

Práce je systematicky rozčleněna na šest částí, jež se pro větší přehlednost dále dělí na dílčí kapitoly a podkapitoly. Prvá část líčí historickou genezi a vývoj darování pro případ smrti. Terminologickou základnu poskytuje část druhá, jež odpovídá na otázku, kdy je darování pro případ smrti posuzováno jako odkaz a kdy jako obligace. V části třetí následuje rozbor vybraných náležitostí *donationis mortis causa*, klíčové je zamyšlení nad eventualitou darování veškerého majetku pro případ smrti. Čtvrtá část analyzuje přednosti a úskalí širokého pojetí smluvní autonomie v kontextu neodvolatelných darování pro případ smrti. Práce vrcholí v části páté, jež se zabývá relacemi mezi darováním pro případ smrti a instituty dědického práva. Pojednání uzavírá část šestá, jejímž předmětem jsou dopady darování pro případ smrti do jiných právních odvětví. Celou práci prostupují komparativní argumenty, k nimž jsou zaujímána stanoviska z hlediska jejich použitelnosti v poměrech tuzemské právní úpravy. Srovnáváno je v prvé řadě se stanovisky rakouské civilistiky, neboť tamní právní úprava se stala hlavním předobrazem takřka všech ustanovení rozhodných pro darování pro případ smrti v českém civilním kodexu.

Práce dospívá ke zjištění, že současná právní úprava darování pro případ smrti, ač vyložitelná, skýtá velkou právní nejistotu, a proto tento institut jako nástroj mezigeneračního majetkového transferu nelze doporučit. Řešení této situace je spatřováno primárně v novelizaci předmětných ustanovení.

Klíčová slova:

Darování pro případ smrti, dědické právo, autonomie vůle, odkaz

Donation mortis causa

Abstract

Inheritance law, in its broader concept donation mortis causa falls, is being referred to as the hearth of civil law since it interconnects both proprietary (contractual) and personal (family) aspects. Czech civil law recodification meant significant change of inheritance law legislation, including renaissance of wide range of legal institutions including donation mortis causa.

This thesis aims to comprehensively and critically assess legal regulation of donation mortis causa in the Czech Civil Code. The emphasis is primarily put on problematic aspects of this regulation. The submitted thesis endeavours to find answer to the question of practical usability of the donation mortis causa. Its author attempts to provide a reasonable interpretation of provisions of *lex lata* concerning the subject matter of this thesis. The solution of the most serious legislative problems is proposed within the summary of the submitted text.

As for the structure, this diploma thesis is divided into six parts, with each part being split in chapters and sub-chapters. The first part depicts the genesis and further evolution of the legal institution of donation mortis causa. The second part defines the terms fundamental for the thesis. This part also includes the answer to the ancient question, how to distinguish between a revocable (regarded as a legacy) and an irrevocable donation mortis causa (regarded as a donation). The third part deals with conceptual elements of mortis causa donation. In that section you can find an analysis of both advantages and disadvantages of broad conception of contractual autonomy of will in the context of irrevocable donation mortis causa. The thesis culminates in the fifth part, which focuses on relations between donation mortis causa and legal institutions of inheritance law. The submitted thesis is concluded with the sixth part, which is dedicated to the impacts of donation mortis causa on other areas of law. The whole text is permeated by comparative arguments. Czech legislation is compared mostly with the Austrian General Civil Code (ABGB), which served as the model of the effective Czech Civil Code in nearly all the legal provisions related to donation mortis causa.

The thesis comes to conclusion that current law regulation regarding the institute, which is subject matter of the thesis, is insufficient. It evokes significant legal uncertainty, and therefore the donation mortis causa cannot be recommended as an instrument suitable

for intergenerational wealth transfer. The thesis considers amendments of relevant legal provisions as apparently the only solution of current legislative issues.

Klíčová slova:

Donation mortis causa, inheritance law, autonomy of will, legacy